

România literară

Apare săptămînal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editor:
Fundatia România literară
Director general
Nicolae Manolescu

6 - 12 noiembrie 1996

(Anul XXIX)

44

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

INEDIT

Scrisori către ALEXANDRU ROSETTI

(pag. 12-13)

Centenar SCARLAT CALLIMACHI

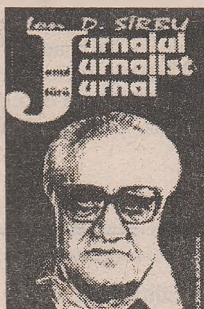
(pag. 14-15)

POLEMICI

Petru
Cretia
despre
o falsă
ipoteză

(pag. 10)

Jurnalul lui I.D. Sîrbu

(pag. 9)

ÎNTRE ADVERSITATE ȘI INDIFERENȚĂ

(pag. 3)

Bucuria și tristetea clișeului

(pag. 7)

Cunoaște-te pe tine însuți

(pag. 16)

Zeita Fortuna dă sentințe în chirilice

(pag. 2)

Universitatea și politica

LA IAȘI, săptămînile trecute, în cadrul „Zilelor Universității” locale (care împlinea 136 de ani, cea mai veche din țară), m-am văzut silit să spun, într-o foarte scurtă alocuțiune, că universitatea și politica nu trebuie considerate incompatibile. În timpul recent încheiatei campanii electorale, n-am prea avut ocazia să mă întîlnesc cu studenții sau cu profesorii lor, din cauză că, urmare a ordinului ministrului, în incinta universitară nu se face politică. Trec peste faptul că dl. Liviu Maior, ministru și om politic, membru, cu acte în regulă, al PDSR, n-avea calitatea morală să dea un astfel de ordin, ca să relev ciudățenia de a vedea exclusă politica dintr-un mediu profesional care a produs, în istoria noastră, un mare număr de politicieni, și încă dintre cei mai celebri, de la M. Kogălniceanu și T. Maiorescu la N. Iorga și I. Petrovici.

Mă înscriu în principiu contra dispoziției ministeriale pomenite, și pentru că universitatea numără printre misiunile ei, admise de științele educației, și pe aceea de a fi prezentă în viața politică a unei țări. Exemplele din istoria Europei și a lumii, în care universitatea a jucat un rol politic determinant, nu sînt deloc puține. De regulă, universitatea a ținut partea democrației contra dictaturii. A oferit sprijin și azil celor persecutați. N-a lipsit din confruntările de idei care au reformat sistemele politice. A fost nucleul viu și înaintat al cetății. Universitatea și-a dorit dintotdeauna să fie autonomă față de puterea de stat, însă n-a avut niciodată cum să evite politica.

De unde, totuși, pudibonderia acelor rectori de astăzi, care, întîlnind oameni politici, roșesc feciorelnic și, înainte de bună ziua, se declară apolitici? Pot să nu fie membri ai unui partid, pot să nu fie militanți, dar apolitici n-au cum să fie, decît dacă abdică deliberat de la rolul și menirea lor în societate. Abdicarea, vai, frecventă, se explică uneori prin lașitate. Chiar dacă este ales de senat, rectorul se teme de persecuțiile ministerului. Patruzeci de ani de comunism au transformat această teamă într-un reflex greu de controlat. Alteori, abdicarea se bazează pe încredințarea, pe cît de înrădăcinată, pe atît de naivă, a unor savanți că laboratorul sau biblioteca sînt etanșe față de exterior, că nu există nici o legătură între corabia universitară și lumea reală. Eroare! Fie și numai în măsura în care corabia doldora de specialiști plutește pe apele realității.

CONTRAFORT

de Mircea
Mihăieș

Zeița Fortuna dă sentințe în chirilice

NU SÎNT un suporter al ziarului *Ziua* și nici un fan al articolelor lui Sorin Roșca-Stănescu sau ale Tanei Ardeleanu. Dacă e să citesc ceva în combativul cotidian, îl prefer, fără nici o ezitare, pe Ioan Groșan. Între dezvăluirile prea adesea îmbrăcate în senzațional din majoritatea paginilor ziarului și ironia mușcătoare a excelentului prozator nu șovăi prea mult. Asta nu înseamnă că tableta de pe ultima pagină a lui Sorin Roșca-Stănescu e lipsită de calități. Dimpotrivă.

Cum nu o analiză literară a articolelor din *Ziua* îmi propun aici, e mai puțin important ce îmi place și ce nu în gazeta care a reinventat în România cruciada publicistică. Ceea ce mă interesează e să scot în evidență consecințele imediate ale condamnării la închisoare a Tanei Ardeleanu și a lui Sorin Roșca-Stănescu. Vreau să spun de la început că argumentele cu care a fost pierdut procesul sînt la fel de valabile ca și cele cu care ar fi putut fi câștigate. Din motive diverse, între care cel mai important e că nu vom avea niciodată acces la arhivele K.G.B.-ului (nu avem noi nici la ale Securității!), orice hotărîre judecătorească e perfect lipsită de relevanță.

Preocuparea de căpățîi a completului de judecată n-a fost dacă Tana Ardeleanu a falsificat sau nu probe și dacă studentul Ion Iliescu a fost într-adevăr agent K.G.B. Păreră mea este că sentința a fost dată în felul rizibil pe care-l știm, tocmai pentru a permite unui avocat abil să o atace pentru nerespectarea procedurii: pentru că, dacă nu mă înșală memoria, jurnaliștii de la *Ziua* nu au susținut nici o clipă că Ion Iliescu, președintele de azi al României, este agent K.G.B. Ei au încercat să demonstreze că studentul Ion Iliescu, cel care deținea o funcție în organizația tineretului comunist aflat la studii la Moscova, a colaborat cu poliția politică bolșevică. Or, în acel moment, studentul Ion Iliescu nu era nici un fel de autoritate publică - nici la Moscova, nici la București!

Dezlegarea acestei urite afaceri nu poate fi, așadar, decît una: achitarea celor doi jurnaliști pentru absența obiectului efectiv al incriminării. Mult mai importante mi se par consecințele noului abuz judecătoresc, venit în prelungirea ciniceii hotărîri a Curții Constituționale de a îngădui a treia sau a patra candidatură a lui Ion Iliescu la președinție. Pe plan intern, clica prezidențială a vizat două direcții.

Cea mai importantă e spălarea pătatului obraz iliescian exact în momentul în care era mai multă nevoie de un spate inatacabil. Sentința a căzut la țanc pentru a-l scuti pe prezident de penibile fente la confruntarea decisivă din ultima zi a campaniei electorale. Popularizarea excepțională făcută prin presa aservită Cotroceniului încearcă să facă tabula rasa din unul din capitoarele negre ale biografiei (din ce în ce mai revoluționare) a lui Ion Iliescu. Scăpat de coșmarul de a se vedea obligat să se disculpe în fața întregii țări de o acuzație de care bună parte din electorat (avînd în vedere circulația catastrofală a presei scrise la țară, adică acolo unde se află majoritatea sprijinitorilor prezidențiali) ar fi luat cunoștință chiar atunci, într-un moment extrem de delicat, Ion Iliescu avea teren liber să zburde pe temele sale favorite.

S-a scris că sentința Tribunalului din București viza în egală măsură timorarea ziariștilor cărora le-ar fi trecut prin cap să reitereze astfel de acuzații la adresa ilustrei persoane și a Puterii în general. Cred că este o eroare. După cum s-a văzut, nici Sorin Roșca-Stănescu, nici Tana Ardeleanu, și nici unul dintre jurnaliștii combativi ai momentului nu s-au lăsat intimidați. Acuzațiile la adresa lui Ion Iliescu apar în presă cu aceeași frecvență ca înainte.

Dacă există o categorie de persoane pe care condamnarea celor doi ziariști urmărea să îi intimideze, ei bine, atunci e vorba de contracandidații la președinție ai lui Ion Iliescu. Scriu acest articol cu exact o săptămîină înainte de alegerile de la 3 noiembrie, dar nu am nici un dubiu că subiectul „Iliescu, agent K.G.B.” nici nu va fi adus în discuție în confruntarea televizată de joi seara. Or, dacă vreunul dintre competitori o va face, va fi o abordare cu totul marginală, vag tangențială la subiect. Și o va face riscînd doar să-i ridice lui Ion Iliescu mingile la plasă. Așadar, ea nu va veni, în nici un caz, din partea realilor adversari, ci din aceea a „dușmanilor” de conjunctură (Vadim, Paunescu, Funar).

A doua consecință a penibilei condamnări a ziariștilor de la *Ziua* e semnalul dat străinătății. Pentru un occidental, condamnarea unui ziarist într-o țară despre care oricum nu prea are păreri grozave constituie argumentul irefutabil că e bine să nu ai de-a face cu acea țară. Și nu pentru că ziaristul cu pricina ar fi scutit de greșală. Sau lipsit de caracter. Ci, pur și simplu, că pentru occidental ziaristica e una din puținele profesii care se bucură de clauza de impunitate. O breaslă pusă, prin definiție, în slujba cititorului nu poate decît să-i reprezinte interesele. Orice atentat la adresa ei este un atentat la adresa cetățeanului.

Dacă în țară Ion Iliescu se va putea prevala, la orice atac, de o hotărîre judecătorească, pe plan extern exact implicarea justiției într-o problemă biografică va reprezenta punctul slab. Nimănui, într-o țară civilizată, nu-i va scăpa de ce un șef de stat îi dă în judecată pe ziariști tocmai în timp ce se află în campania electorală, și după ce legalitatea candidaturii sale la un nou mandat a stîmmit artea discuții. Și, mai ales, după ce șapte ani de zile a fost acuzat de bolșevism, de complicitate cu teroriștii, de aducerea minerilor, de autoritarism, de tendințe dictatoriale. Pentru străin, tot ceea ce ține de tulburile specific național și de meschine calcule în jocul electoral se va decupa cu o claritate de cristal: în România, comuniștii nu se dau în lături de la nici o ticăloșie pentru a rămîne la putere.

Firește, pe dl. Ion Iliescu îl doare în cot de astfel de evidențe. Pentru el, importat e să mai cîștige o zi, un mandat, un răgaz pentru a șterge urmele unei biografii mult prea încărcate. O imagine, oricît de murdară, dar ca președinte viu, e preferabilă aceleia de simplu cetățean mort. Pentru aceasta, călcarea în picioare a Constituției, minciuna sfruntată, complicitățile cele mai oribile sînt arme infailibile. Arme după chipul și asemănarea celor care le minuite.

POST-RESTANT

de Constanta
Buzea

AM FOST tentată în primul moment să spun că e multă dezordine în gândurile dv. și că prea puțină bucurie ar putea străbate prin stratul gros de confuzie și derută prin care vă mișcați. Fiind atât de tânăr și atât de crud însă, îmi pun speranța în acumulările culturale din care s-ar putea clădi ordinea, materia adică asupra căreia să lucrați cu smerenie, cu ardoare, ca să vă îndemnați spre limitele atât de largi ale unui liman. Trebuie să învățați mult, să ascultați mult, să înțelegeți, oricît de încet, dar să înțelegeți corect care vă este drumul, să faceți alegerea cea bună. Când se va ridica lăptoasa ceață ca pucioasă, să nu vă treziți în golul trufiei, în pustiul și în prea târziul cel asurzitor. Dintre cele trei texte așazis lirice, numai *Cugetare* poate fi privită ca un început bun. (*Dan Alexandru-Ardeal*, Deva) ● M-am simțit reconfortată după lectura câtorva numai, ale dv. poezii, stare bună pentru care vă mulțumesc. Dacă ar fi fost și numai aceste versuri: „Floarea se ascunde/ în inima poamei/ Păsările se ascund/ în zborul fără umbră/ Frunzele se ascund/ în iarna plină de muguri/ Tremurînd mă ascund/ în fericirea ta/ Tremurînd...”, aș fi fost recunoscătoare, dat fiind că fiecare trecem prin momente teribile, zdrobitoare, de neînlăturat altfel decît prin poezie, prin propria poezie și cu atât mai bine prin poezia altuia. Dar aveți și tripticul intitulat *Hrisoave cubiste cu iz dadaist*, scris nu știu dacă neapărat trăgînd cu ochiul spre superbe nebunii strălucitoare ale întemeietorilor genului, spre suprarealiști. Îmi face plăcere să le transcriu aici, pentru deliciul, poate, pușinilor cititori ai acestei rubrici: „A) Trei cumețe și o gutuie/ două felii de gutuie/ un nasture/ O ușă și trei cumețe/ Un cufăr și-o gutuie/ O notă de plată pe dușumea.../ Două note.../ O carte și-un calorifer înghețat/ Două felii de gutuie/ O felie de gutuie/ Trei cumețe și un calorifer înghețat... B) Un bărbat nici așa nici așa/ Bocanci cu unghii negre, o pălărie/ Un bărbat nici așa nici așa/ O damigeană cu gât de curcan/o ureche și-o juma' de ochi/ un cri-cri din dovleacul crăpat/ o pălărie/ o ureche și-o juma' de ochi/ Bocanci cu unghii negre/ Un bărbat nici așa nici așa C) O garafă de cleștar/ lungită-n umbre de cărbune/ umbre și iar umbre/ Cearcane verzi și un geam aburit/ Cearcane verzi - o umbră de cărbune/ Un geam aburit/ O garafă de cleștar/o tîrtăcuță și fum de țigară/o tîrtăcuță și cearcane verzi/ chipuri.../ și o feareastră ruginită...” Eram încă foarte tânără cînd în București, pe vremuri, s-a deschis, la Dalles parcă, o retrospectivă Maxy, la care am intrat, și, în joacă cred, simțindu-mă într-o aiuritoare dificultate și surpriză, am înegrit un notes întreg cu lista nesfârșită a obiectelor din care erau alcătuite atât de sugestive colaje ale pictorului. Ca și acel notes al meu, care s-a pierdut în zecile de ani, sunt și hrisoavele dv. Cred că le-am înțeles mecanismul, și ele fiind, cu siguranță, crude transcrieri după realitate, sau după vreun la fel de turbulent Maxy al dv., pe care ați vrut, ca și mine cîndva, să-l înghițiți bucată cu bucată, tot, presimțind în demersul lui o cale, un nu știu ce teribil de important. (*G.G.*, București) ● Maestrul în fața căruia vă înclinați adînc ori de cîte ori puneți mîna pe condei pare a fi Ion Barbu. La umbra marilor arbori însă... O uscăciune, o ariditate și o pedanterie, un trio malefic scîldându-se în mustul inspirației dv. care riscă de aceea să nu devină niciodată vin. Vă lucrați excesiv poemele, pînă la devitalizare, pînă devin reci, pînă le omorîți. Orgolios fiind, cu orgoliu vă întreb, pentru cine le compuneți? Dacă n-aș fi simțit, totuși, o emoție reală la unele pasaje, dacă unele versuri nu mi-ar fi transmis ca de departe disperarea lor, nu v-aș fi sugerat să regîndiți totul, avînd talentul, dispoziția și naivitatea necesare, energia și mai ales nebunia cea bună a poezilor, pentru a reuși să scăpați de cruste și de autoizolare. Transcriu mai jos un poem, intitulat *Cîntec de mîrire*, pe care îl apreciez, cu toate rezervele pe care vi le-am semnalat la început: „Ai vrea să ai copite de cerneală/ iluștri ani, și lauri,/ vechil al hergheliilor de mai./ Eu - cerșetor de fân, croială,/ și palme de zidar, spoială/ îți poruncesc teribil să nu ai./ În noapte, ceasuntoarce o zăpadă/sub calul veșted - retezat de spadă -/ potcoave vechi plătesc intrarea-n rai./ Eu - la femei iubind, pomadă,/ în flori de cîmp, o nălucire fadă,/ îți poruncesc teribil să nu ai./ Ai vrea să ai copite de cerneală,/ arteră pesimistă de cobai,/ naiv e fracul umed de cocleală/ printre grăjdari,/ tu trebuie să dai”. (*Adrian Soare*, Breaza-Prahova).

Editată de:

România literară

- *Fundația "România literară",* director general Nicolae Manolescu;
- *cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă.*

Redacția: Nicolae Manolescu - director, Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Ioana Părvulescu, Andreea Deciu (critică și istorie literară), Constanta Buzea (poezie, proză), Cristian Teodorescu, Mihai Minculescu (publicistică), Eugenia Vodă (film, muzică), Marina Constantinescu (teatru, plastică), Adriana Bittel (externe), Anca Firescu (secretar de redacție), Nina Pruteanu, Ruxandra Dinu, Simona Galațchi, George Șipoș (corectură), Victor Ciupuliga (fotoreporter).

Administrația: Fundația "România literară", Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. postal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 4072996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 1520796100089. Mihai Pascu (director executiv), Elena Raicu (contabil șef), Corneliu Ionescu (șef serviciu difuzare, tel. 650.33.69.), Andriana Fianu (correspondență și difuzare în străinătate), Elena Hurducaș (secretariat).

Corespondenți: Gabriela Melinescu (Stockholm), Dumitru Radu Popa (New York), Tudor Olteanu (Amsterdam), Leons Briedis (Riga).

Tehnoredactare computerizată: Fundația "România literară" - Anca Firescu, Mihaela Ivan. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

E-MAIL: romlit@romlit.sfos.ro și romlit@buc.soros.ro

INTERNET: HTTP://WWW.SFOS.RO/NEWS/ROMLIT
HTTP://WWW.KAPPA.RO/NEWS/ROMLIT
HTTP://ADECIU.MES.UMN.EDU
HTTP://WWW.NORDEST.RO/SEARCH/ROMANIAN_NEWSPAPERS.HTM

Între adversitate și indiferență

REGIMUL COMUNIST ar putea fi definit ca o uzurpare totală a ființei umane. Ca factor de fond, îl caracterizează uzurparea religiei, constând în înlocuirea lui Dumnezeu prin figura cârmacilor, succesiv (însă numai pe durata domniei lor!) geniali, a ecleziei prin partid și a învățaturii creștine prin marxism-leninism-stalinismul cu pondere dogmatică și funcție represivă. Fenomen, de altminteri, prezis încă din veacul trecut de către Dostoievski. Nu e vorba doar de o respingere, ci de o hidoasă parazitare pe seama unor sisteme de valori consacrate de timp, ca și de necesitățile spiritului omenesc. Aidoma unei larve nocive, comunismul s-a introdus în interiorul lor, corodându-le substanța, transformând-o în rumeguș. Din acest rumeguș blasfemic a confecționat imaginile unui pretins paradis terestru, stigmatizat de falsa transcendență a nesfârșitei lui amânări. La fel s-a comportat cu morala, cu politica, cu literatura și arta. Dintr-un complex de ilegitimitate, *recte* de nimicnicie, s-a silit a-și însuși câteva atribute formale și câteva decoruri, câte prerogative ale conceptelor și instituțiilor vidate. Astfel s-a comportat și cu intelectualitatea, pe care, socotind-o un dușman natural, urând-o visceral, a încercat a o imita, în cheia deriziunii, singura care-i era la îndemână. Învinuind-o de elitism, partidul unic al semidoctilor și agramaiților intoleranți și-a alcătuit, de fapt, propria elită de privilegiați, nomenclaturisti și clienții lor, care au configurat ceea ce s-a numit „noua clasă”. Faptul că egalitatea, democrația, condiția de „tovarăș” au fost călcate în picioare nu reprezintă decât un amănunt nesemnificativ. Nu spunea oare Lenin că: „Promisiunile seamănă cu covoarele, căci sunt făcute pentru a fi călcate”? Uzurpând în modul cel mai vădit „burghezo-moșierimea”, „noua clasă” a devenit ea însăși, fără rușine, o clasă exploatare. Nu numai că s-a instalat în locuințele jefuite, uneori cu mobilă și îmbrăcăminte cu tot, ale celor indezirabili, că a pus stăpânire pe toate bunurile economice și financiare ale acestora, că a acaparat toată puterea administrativă, toate pârghiile de decizie, dar s-a și răfuit cu cea mai mare cruzime, de departe depășind așa-zisa teroare capitalistă, cu „dușmanul de clasă”, din rândurile căruia oamenii de carte și de talent constituiau un obiectiv țintit cu o înverșunare aparte. Vina - capi-

tală - a acestora din urmă o alcătuia superioritatea lor ce nu se putea contraface. Undeva, la fundul conștiinței lor înguste de veleitari și impostori fără scăpare, nomenclaturisti aveau senzația unui obstacol insurmontabil. În gura lor lacomă, simțeau un sâmbure ce nu poate fi spart.

NU E NEVOIE să coborâm prea mult pe firul evoluției puterii comuniste, nici măcar să ajungem la Stalin, pentru a ne da seama de felul în care aceasta îi privea pe intelectuali. Deși intelectual (fanatizat) el însuși, Vladimir Ilici a reușit a se identifica atât de bine cu barbarul bolșevic, încât i-a modelat reacțiile de aversiune nestăpânită împotriva celor în care vedea dușmani de clasă (cel puțin spirituală). El a inaugurat gândirea-standard, căreia trebuia să i te supui fără crâcnire. Interlocutorilor ce ar vrea să „revizuiască” marxismul (iată o sursă de inspirație pentru oponenții de azi ai revizuirilor!) marele dascăl era de părere că „nu li se poate răspunde decât într-un singur fel și anume pocnindu-i peste față”. Mach și Avenarius nu meritau, în vederile delicate ale aceluiași, decât „o sută de mii de scuipați”, iar însuși Hegel, când se referea la înțelepciunea divină, era calificat drept „canalie idealistă”! Să ne mai mirăm că a urmat ce-a urmat? Firește, brutalitatea exterminatoare, atât de... nedialectică, a comunismului față de „cei ce gândesc” a provocat, în așa-numitul lagăr socialist, reacția celor mai lucizi și mai onești dintre aceștia, care nu i s-au supus, care au angajat o luptă inegală cu Molohul bolșevic, ducând la montarea principalei forțe ce i s-a împotrivit, și anume disidența. Disidența e opera intelectualilor. Nu bancherii, nu patronii de fabrici, nu moșierii s-au ridicat împotriva abuzurilor „socialismului real”, așa cum ar fi trebuit să decurgă lucrurile conform doctrinei „invincibile”, ci „proletarii intelectuali”. Oamenii fără nici o avere, fără nici o putere instituționalizată, care, în numele unei conștiințe responsabile, au înfruntat prigoana, temnițele, exilul, inclusiv cel intern. În fruntea disidenților ruși s-a aflat Soljenițan, care, determinând, după cum se știe, o schimbare istorică în mentalitatea occidentală, multă vreme goșistă, a fost socotit un Voltaire al secolului XX. În fruntea disidenților noștri s-au situat Paul Goma, Dorin Tudoran, Doina Cornea,

părintele Gheorghe Calciu-Dumitreasa, Ana Blândiana, Octavian Paler ș.a., comparabili cu luptătorii de la 1848, 1859, 1916-1918.

ÎMPREJURAREA că acești intelectuali militanți, care și-au riscat confortul și, nu o dată, după decembrie 1989, la conducerea obștii care a doborât, prin sânge sacrificial, dictatura ceașistă, e stupefiantă și dureroasă. Să ne imaginăm că România lui Cuza și Carol I ar fi fost cârmuită nu de Mihail Kogălniceanu și Ion Brătianu, ci de niște antiunioniști obscuri, de niște fripturiști și parveniți ai epocii, că în fruntea României Mari nu s-ar fi găsit cei ce au înfăptuit-o, începând cu Ion I. C. Brătianu și Iuliu Maniu, ci colaboraționiștii din timpul scurtei ocupații germane. Ni s-ar putea atrage atenția: votul, voința electoratului. Desigur, dar alături de confuzia unui electorat deseori dezinformați, inhibat, intoxicat propagandistic, rod al unei jumătăți de veac de hiatus al democrației, a intervenit furtul de revoluție, instaurarea unei democrații, care a beneficiat de avantajul faptului împlinit. Profitând de deruta cvasigenerală, puterea postdecembristă a mers pe linia reflexelor de apatie și obediență a populației. Și - nu se putea altminteri - pe nervura disprețului față de intelectuali, nutrit de regimul comunist. Pe năduful burtăverzimii de partid și de stat, în raport cu cei care, depășind-o la puncte valorice, o supuneau observației critice ne-complezente. Din păcate, categoriile au rămas aceleași. „Noua nouă clasă”, recondiționată din activiști aparținând eşaloanelor imediat următoare conducerii supreme, din feluriți aparatcici și securiști, ca și din trena lor de inși dubioși, răsăriți peste noapte, umbriți de corupție și strălucind de arivism, se teme, ca și predecesora ei, de ochiul și de verbul ager al intelectualilor de bună conștiință. De unde izolarea și calomnierea, în continuare, a celor din urmă. De neînțeles ni se pare însă un alt fenomen. Nici opoziția nu se arată suficient de interesată în a coopera cu intelectualii, în speță cu scriitorii, care n-ar fi făcut decât să-i crească prestigiul. Cu excepția unor reviste precum *22, România literară* și a câtorva mensuale din provincie, presa de opoziție e ciudat de indiferentă față de condeiele literare. Nu numai că nu se bate pentru a le obține, dar a supus pe unele din ele unui tratament descurajator. Oare *România liberă* n-ar putea apela la mult mai multe, într-un fel mai organizat, mai pregnant, reluând și amplificând pagina pe care a cultivat-o, înainte de 1989, Octavian Paler? Oare *Dreptatea* n-ar putea, la rândul său, reconstitui pagina, pe care, inițial și nu fără succes, au alcătuit-o, colectând zeci de semnături cunoscute, Petre Stoica, Barbu Cioculescu și subsemnatul? O adiere de nesocotire și de - îndrăznesc a spune - ingratitudine, vine, vai, de unde nu ne-am fi așteptat. Se găesc, totuși, între noi autori care au precedat cu ani destui, uneori cu decenii, fronda antitotalitară pe care o reprezintă azi ziaristi opoziției, drept care slaba noastră cooperare ni se înfățișează illogică și, oricum, în dezavantajul idealurilor comune. Îmi amintesc cu mândrie că, la prima noastră întâlnire, în februarie 1990, Corneliu Coposu mi-a spus că mi-a urmărit activitatea, timp îndelungat, prin mijlocirea emisiunilor postului de radio Europa Liberă. N-ar fi posibil, n-ar fi bine să ne strângem rândurile scriptice? Să colaborăm mai eficient, sub semnul a ceea ce ne unește în mod cert, dincolo de ceea ce, eventual, ne desparte, toți oamenii condeiului cu năzuințe democratice? Propunem atenției confrăților noștri de la publicațiile menționate, ca și de la altele, să reflecteze la sugestia ce ne-am îngăduit-o amical.

Gheorghe Grigurcu

România literară 3

MIC DICȚIONAR

de Mihai Zamfir

ZI

ZILELE ISTORICE au aceeași culoare cu zilele obișnuite. Pentru viitorii analiști ai României anului 1996, ziua de 3 noiembrie va fi fost, climateric vorbind, doar o zi de toamnă târzie, poate ceva mai friguroasă decât un 3 noiembrie normal - o zi comună de toamnă. Zi calmă, în care nu s-a arătat nici o cometă, în care nu s-a produs nici un fenomen ceresc spectaculos, zi cețoasă, cu apariții răzlețe ale soarelui, perfect egală cu alte mii de zile, mai goale și mai anonime decât zilele altor anotimpuri. Vremea întunecată a făcut ca seara să coboare repede.

Ne trebuie însă, din când în când, câte o zi istorică pentru a observa cât de indiferentă la agitația umană se scurge o zi de toamnă, dar și cât de simplu (pe parcursul a câteva ore, fără agitații și fără fast) poate ea rezolva contradicții ce păreau inextricabile și complicații urzite de-a lungul anilor. Scrise cu câteva zile înainte de 3 noiembrie, rândurile de față notează evidența: indiferent de cifrele care vor umple, pe 4 noiembrie, ecranele televi-

zoarelor și paginile ziarelor, ziua de 3 noiembrie va fi fost, oricum, o zi istorică. Nimic nu va mai putea fi, în România, ca până acum. Fie că se va îndrepta spre redresare, fie că va aluneca iremediabil în prăpastie, țara noastră va fi trăit momentul adevărului. 3 noiembrie 1996 - o dată-reper în manualele de istorie ai căror autori încă nu s-au născut.

Fără să o știe (doar a murit de mult!), cel mai mare poet român al secolului, condus doar de o intuiție genială, a notat ziua de 3 noiembrie 1996, orizontul ei de toamnă cenușie și hotarul pe care ea l-a reprezentat, în versuri fixate de memoria limbii române:

Ziua de ieri s-a ținut după mine, crezînd,/ Ca un cîine flămînd,/ Că e legată cu ceva, cu vreo curea,/ Cu vreo frînghie, de viața mea/ Și la o răs_pîntie cu statui/ S-a întors, vîzînd că nu-i./ Cine și-a pierdut o zi cît o viață,/ S-o caute repede. Se înnoptează. Se lasă ceață.

Literatură naivă

AȘA CUM există pictură naivă, există literatură naivă. Cei care o scriu ignoră lunga și complicată istorie a artei cuvântului, ca și tehnicile sofisticate care se utilizează azi în producția de texte. Ei nu se rușinează să folosească procedee considerate de specialiști simpliste și compromițătoare. Ei se bucură cu candoare când descoperă posibilități de exprimare de multă vreme descoperite.

La începutul secolului douăzeci, un țaran francez, dintr-un sat pierdut undeva în Alpi, a inventat bicicleta. I s-a părut extraordinar să-și imagineze un vehicul prevăzut cu numai două roți. Și, cu multă răbdare și iscusință, a și confecționat un exemplar, din lemn. Când s-a dus însă cu invenția lui la Paris, pentru a și-o face cunoscută, a constatat că acolo bicicleta fusese deja inventată. Străzile erau pline de bicicliști, care foloseau dezinvoltă vehiculul cu numai două roți.

A fost sau nu a fost țăranul acela cu adevărat un inventator? Din punct de vedere oficial, nu. Dar, ca experiență individuală, a fost. A creat totul singur și a trăit bucuria creației în deplinătatea ei.

AȘA CEVA se poate spune și despre Ionel Bandrabur, autorul romanului *Flământul* - un fel de *Misterele Bucureștilor* din vremea noastră. Ionel Bandrabur a fost o viață întreagă profesor de română la Liceul „Ioan Slavici” din Panciu, unde locuiește și acum, după ce s-a pensionat. Teoretic, deci, el poate fi considerat un specialist în literatură. Și totuși, când scrie, se abandonează cu voluptate unei ingenuități din preistoria formării sale ca intelectual.

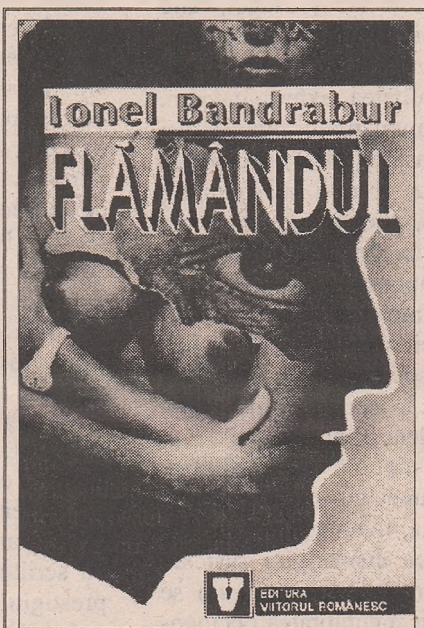
O carte insolită, *Fântâna iadului*, publicată în 1971, se înfățișă ca un roman licențios popular. Îți venea să crezi, citind-o, că autorul simulează intenționat, cu efect estetic, gândirea naivă, că ingenuitatea reprezintă în cazul său o formă de rafinament. Și totuși, nu era așa. Romanul recent apărut spulberă orice dubiu, fiind lipsit de acele poeme-refren care făceau din *Fântâna iadului* un fel de istorisire melodioasă, confundabilă cu un text superartistizat. Ionel Bandrabur se dă, de data aceasta, de gol, „recunoscând” că îi place să povestească întâmplări romanțioase, ca Vasile Alecsandri în proza sa, și să se scalde în dulcegări lirice, de genul celor din *La Medeleni*. El face abstracție de faptul că respectivele formule literare, după ce s-au bucurat de succes la vremea lor, au fost contestate de critici, renegate de scriitori și, în cele din urmă, transformate într-un fel de obiecte de muzeu, pe care nimeni nu se mai gândește să le mai utilizeze.

Nu este vorba de o revenire, tandră și ironică, la literatura de altădată, de o atitudine postmodernă, ci de o descoperire ingenuă, fericită, în regim neofi-

cial, a ceea ce, din punct de vedere oficial, a căzut de mult în desuetudine.

Din perspectiva unui scriitor pentru care nu există numeroasele achiziții ale prozei românești, de la realismul lui Liviu Rebreanu la textualismul lui Mircea Nedelciu, Ionel Bandrabur povestește la persoana întâi peripețiile trăite de un elev de liceu din Panciu venit în București temporar, în primăvara lui 1990, pentru meditații la chimie. Autorul nu se distanțează de naratorul său, nu îl „studiază”, ci se identifică fără reținere cu el, bucuros că are prilejul să „redevină” tânăr.

Meditatoarea, Zenobia, este tânără și fermecătoarea soție a unui fost nomenclaturist, bătrân și urât ca un mai-muțoi, generalul Maghereșcu, care a căzut după 1989 în dizgrație, dar și-a păstrat vila din cartierul Primăverii.

Ionel Bandrabur, *Flământul*, roman, București, Ed. Viitorul românesc, 1996. 96 pag., preț neprecizat.

Portretul făcut de adolescent profesoarei sale se bazează pe superlative și exclamații:

„Surpriza a fost totală: doamna general era o zână!... Încă din prima clipă am fost atât de orbit încât, în afara de lumina care iradia din părul, din obraji și din toată ființa ei, nu am mai văzut altceva...”

Ca într-un roman de Mihail Drumeș, această femeie inaccesibilă se oferă totuși într-o noapte liceeanului, făcându-l să emită, bineînțeles, altă serie de superlative și exclamații.

Noaptea petrecută cu Zenobia nu reprezintă singura experiență amoroasă a personajului-narator. El mai cunoaște (după ce o acostează pe stradă) o femeie tânără, pe nume Ana Ruscescu, care își propune să exploreze clandestin Casa Poporului și are nevoie de ajutorul lui. Inițial, Ana Ruscescu refuză să se culce cu noul ei prieten, determinându-l să se plângă... cititorului (aici apare partea prozaică și de prost-gust a cărții, întrucât arzătoarea dorință sexuală a celui mereu amânat este prezen-

tată ca o nevoie urgentă de evacuare a viscerelor). Până la urmă, însă, în sub-solurile labirintice ale Casei Poporului, unde exploratorilor le apar la un moment dat în față și fantomele soților Ceaușescu, zgârcita bucureșteancă, frisonată de spaimă, devine darnică.

În sfârșit, a treia experiență amoroasă - ratată - este cea cu o prostituată de lux, care îl provoacă pe tânăr, dar nu-i cedează, pentru a-l chinui și a obține cât mai mult de la el. Relatarea este simplistă, vulgară, dar nu și condamnată, având ca alibi tocmai naivitatea de care vorbeam la început:

„Am încercat din nou să o forțez, să-i desfac genunchii și să o culc... Degeaba! Ca o peștoaică ageră ce era, mi-a alunecat imediat din brațe...”

Când o muiere ca ea nu vrea, zău că e mai bine s-o dai dracului!...”

GELLU PĂLTINEANU are un talent nativ și cunoaște viața dintr-o experiență directă, neintermediată de cărți, fiind inginer silvic. A publicat până în prezent două volume de proză scurtă (*Fermecătoarele poteci*, 1991, *Spaima fiarelor sălbatice*, 1994) și două romane (*Casa dintre arbori*, 1992, *Vipera cu corn*, 1992), iar acum supune judecății publice încă un roman, *Agonia ursului*. Spre deosebire de Ionel Bandrabur, care s-a eternizat în ipostaza de adolescent, Gellu Păltineanu reprezintă tipul de bărbat sănătos și puternic. Ca atitudine, el este un Jack London din Valea Lotrului. Se uită compătimitor la intelectualii bolnăvicioși din oraș și le recomandă să cutureie măcar câteva săptămâni munții împăduriți, ca să se refacă.

În *Agonia ursului*, povestește într-un stil impetuos și frust, fără subtilitate literară, dar cu un dinamism binefăcător - de om de acțiune care intră iarna, întempestiv, într-un salon împreună cu o răbufnire a viforului de afară - viețile mai multor personaje adăpostite la un moment dat într-un han din munți, „Dracii negri”. Naratorul descoase aceste personaje, le memorează confesiunile și apoi istorisește ce a aflat cititorilor cărții, completându-și istorisirea cu informații despre evoluția eroilor săi obținute ulterior, după trecerea multor ani.

Atmosfera din han îndeamnă la ascultarea unor istorii sentimentale. Se mănâncă mâncăruri tradiționale românești, se bea vin tămâios, se ascultă muzică lautărească, în timp ce afară şuieră vântul și urlă lupii. Gellu Păltineanu evocă această atmosferă cu un entuziasm de descoperitor, ca și cum n-ar exista în istoria literaturii române *Hanu-Ancuței*. Citindu-i romanul îți vine să crezi că Mihail Sadoveanu va apărea de acum înainte, peste vreo sută de ani, și că deocamdată sadovenismul doar se prefigurează, într-un text viguros și rudimentar:

„Ignorând furculița, mi-am înfipt

Gellu Păltineanu, *Agonia ursului*, roman de pădure, București, Ed. R.A.I., 1996. 208 pag., 5508 lei.

mâna în cel mai apropiat mic și tăvălindu-l în muștar l-am retezat la jumătate, mustul abundent și condimentat arzându-mi limba, obligându-mă să mestec cu gura deschisă pentru a elibera surplusul de aburi fierbinți. [...] Licoarea reconfortantă și aromată de tămâioasă mi-a potolit setea dându-mi starea euforică ce mă făcea să plutesc. [...] Lăutarul își golește paharul, se șterge la gură cu dosul palmei, își fixează bine vioara în umăr și dă drumul arcușului care alunecă duios scoțând sunete divine. Era o muzică de dor și de suferință, de viață și de moarte. Note sublimite te ridicau în ceruri, apoi altele dure și reci te coborau în hăul prăpăstiilor.”

Biografiile reconstituite de personajul-narator sunt tragice, iar cauza tragediei o constituie de fiecare dată, ca în toată literatura naivă (scrisă de bărbați!), Femeia, suspectată în mod nedelclarat, în tradiția populară, de colaborare cu diavolul. Un colonel de poliție se îndrăgostește maniacal, neglijându-și soția, de o femeie de joasă extracție, pentru care pierde totul: și familie, și poziție socială, și ultimul rest de demnitate; în cele din urmă, bătrân, ajunge să se târască în genunchi în fața iubitei lui, cerșindu-i puțină dragoste, în timp ce ea, cinică, îl dă afară din casă. Un judecător afemeiat convine cu soția lui ca și ea să ducă o viață libertină; când bărbatul se satură de craiș și vrea să-și reconstituie viața de familie, constată că nevasta s-a îndrăgostit între timp, iremediabil, de amantul pe care și-l luase forțată de împrejurări și că a hotărât să rămână definitiv cu acesta. Etc.

Așa cum pictorii naivi nu cunosc legile perspectivei, scriitorii naivi nu știu să gradeze transformările survenite în felul de a fi al personajelor. Eroii și eroinele lui Gellu Păltineanu se transformă brusc, după lungi perioade de stagnare, ca și cum autorul ar scutura din când în când, energic, mașinaria epică a romanului.

Și totuși, acest roman, melodramatic, neverosimil, iar uneori de un realism tipător, scris cu temperament, dar și cu stângăcie (apar adeseori expresii din limbajul de specialitate al unui silvicultor!) se citește cu interes și curiozitate până la capăt. Ce dovedește aceasta? Că autorul are, cum spuneam de la început, un talent nativ de povestitor. Dar și că proza datorată unor profesioniști ai scrisului s-a îndepărtat prea mult de natura ei originară - epică - și îi face pe cititori să se simtă frustrați.

O poetică mistică

ÎN POSTURA juvenilă a *Orei* 25, exuberant ieșită din timp, precum un lichid spumos care debordează peste marginea vasului ce-l conține, Alexandru Lungu se manifestă ca un poet al trăirii citadine, al „senzațiilor moderne” de tot soiul, bucurios pliat pe datele lor, amănunțindu-le și transfigurându-le într-un registru post-simbolist. Clocotea în stihurile-i de atunci sângele unui faun doar aproximativ constrâns de mediul civilizației ispititoare, în care se aventurează încrezător într-un prezent imediat post-bellic, ce părea a prezenta garanții de viitor. Adică mizând, cum ar fi spus Kierkegaard, pe „eternitatea clipei” fantast-senzuale. Totul se petrecea sub un cer al materiei jubilante de conștientizarea propriei sale identități. Instrumentul liric era constituit de simțurile care-și permiteau a se juca tandru cu certitudinile lor, a se răsfrânge și a se înapoia în matca absolutului lor fiziologic, spre a se răsfrânge, din nou, la nesfârșit... Alexandru Lungu era, poate fără a-și da seama, un poet al timpului, în etapa sa de glorioasă trupească ascensiune. Azi, după o jumătate de veac, rămâne, de data aceasta conștient, același poet al timpului, însă al unui declinant, amurgitor, al „răpusului timp” (*auzești*). Cu cel mai mare efort de materializare, icoana acestuia se încheagă în atari tonalități autumnale, în atari amănunțiri tragice, trakiene: „neiortătoare potopiri/ căzutele în gol frunzișuri/ când însuși aurul/ prinde rugină/ în singurarea sa deșartă// cumplită se arată/ blândețea fără capăt/ a întomnărilor/ încremenite n văzduhul furat”. Decoului metropolitan i se substituie unul cosmic. Senzația plenară e înlocuită de cea ștearsă, evanescentă, tinzând spre nonsențiale, ca o grafică a golului. Frământării dionisiace îi ia locul un alfabet de vedenii ce absorb timpul „în netimp”. Faunul se metamorfozează într-un seraf rănit. Materia se destramă în nematerialitatea eterică, „despărțitoare de tărâmurii”, sub indolența emblematică a unui semn crepuscular: „nepăsător la lumină și beznă/ amurgul e răstimpul statornic/ al acestor împrejurări”.

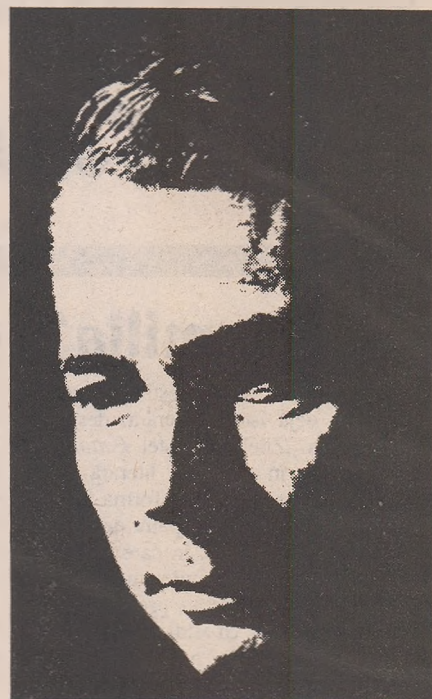
Dacă anterior poetul era un lector al vizibilului, acum se dorește un descifrator al invizibilului: „a citi văzduhul/ și toate fețele sale/ într-o desfe-recare/ a înțelesului”. „Nu există nimic pe lume, scria Abu Yaqub Sejestani, care să nu poată fi considerat ca o scriere”. Scrierea e o reflectare a chipului lui Dumnezeu, semn al activității divine, al prezenței Logosului. Unii mistici ai islamului consideră literele elemente constitutive ale corpului divin, iar Brahma e împodobit cu o ghir-

Alexandru Lungu, *auzești*. șaptesutedouăzecișicinci versuri, șapte desene, Editura semn, Bonn, 1996, ediție necomercializată, difuzare prin dăruire.

landă de cincizeci de litere. Iată climatul ezoteric în care se situează acum poezia lui Alexandru Lungu. Literei i se atribuie materialități suave, ce sugerează sacral, în câmpul unei existențe simbolice: „preaplinul literei/ revărsă adâncă mireasmă/ a graniței oarbe/ dintre stea și ființă (...) mireasma din literă/ se face rășină/ osândită de vreme”. Privind întreaga Creație ca pe o Carte, așa cum procedează musulmanii, e firesc ca în cuprinsul acestui Text cosmic să recunoaștem înfruntarea principiilor antagonice. Lectura lumii se cuvine a fi săvârșită de ochiul angelic, care poate desface darnicia mistică a „scrișei” ce mediază între astral și existențial: „carele ochi îngereșc/ va culege clipa de-acum/ și scrisa cea darnică/ încremenite la granița/ dintre stea și ființă?”. În același timp, Textul universal e primejduit de „demonii logovori”, ce, reducând făptura omenească la nerostire, o duc la pierzanie: „într-o pajiște lunată/ arătată-mi az’noapte/ pasc demonii logovori// de demult străvăzuți/ din vremi asfințite/ îi aflu acum/ pe nume și stirpe// ei zmulg cuvinte/ din iarba deasă a gândului/ și le rumegă visătorii/ întru sațul rostirii”.

AȘADAR poetica senzorialității cu care Alexandru Lungu și-a început periplul liric cedează locul unei poetici mistice. Aceasta înseamnă că, în concepția sa, experiența lirică e congruentă cu cea mistică, viziunea frumosului o echivalează pe cea a absolutului. Pentru Sf. Diodoh al Foticeii telul revelației îl reprezintă contemplarea frumuseții dumnezeiești. Contactul cu taina, „în sensul de ceva straniu, neînțeles și nelămurit”, umple sufletul misticului, după cum spune Rudolf Otto, „de o unitate care îl înmărmurește”. Conștiința se oprește în extaz, postura mentală discursivă trecând în viziune, în *visio beatifica*, ce salvează sufletul de spaimele mundane: „în somnul pietrei/ se aprinde lumina/ înveșnicită din începuturi/ la sfârșirea tenebrelor// lumină lăuntric ascunsă/ în care se scaldă/ doar îngerii cu trei aripi/ când zboară asupra-ne/ din gând în gând/ din piatră în piatră/ și vine umbra nemăvăzută/ a unui ceas/ fără de zi fără de noapte/ când mă aflu/ față către față

cu îngerii/ atunci/ un suspin mântuit/ trece prin spaimele lumii”. Priveliștile lumii se refac în raza unei intuiții a misterului ultim, alcătuindu-se din elemente-simbol. În aceeași măsură, realitățile transvizuale se vizualizează, iar cele vizuale se sublimează, preschim-bându-se în „semne”. Printr-o înălțare a spiritului, acesta nu mai înregistrează detaliile concrete, densitatea aleatorie de date ale realului, ci doar convențiile lor de care are nevoie într-o mântuire, așa cum, în loc de a privi un peisaj, ar urmări o hartă: „la vânătorile duhului/ nicăierea fuge gonită/ asemenea sălbăticiunii/ încolțite fără scăpare/ de sune-tul cornului/ corn de berbec lunatec/ cutremurând văzduhul/ și depărțările// aici am săpat/ fântâna vrerii prielnice/ cu apa neîncepută/ sfințind locul/ și semnele lui rostuite// aici se află n vedenie dreaptă/ piatra juruinței/ unde odihnesc legende/ și n fiecare sâmbur de noapte/ izbucnesc puzderii de crini// o pajiște prin care fruntea/ petrece somnul/ și miresmele morții”. Câteva aspecte caracteristice ale viziunii mistice ies în evidență. Astfel e principiul unirii contrariilor - *coincidentia oppositorum* -, un fenomen supranatural ce aproximează transcendența, starea superioară a suprapunerii esenței omenești cu cea divină. Sunt prevăzute nupțiile entităților disjuncte, care suferă de indirectitatea comunicării lor, a relației lor „piezișe”: „în fiecare clipă/ se împlinește o nuntă/ între țaria consoanelor/ și unduirea născând din vocale// focul și apa// suntem țărâna ostatecă/ acestor taine mirifice// așteptarea rănită de spaime/ prin care șerpuim/ cuvinte și înțelesuri piezișe”. Întâlnim apoi acel paradoxal „întuneric luminos”, indiciul unei stări ce depășește vederea, capacitatea de cunoaștere în genere a celui ce năzuiește să-l vadă pe Domnul, sau, cu expresia lui Dionisie Areopagitul, din *Teologia mistică*, o „supraabundență de lumină”. Încă, în fapt, o probă miraculoasă a coincidenței contrariilor: „descânt zadarnic/ aceste locuri/ pecetluite n prihană/ prin care ziua-i una cu noaptea// prins la neguroasele granițe/ înseminate de pietre păgâne// târziu s’a făcut înger nearătat/ în orbul așteptării/ și n ocoalele trecerii”. Putem înregistra și mișcarea de pierdere a spiritului în Tot, dezindividualizarea lui în zarea

Unității pure, în înțelesul căii negative spre Dumnezeu, înfățișate de același Dionisie Areopagitul. Așezându-se pe vasta spirală a timpului cosmic, pe „melcul” ei mirobolant, poetul adăstă o „altă lumină”, îngerească, intemporală, clădită pe pierderea numelor, pe uitările transfiguratoare ale resurecției între-zărite: „timpul se ntoarce în sine/ precum melcul pâlît/ de văzduhul prielnic al morții// arzând rugină/ frunza dusă pe apă/ întâmpină fruntea/ de parte plecat-au pădurile/ și-a rămas ocolul pustiu/ așteptând îngerimea// se crapă de-o altă lumină/ și roind izvoare fără de nume/ peste prundișul uitărilor// bate un ceas împresurat/ de străvechi rădăcini// stau să vină/ aripatele duhuri/ cele fără de timp”.

A FLAT, spiritualmente, în familia unor Blaga, V. Voiculescu, Sandu Tudor, Horia Stamatu, ultimul Alexandru Lungu e interesant nu doar prin concepția lirismului său expurgat în direcția unui esteticism mistic - o experiență îndeajuns de rară în cadrele poeziei noastre -, ci și prin sensibilitatea primenită ce ne-o propune. Spiritul e re-generat nu doar în conceptual, ci și într-un concret moral-expresiv. Năzuința dematerializării nu e, firește, dusă până la capăt. Senzațiile jugulate, interzise precum un păcat în carnația lor mustoasă, revin ca miresme, umbre, gingașe atingeri. Universul e parcă perceput printr-o perdea subțire de somn. Poetul care nu e încă adormit pe deplin măsoară preajma prin pleoapele-i întredeschise. În paralel cu o purificare prin năzuința la absolut, funcționează o purificare prin filtrarea semnalelor existenței, care dobândesc o delicatețe târzie, letargică, o notă de blândă patimire în surdină: „o îngânare ciudată/ de tăceri tresărind/ sub steaua sortirilor”. Sau: „e vremea urmei/ lăsate în cuvânt/ de călătoarele păduri/ pierite prin pierzării”. Sau: „vremea miresmată de murire”. Uneori apare câte un accent mai energic: „despletirea în goană/ a coamelor/ înmiresmează lumea/ mai adânc/ decât părul berenicei/ în nopțile cele mai dăruite cruzimii”. În majoritatea cazurilor însă, imaginile au aerul unor jucării adunate din pomul de Crăciun (între care îngerii, demonii, păsări și flori paradiziace) și depuse cu nesfârșită grijă în culcușuri de vată. Alexandru Lungu s-a străduit a-și țese un idiom distinct, în care patetismul e scufundat protegitor, „ascuns în zălele tăcerii”, prin care, uneori, răzbate doar „răsuflarea pierduților îngeri”.

Cărți primite la redacție.

- ◆ L.M. Arcade, *Revoluție culturală*, București, Ed. Cartea Românească, Colecția Inorogului, 1996 (proză). 192 pag., 4000 lei.
- ◆ Stelian Tănase, *Revoluția ca eșec - elite & societate*, Iași, Ed. Polirom, col. „Plural”, 1996. 204 pag., 7000 lei.
- ◆ Liana Sabău, *Verb carnal*, Timișoara, Ed. Helicon, 1996 (versuri). 64 pag., 6000 lei.
- ◆ Vasile Baghiu, *Febra*, Piatra Neamț, Casa de editură Panteon, 1996 (versuri). 60 pag., 5000 lei.
- ◆ Robert Șerban, *Odyssex*, Timișoara, Ed. Marineasa, 1996 (versuri). 56 pag., preț neprecizat.
- ◆ Paul Cilianu, *Păpușarul & Nous sommes du soleil*, teatru, prefată de Ileana Polovrăgeanu, București, Ed. Amb, seria 001, 1996. 120 pag., 4000 lei.

Actualitatea culturală

La „Familia”, ca în familie

Știam doar din poveștile literare, devenite deja istorie literară, despre importanța „Zilelor revistei *Familia*” din Oradea în mișcarea literară din România. Oradea se transforma, pentru câteva zile, într-un spațiu de largă respirație intelectuală, în care spiritul liber și necenzurat se putea manifesta. Mari personalități erau prezente, de aceea, la Oradea. Și anul acesta, între 17 și 19 octombrie, poeți, prozatori, critici, filosofi, esești, nume importante s-au strâns din nou la „Familia”. În prima seară, revista și-a decernat premiile: Premiul „Ovidiu Cotruș” - profesorului universitar Vasile Dem. Zamfirescu; Premiul „Octav Șuluțiu” - academicianului Mihai Cimpoi; Premiul „Radu Enescu” - Adrian Popescu; Premiul „M. G. Samarineanu” - Aurel Chiriac și Barbu Ștefănescu. Mărturisesc că cea de-a doua zi a fost pentru mine o reală bucurie, un dar spiritual. Colocviul cu tema „Morfologia eseului” mi-a revelat faptul că mai există creatori preocupati de creație, că există la „Familia” acel loc în care discuțiile (chiar și polemicile) sînt profunde, dinamice și că nimeni nu suferă de narcisism, monopolizînd microfonul din frivola plăcere de a-și auzi rostogolindu-se propriile vorbe goale. Moderatorul, profesorul Vasile Dem. Zamfirescu a ținut în mînă discuțiile, cu calm și echilibru, la care au participat cu inter-

venții serioase, documentate și nu în ultimul rînd, savuroase și pline de spontaneitate: Ovidiu Drîmba, Mihai Cimpoi, Ion Mureșan, Ioana Cistelecan, Aurel Pinte, Gabriel Chifu, Adrian Popescu, Andrei Bodiu, Ion Simuț, Augustin Pop, Ruxandra Ceseșanu, Mihai Dragolea, Ioan Moldovan (cel care a citit și mesajul criticului Nicolae Manolescu, un veteran al „Zilelor *Familia*”), Traian Ștefan, Dumitru Chirilă și, cu voia dumneavoastră, onor auditoriu, de altfel, extrem de numeros. Domnul academician Ștefan Augustin Doinaș, neputînd fi prezent a trimis un „Eseu despre eseu”, și el îndelung dezbătut. Tema colocviului s-a dovedit o chestiune arzătoare, incitantă, provocatoare. S-au încrucișat puncte de vedere și diferite, normal, cele mai multe, însă, complementare. Este extraordinar că, trecînd peste toate felurile de efort, mai există asemenea locuri literare, și nu numai. Trebuie să le mulțumim reverențios organizatorilor și să-i felicităm colegial.

De asemenea, îi urăm din tot sufletul „La mulți ani!” domnului DUMITRU CHIRILĂ, iată, sexagenar, o personalitate care s-a impus de-a lungul timpului cu verticalitate, profunzime artistică și morală de mare ținută, care a marcat prin truda domniei sale mișcarea teatrală din România. (M.C.)

FOTOTECA "ROMÂNIEI LITERARE"

Vasile Nicolescu, Mircea Martin, Al. Balaci, George Bălăiță, D.R. Popescu, Bujor Nedelcovici, Al. Paleologu, Ștefan Bănuțescu, Zolt Dalfalvy, Gabriel Dimisianu, Lucian Raicu, Ion Hobana, Domokos Géza, membri ai juriului pentru premiile literare ale Uniunii Scriitorilor din 1983

PALMARES

- Festivalul de dramaturgie contemporană, ediția a XI-a, Brașov -

În perioada 19-27 octombrie, Teatrul „Sică Alexandrescu” din Brașov a fost gazda festivalului cu titlul de mai sus, care acoperă spațiul spectacolelor ce au la bază texte din dramaturgia contemporană. Juriul format din Olga Tudorache (președinte), Valeriu Moisescu, Magdalena Boiangiu, Paul Ioachim și Nicolae Ularu a decernat următoarele premii:

Marele premiu: „Copilul îngropat” de Sam Shepard, regia - Catalina Buzoianu, o coproducție a Teatrului

Bulandra cu Teatrul român-american; **Premiul pentru cel mai bun spectacol cu o piesă inedită:** „Profesionistul” de Dusan Koracenie, Teatrul Național din București, regia: Horea Popescu;

Premiul pentru performanță: Victor Rebengiuc, Kincecs Elemer;

Premiul special al juriului: Horațiu Mălăele pentru rolul din spectacolul „Un deținut la Auschwitz” de Alain Bosquet, regia - Domnița Munteanu. (M.C.)

CALENDAR

16.X.1836 - a murit Nicolae Dimache (n. 1777)
16.X.1863 - s-a născut Aurel C. Popovici (m. 1917)
16.X.1885 - s-a născut Mihail Sorbul (m. 1967)
16.X.1907 - s-a născut Moldov (m. 1966)
16.X.1924 - s-a născut Lidia Bote
16.X.1930 - s-a născut Theodor Mănescu (m. 1990)
16.X.1939 - s-a născut Nicolae Damian
16.X.1962 - a murit Al. Claudiu (n. 1898)
16.X.1967 - a murit Traian Lalescu (n. 1920)
16.X.1996 - a murit Stelian Gruia (n. 1937)

17.X.1892 - s-a născut Dragoș Protopopescu (m. 1948)
17.X.1897 - s-a născut Ștefana Velisar-Teodoreanu (m. 1995)
17.X.1930 - s-a născut Felicia Marinca
17.X.1973 - a murit N. Dunăreanu (n. 1881)
17.X.1981 - a murit Tașcu Gheorghiu (n. 1910)

18.X.1903 - s-a născut Sandu Tzigara-Samurcaș (m. 1987)
18.X.1907 - s-a născut Maria Arsene (m. 1975)
18.X.1907 - s-a născut Mihail Sebastian (m. 1945)
18.X.1911 - s-a născut Robotos Imre
18.X.1923 - s-a născut Coman Șova
18.X.1928 - s-a născut Ștefan Mihăilescu
18.X.1936 - s-a născut Ion Aramă
18.X.1938 - s-a născut C. Stănescu
18.X.1980 - a murit Teodor Mazilu (n. 1930)

19.X.1897 - s-a născut Jacques Byck (m. 1964)
19.X.1904 - s-a născut N.N. Condeescu (m. 1966)
19.X.1912 - s-a născut George Popa (m. 1973)
19.X.1961 - s-a născut Aurelian Chivu
19.X.1961 - a murit Mihail Sadoveanu (n. 1880)
19.X.1993 - a murit Ion Iuga (n. 1940)

Primim:

Cîteva precizări

Colegul (și fostul meu profesor) Al. Niculescu, prof. „ordinario” (=titular) la Univ. din Udine a publicat un interesant și documentat articol „Cultura românească din exil” („România literară”, nr. 38, 25 sept.-1 oct. 1996).

În ce privește situația cadrelor de limba română din Italia articolul citat conține unele inexactități și necesită unele completări:

a. Se afirmă că s-ar fi pierdut „Catedrele de la Institutul Oriental din Napoli [N.B.: denumirea exactă este: Institutul Universitar Oriental din Napoli] (catedra regretatului Pasquale Buonincontro și cea a lui Th. Onciulescu)”. În realitate fostul post de prof. titular (în it.: „professore ordinario”) al profesorului Onciulescu este postul pe care funcționez eu, tot ca „prof. ordinario”! În anul univ. 1995/96 patru dintre studenții mei și-au luat licența în Limba și literatura română cu următoarele teze:

1. Sara De Angelis: *Identità culturale e integrazione europea della Romania. Problemi e prospettive* (Cu punctajul maxim: 110 e lode)

2. Simona Belliazzi: *Marin Sorescu poeta e drammaturgo*. (110)

3. Assunta Caso - *Un caso emblematico nel regime totalitario romeno: Ion Caraion*. (110)

4. Fabio Gigli - *La poesia di Ileana Malancioiu* (licența cu 110 e lode)

Cum se vede, catedra nu numai că nu s-a pierdut, dar funcționează (aș îndrăzni să zic: chiar bine).

Catedra la care a predat pînă acum 2 ani colegul Buonincontro este menținută - ideal

tot de mine! Este adevărat că postul de română a fost înlocuit provizoriu cu unul de rusă, dar, tocmai pentru a nu face să dispară definitiv materia „Limba și literatura română” la Fac. de limbi străine de la I.U.O. - Napoli (catedra mea este la Fac. de litere și filosofie a aceleiași Inst. Univ. Oriental din Napoli) am acceptat și accept, în continuare, să fiu suplinitorul acestui post, *in mod gratuit*. Există speranțe ca în viitor postul să poată fi scos la concurs, printr-o ulterioară operație de înlocuire a unei alte materii, sau prin reactivare.

b. În extremis se salvează (deocamdată) Catedra de Limba română de la Fac. de Științe Politice a Universității din Roma „La Sapienza”. La această catedră a predat, pînă în anul univ. 1987, profesorul Ioan Guția, an în care s-a pensionat. De atunci și pînă azi am suplinat eu acest post și îl voi suplini și în anul univ. în curs (1996/1997). Precizez că am aici, la Roma, peste 100 de studenți. Această catedră, „salvată în extremis” nu este amintită de prof. Niculescu. (În paranteză fie spus, printre profesorii români activi în exilul din Italia, trebuia amintit și Ioan Guția, autor a numeroase și importante cărți).

c. O catedră care într-adevăr „s-a pierdut” (pierdere nementionată de prof. Al. Niculescu) este cea din Palermo. Acolo a predat peste 40 de ani, Petru Iroaie.

Nu aș fi intervenit cu aceste precizări, dacă nu aș fi primit *îngrijorate mesaje telefonice din România!* (Rude și prieteni au crezut că am fost, cumva, dat afară de Institutul Univ. Oriental din Napoli, sau că - și mai rău - am trecut... Gheorghe Caragiani în lumea celor drepti!)

Premiile literare

Bucuria și tristețea clișeului

Teodor Mazilu

(n. 11 aug. 1930, București
m. 18 oct. 1980, București)

- 1959 - Premiul „Ion Creangă” al Academiei RPR (*Bariera*)
1969 - Premiul pentru dramaturgie al Uniunii Scriitorilor (*Bariera*)
1978 - Premiul pentru dramaturgie al Uniunii Scriitorilor (*Frumos e în septembrie la Veneția*)

A M ÎNCEPUT discutarea premiilor literare cu anul 1963, primul în care Uniunea Scriitorilor a dat o listă de laureați asemănătoare ca formulă celei de astăzi. Am trecut așadar de jumătatea drumului (căci din 1985 pînă în 1990 nu s-au mai acordat obșnuitele premii ale Uniunii) și se impune, la o rapidă privire în urmă, două constatări: nici un compartiment al literaturii nu a rămas complet neatins de bolile comuniste și *fiecare din ele a avut o putere de rezistență diferită*. De aceea subiecte ca „literatura în comunism”, care pun sub aceeași umbrelă poezia, proza, dramaturgia și critica dau naștere confuziilor. În timp ce amputările și deformările datorate cenzurii, complicitatea duplicitară (semnul făcut în text cenzorului și în subtext cititorului), timorarea în fața unor cuvinte ori a unor subiecte au făcut ravagii într-o bună parte a prozei, poeziei și criticii, prin natura lor, au avut un sistem imunitar mai bun. Abia astăzi se poate spune deschis ceea ce un critic ca Mircea Zăciu nota cu luciditate în *Jurnal* încă din 1984, după ce citise un roman de Kundera: „Proza noastră îmi pare deodată prea retorică, cu multă vorbărie și personaje care prea seamănă între ele, toate înjură, toate se vaită, plîng și se îmbrățișează, toate seamănă a drame obscure. *Nimic nu e spus pînă la capăt și nici limpede* (s.m.). Autocenzura învalăuie de la început personaje și situații într-o plasmă tulbure, țesut opac, precum în tumorile canceroase” (p. 119).

O zonă în care n-am pătruns mai deloc prin acest foileton al premianților este dramaturgia. Aici lucrurile stau cu mult mai rău chiar decît în proză. Dramaturgia scrisă la noi în perioada comunistă e un ciorchine de eșecuri și nici măcar eșecuri semnificative, ca în cazul prozei. Însăilări de replici cu expresivitate involuntară. Desigur, discutarea unei piese de teatru e un teren alunecos datorită statutului ei ușor ambiguu (poate avea cititori, ca orice carte, dar receptarea propice e aceea de spectator, iar scena schimbă multe). Cu Paul Everac, Ion Băieșu, Fănuș Neagu, Constantin Chiriță, Paul Cornel Chitic, Paul Anghel, D. R. Popescu, Tudor Popescu, Ion Brad, Nicolae Ionel, Radu Boureanu, cu tot soiul de poeme dramatice cu subiect istoric/eroic ori despre viața „omului nou”, lista premiilor pentru dramaturgie rămîne destul de tristă. Iată cum se numea o piesă premiată în 1969: *Viteazul. Basorelief dramatic pe șapte fundaluri: Vidin, Călugăreni, Alba-Iulia, Iași, Viena, Praga și un epilog Cozia, adică mama lui Mihai* (!). Singurii autori care aduc prospecție

în lista premiilor pentru dramaturgie sînt, în opinia mea, Marin Sorescu și, ca voce de excepție, Teodor Mazilu.

TEODOR MAZILU a fost premiat în 1969 pentru *Tandrețe și abjecție*. Cel mai bun volum al autorului, *Frumos e în septembrie la Veneția* (în care sînt strînse piese ca *Acești nebuni fătamici*, *Proștii sub clar de lună*, *Don Juan moare ca toți ceilalți*) piesa care dă titlul antologiei ș.a.) nu este premiat în 1973, preferîndu-i-se *Chițimia* de Ion Băieșu și *Sîmbătă la Veritas* de Mircea Radu Iacoban. În mod inexplicabil Teodor Mazilu apare, cu *Frumos e...* și pe lista premianților din 1978 (informația am luat-o din *România literară* din 28 iunie 1979, întrucît accesul la arhivele Uniunii Scriitorilor pare a fi privilegiul altor „foruri”; eu nu am putut să-l obțin pînă acum!) Or, premiarea se făcea pentru cărțile apărute în anul cu pricina. Probabil că a fost premiată numai piesa pusă în scenă la Teatrul Național. Oricum, volumul lui Mazilu merita cu prisosință să fie premiat, iar autorul merită rediscutat. Piese din volumul *Frumos e în septembrie la Veneția* nu sînt dintre cele pe care timpul le subțiază. Sînt actuale așa cum actuale sînt *sottisier*-ul lui Flaubert și fiziologiile lui Negruzzi, cum actuali sînt bucureștenii de altădată ai lui Caragiale ori rinocerii lui Ionescu. Personajele lui Mazilu au cîte ceva din toate acestea: idei primite de-a gata, gramaj comportamental de rețetă, vesela mitocănie a tuturor acelor *-ică* sau *-ache* din *Momente și schife* și pielea impenetrabilă de rinocer a celor cu care dialogul nu mai e posibil. Au ceva din toate acestea dar sînt, totuși, profund originale.

În ciuda „teatralității” replicilor pe care le schimbă, personajele lui Mazilu nu sînt false, cum s-a spus, și nu joacă teatru. Tocmai asta este esența lor: *sînt teatrale fără a juca teatru*. Altfel spus nu devin niciodată actori în sensul în care strădania actorului e de identificare cu

masca, de „trăire” a rolului. De aici nu trebuie dedus că există o contradicție între ceea ce sînt și ceea ce vor să pară. A fost, aceasta, o interpretare prea comodă a personajelor lui Teodor Mazilu. Indiferent ce mască au, ele nu pot fi actori ai propriilor roluri: în venele lor curge numai sînge de *spectator*. Arta lor este de a se vedea numai din exterior, cu ochii celui care stă pe margine, dar nu ai unui om inteligent și viu în reacție, ci ai unui înghețat în formule învățate pe dinafară. „Trebuie să fim și disperate, nu numai foarte feminine”, spune Doamna din *Frumos e în septembrie...* și adaugă: „Nu mi-a fost ușor fiindcă de felul meu sînt optimistă” (340).

Școala lor este gura lumii care preia toate prejudecățile din toate mediile și din orice felie de istorie. (Politicul este astfel numai un auxiliar în piesele lui Teodor Mazilu). Personajele acestea nu au decît o foarte vagă legătură cu viața (cu biografia) lor: ele sînt o vîrstă și un nume sau un nume și o meserie sau și mai simplu: „domnul”, „doamna”. Dacă n-au biografie și nu-și trăiesc viața, au în schimb o bogată bibliografie de clișee. Singurul care trăiește cu adevărat în teatrul lui Mazilu nu este omul, ci clișeul. Acesta este viu, se mișcă, strălucește, se atasează de cîte un personaj pentru a-l trăda apoi cu altul, se îngrașă, slăbește, se joacă și ajunge chiar să moară. Domnul Poncif și Doamna Poncif sînt de fapt personajele principale în *Frumos e în septembrie la Veneția*, unde Domnul și Doamna sînt doar copiile lor, în *Proștii sub clar de lună*, unde Ortansa, Clementina, Emilian,

Premiile Uniunii Scriitorilor - 1978

Poezie:

Dan Laurențiu (*Zodia leului*)
Nicolae Prelipceanu (*De neatins, de neatins*)
Marius Robescu (*Spiritul însetat de real*)
Vasile Vlad (*Îndreptările Doctorului Faustus*)

Proză:

Rodica Iulian (*Cronica nisipurilor*)
Mihai Sin (*Bate și ți se va deschide*)
Eugen Uricaru (*Miereă*)

Critică și istorie literară:

Mircea Iorgulescu (*Scriitori tineri contemporani*)
Eugen Negrici (*Figura spiritului creator*)
Alexandru Paleologu (*Treptele lumii sau calea către sine a lui Mihail Sadoveanu*)
Laurențiu Ulici (*Biblioteca Babel*)

Dramaturgie:

Paul Cornel Chitic (*Schimbarea la față*)
Teodor Mazilu (*Frumos e în septembrie la Veneția*)

Marin Sorescu (*A treia țeară*)

Publicistică și reportaj:

D. R. Popescu (*Virgule*)
Mihai Sora (*Sarea pămîntului*)

Debut:

Lucian Alexiu (*Ideografii lirice contemporane*)
Paul Eugen Banciu (*Casa Ursei Mari*)
Daniel Dimitriu (*Ares și Eros*)
Gabriela Negreanu (*Paul Valéry sau modelul Leonardo*)

Ion Roșu (*Pasărea nopții*)

Dorin Teodorescu (*Poetica lui Ion Barbu*)

Literatură pentru copii și tineret:

Vasile Băran (*Diamantul viu*)
Dan Deșliu (*Un haiduc pe bicicletă*)
Șerban Foarță (*Simpleroze*)

Marele Premiu al U.S. pentru întreaga activitate :
Geo Bogza

Gogu sau Vasilica nu fac decît să le imite, în *Acești nebuni fătamici* unde Iordache, Camelia, Silvia, Sublimul ori Licheaua înfrizată sînt numai variante ale lor. Don Juan și Maria Magdalena nu sînt, la rîndul lor, decît resturile imperfecte ale miticului, ale clișeului „păgîn” sau creștin de care nu pot sau nu vor să se depărteze, deși îl simt tiranic: „*Don Juan*: Imaginea asta de amant desăvîrșit, de bărbat veșnic îndrăgostit, pe care și-au făcut-o femeile despre mine m-a dus la sapă de lemn. Totdeauna trebuie să fii fermecător. Totdeauna trebuie să fii necruțător și proaspăt. Totdeauna trebuie să ai o vorbă de spirit pe buze. Totdeauna trebuie să fii cu ochii dilatați de patimă. Cînd să te mai odihnești, cînd să mai citești o carte?” (12).

Cele mai savuroase (un comic cu efect imediat) sînt clișeele lingvistice: limba de lemn (*du mécanique*) izbînd cu sonoritățile ei seci limba vie (*du vivant*). Ca adjuvant stilistic, zeugma: „Uite ce e, m-am saturat de femei ipocrite și de loquinte fără apă caldă! Eu vreau totul de la viață. Eu vreau poezie și confort totodată!” (276). Iar răspunsul: „Ți-am spălat cămășile fără să-ți cunosc caracterul...” Sau: „Tu, cu gingașia ta de femeie ai înțeles ce n-a înțeles nici contabilul-șef” (279).

Viața spiritului nu ar avea probabil dramatism și nici haz fără veșnicul asalt al clișeului. Aceasta este lecția din tragi-comediile lui Teodor Mazilu. Iată, în final cîteva replici din volumul *Frumos e în septembrie la Veneția*, care evoluează grațios între tragic și comic și a căror actualitate nu mai trebuie demonstrată:

„Omul e trecător, scaunul e veșnic...” (302);

„Nu vrem să fim fericiți! Avem și așa destule necazuri!” (306);

„Am mințit ca să ajung aici (...) dar odată ajuns aici - foarte straniu - am crezut cu sfințenie în tot ce-am mințit!” (302);

„De banii nemunțiți te desparți foarte greu.” (309);

„Pesemne nu poți să fii și salariat și nemuritor.” (312).

P.S. Personajele lui Mazilu vorbesc în „radicale” ca tîmătorii din recent apăruta *Carte albă a securității*, dar au mai mult haz.

Afinități elective - La început de secol

L. CARAGIALE, *Momente*, București 1901. Raport de D.C. Ollănescu

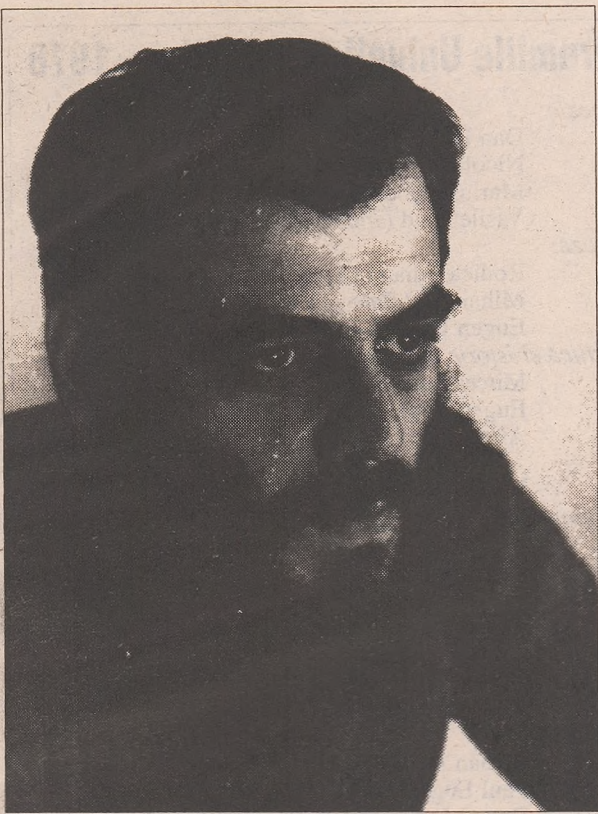
Momente de I. L. Caragiale, un volum de 348 pagini prezentat pentru Premiul Năsturel Herescu de 4.000 lei, cuprinde o serie de tablouri din viața diferitelor trepte sociale de la noi.

Scrise cu o veselă dar mușcătoare ironie, ele dau o vie și caracteristică întrupare ființelor ce se mișcă într'însele și creștează, în trăsături remătoare, năravurile sau slăbiciunile lor prinse în acele trăite clipe.

Într'adevăr, cu darul său minunat de observație, autorul pătrunde lesne în intimitatea personajelor sale, le descoperă părțile stângace sau mucalite și ni le prezintă apoi așa cum îi apar, în cadrul realității, cu portul, cu graiul, cu apucăturile, cu înclinările lor sufletești. Impresiunea plăcută ce ne lasă este totdeauna purtătoare de învețăminte, iar risul, ce ne sugudue chiar fără de voe cetindu-le, este o dovadă mai mult că

poetul străbun avea dreptate dzicînd: *ridendo castigat mores!*

Și toate acestea atât de bine și cu măsură alcătuite, atât de natural și de fără pretențiune înfățișate și cu o așa de grațioasă discrețiune subliniate, în cât lucrarea - ce în felul ei de a fi s'ar părea ușuratică ori fără de folos - este un interesant studiu de năravuri, întocmit în cea mai fericită formă, căci învalue într'o binefăcătoare veselie amărăciunea critice și loviturile satirei. Acest gen literar este, fără îndoială, foarte greu, trebuind scriitorului mult talent spre a fi tot-deauna interesant și mult spirit spre a-și susține pretutindeni verva la același nivel. Și întru acestea, lucrarea lui Caragiale este cu totul reușită; mai mult, ea dă dovadă că talentul celui mai popular și mai hazliu dintre autorii noștri dramatici este, pe acest atât de alunecos tărâm, tot așa de vioiu, de tînar și de plăcut ca în *Noaptea furtunoasă* și în *Scrisoarea pierdută*. [...] (din Analele Academiei - 1902)

Bogdan GHIU

Toți vor să aibă grijă de ea

I

Brusc, toți vor să aibă grijă de ea,
s-o știe acolo, departe, deoparte,
în mijlocul lor.

Dintr-o dată, orașul a înnebunit,
amicii fac cerc, se consultă,
n-au câștigat-o, dar nu vor s-o piardă.
Vor să-i împodobească viața,
și se simt podoabe.

- De va pleca, nu-i vom păstra nici măcar
amintirea! S-o îngroape uitarea
pe cea care pleacă,
pe cea la care veneam când voiam
și de la care plecam târziu, beți nu de țuică,
nu de vin, nu de splendoarea femeilor!
Unde-i acum? A și plecat, și-a dat
drumul pe tobogan, așa-i viața, uneori
se înclină în fața noastră și noi
înțelegem, poate, greșit, însă ferm
și nu ezităm.

S-a dus, e aici, n-a ajuns încă
dar vine, urcă pieptiș, se agață cu mîinile
și mîinile ei înalță obstacole
de care ea se prinde cu, pardon, răsufllarea,
alunecă - nu cade niciodată! -, iar când
plutește se face pămîntul cel mai sigur,
pe care nu-ți vine, nu vrei să te ridici,
triumfător, în picioare că să-ți arăți chipul -
rămii îngropat.

Și fața ta nu mai depune amintiri, ca-n trecut,
ci se-nțîlnește cu sine,
cu tine.

E-aici, în grija mea.

II

Ține-te bine, să cazi unde trebuie.

Razant, nu unde-ți cade umbra e pămîntul,
nu acolo ai de ajuns.

Și degeaba te zvîrcolești - viața din tine
se-ndreaptă direct către țintă.
(Spune vorbe, taie consoane,
ritmul e totul acum - amănunțit, complicat,
dar precis -, trebuie să nimerești
ultima răsufllare, degeaba știi să dansezi,
drumul te-ajunge din urmă și
brusc, ai ajuns.)
Nu știi unde ești.

III

Ba știi foarte bine.

(Eziți între „” și „!”.)

Însă cuvintele ți-au ieșit de mult
prin piele, cineva le-a primit,
cineva le citește, și le repetă,
poate că nici nu-nțelege, pentru că
tu nu le-ai spus - nu prin gură,
cu buze, limbă și dinți ți-au scăpat
acele cuvinte - și numai ele, vezi,
au ajuns!

Știi unde ești, știi prea bine,
însă nu îndrăznești să deschizi gura.
Cuvîntul acum e pe buze, ți-a distrus
dinții, ți-a sfîșiat limba,
gura ta este acum cuvîntul tău.
Ești cuvînt, cineva te citește,
nu-nțelege nimic, te repetă.
Știi foarte bine unde ești!

IV

Ritmul nostru - amănunțit, complicat, dar
precis -

produce îngrijorare.

Amicii își spun vorbele altfel și se
sperie - nu știu de ce.

I-a cuprins un amor de nu le aparține
și care nu le datorează nimic
și care îi zguduie, îi tulbură, le
acelerează nepermis viețile, vietățile (își văd,
brusc, viețile: ca-n palmă de sus).
Ah, trece viața dansînd fără noi, iar
noi - nimic!

Ce se-ntîmplă? Și unde? Să
mergem! Ne sfătuim, facem o delegație,
dăm telefoane, emitem avertismente, ne ținem
tari și poate reușim să scăpăm cu viață
de viața asta care vrea să ne ia
viața cu ea! Acolo se face
viață, cineva - nu poate fi singur! -
produce viață și viața asta scoate
viața din vietăți,
uite, ca argintul viu fuge
viața, veselă nevoie mare, zglobie - în sfîrșit!
N-am munit, și viața deja a-nviat.

CERȘETORUL
DE CAFEA

de Emil
Brumaru

Cinci zile-n text cu Oana Pellea

(Repetiție generală)

Azi-i luni, mîine e marți,
De lacrimi mi-s ochii spărți
Și de-abia mai pot umbla
Cu gîndul sub fusta ta
Cea neagră, de catifea,
Care mă distruge lent
Și dulce ca-n orient.

Azi-i marți, mîine e miercuri,
Să-ți simt trupul cum ți-l strecuri
Ca prin ciur, în pat, ți-aș da
Mărgele, motani, halva,
Calul meu cu tot cu șea,
Și viața și opera,
Subțirico!

Azi-i miercuri, mîine-i joi,
Fă-mă, Doamne, kil de-oloi,
Să mă toarne-ntr-o salată
Fragedă, cu frunza lată,
Oana Pellea,
Înmuia-i-aș toate celea.

Azi-i joi, mîine e vineri,
Lasă-mă, fără rețineri,
Să-ți scot izmănuțele,
Sărutu-ți mînuțele,
Ca să-ți văd iar soarele,
Sărutu-ți picioarele,
Cu razele-n cîrlionți
Și-apoi să mă-mpusc c-un glonț:
Piuuuuuuuuuuu...
Svidrigailov, Svidrigailov
Pe lume să nu mai fiu!

V

Acum e clipa când viața se adună,
se strînge de pe drumuri, din
vietăți, nu este moarte, dar viața
trage la viață, se cheamă,
ne scapă,
cineva a pornit viața, face viață
și viața asta strînge viața la ea.
Viața se strînge, nu se chircește,
se face o pojghiță fluidă între vietăți,
unele plutesc unele pe altele,
în vreme ce altele își scapă
iremediabil.
(Îngrijorarea a devenit disperare.)

VI

Fiecare, acum, începe să-și îngrijească
viața din ceilalți.

VII

Și asta nu-i tot. Mai urmează.
(Cățărarea continuă, prăbușirea încă se
calculează, apropierea devine încetul cu-n-
cetul altceva.)
(Îngrijorarea crește și ea.)
E ușor să dansezi când nu tu ai
compus cîntecul.
(Va urma.)

CRONICA EDIȚIILOR

de
Z. Ornea

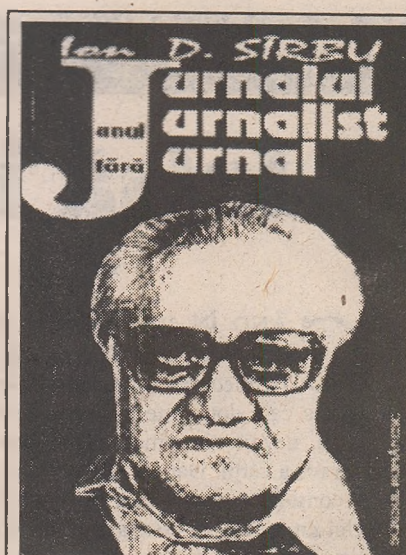
Jurnalul lui Ion D. Sîrbu

N-AM APUCAT să comentez, la prima apariție, jurnalul lui Ion D. Sîrbu. O fac acum, la reparația sa într-o a doua ediție, la Editura „Scrișul Românesc”, într-un tiraj de 1000 exemplare (cum se precizează în Colofonul acestei ediții), îngrijită de Toma Velici și Elena Ungureanu, înzestrat cu o postfață de dl. Marin Sorescu și o prefață de dl. Ovidiu Ghidimic. O mie de exemplare (dintre care 100 legate, cu supercopertă) dintr-o carte care a trezit afită interes, mi se pare nefiresc de puțin. Dar, probabil că, excesiv prudenți, editura și editorii n-au voit să riște prea mult. Aduă că ediția are parte de traducerea micilor texte din diferite limbi, de un bun tabel cronologic și referințe critice, voind astfel să confere - prin aparatul critic - științificitate ediției. E un lucru de ispravă și, de aceea, demn de toată lauda. La urma urmei, ultimii 22 de ani I. D. Sîrbu a locuit în Craiova și, deși nu i-a plăcut, a fost un craiovean prin adopțiune. Aici și-a scris marile cărți, aici și-a redactat acest insolit jurnal (apărut postum, la aceeași editură, în 1991 (vol. I) și 1993 (vol. IV)). Și normal e ca scriitorii și editorii craioveni să și-l revendice, chiar dacă autorul, de ar mai fi trăit, ar fi refuzat hotărât această fatală apartenență. Soția defunctului scriitor și editorii gândesc, acum, la o ediție de *Opere* I. D. Sîrbu. Să sperăm că se va trece dincolo de proiecte.

Puține au fost minunile literare de după decembrie 1989. Cu siguranță cea mai spectaculoasă o reprezintă romanele sale publicate postum, (*Adio Europa!*, *Ursul și Catedrala*), acest jurnal, uluitoarea sa corespondență (publicată de dl. Virgil Nemoianu) au relevat, dintrodă, un mare prozator, care a cucerit aprecierea criticii și a publicului. Din destul de modestul dramaturg cu piese despre mineri și prozator tot afit de modest, deodată se relevă un extraordinar prozator. Din păcate, autorul n-a apucat să-și trăiască triumful literar și nici împlinirea marelui deziderat al căderii tiraniei, pentru că, nefericire, a murit în 17 septembrie 1989, adică cu trei luni înainte de prăbușirea dictaturii. Merita, foarte mult, să apuce deznodământul înlăturării și publicarea romanelor sale refuzate de cenzură. Era o satisfacție pe care viața sa de literat și

cărturar, care făcuse, pe nedrept, șapte ani de pușcărie, o merita cu asupra de măsură. Dar destinul, care n-a fost niciodată bun cu I. D. Sîrbu, a voit altfel. Important e că gloria sa, ce-i drept postumă, a venit, scriitorul impunându-se, deodată, nu numai drept poate cel mai important dintre confrății „Cercului literar de la Sibiu”, dar unul dintre marii scriitori ai noștri. Literatura de ser-tar, prin Ion D. Sîrbu, a existat totuși, determinând modificări în clasamentele literare. Jurnalul său - intitulat de el oximoronic, într-o însemnare, *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal* - e, ca literatură subiectivă, o modalitate specială. Nu e un jurnal clasic cu însemnări zilnice, ci unul intelectual. În nopțile lungi de insomnie nota gânduri, reflexii de lectură, aprecieri despre evenimente politice, meditații critice despre decădere regimului naționalist ceaușist, amintiri din diverse perioade ale vieții (copilărie, școală, liceu, facultate, profesorat, redactor la revista *Teatrul*, pușcărie, viața de scriitor și om de teatru, pensionar în urbea Băniei etc. etc.). De altfel, autorul și-a definit, în câteva rânduri, formula specială a jurnalului său, care, de fapt, nu e un jurnal: „*Îmi dau seama*, tot mai des și mai dureros, că rezultatele experienței acestor caiete de «arpegii și solfegii» (le-aș fi dorit «adagii și solilocvii»), în afară de exercițiul continuu de gândire, sinteze și autoanalize la care mă obligă, ca texte în sine, nu prezintă nici o valoare obiectivă, de comunicare. Nu sunt nici literatură (deși am citit că ar exista și o «literatură reflexivă») și nici filosofie. Nici critică și nici meditație sau jurnal literar. Nici sociologie și nici măcar politică gaze-tărească. Dacă continui a mai scrie (scofînd din maculatoarele de zi, acele sugestii sau idei ce mă îndeamnă să le rotunjesc și să le fixez în «insectarul» meu) se datorează gândului - jalnic dar și reconfortant - că niciodată, într-un viitor previzibil, aceste nevinovate mărgele pe ață *nu vor putea vedea lumina tiparului*”. Și altădată: „Jurnalele mele - haotice coșuri de hîrtie ale memoriei - au fost, într-adevăr, niște maculatoare prin care încercam să-mi păstrez imaculată conștiința mea morală și politică, în lupta cu mediul, istoria și, mai ales, «prieteniile» mei. De 20 de ani mă tot pregătesc să-mi scriu adevărata și reala mea autobiografie și

nu reușesc nici măcar să o încep: mă dor inima, carnea, oasele toate. Nu am reușit să supraviețuiesc, pe această insulă a șerpilor, decît uitînd și iertînd. Ca să fiu și eu iertat, uitat, dincolo... Jurnalul, după a mea părere, este o mărturisire. Amînată. Îngropată”. Jurnalul, ca literatură subiectivă este, într-adevăr, o mărturisire. Dar nu e obligatoriu să fie pururea amînată. De fapt, e de constatat aici, că autorul confundă jurnalul cu memoriile. Pe acestea nu avea, desigur, puterea sufletească de a le scrie. Dar însemnări jurnaliere putea face și, de fapt, le și transcrie uneori, în ultimii doi ani de viață, simțind nevoia să comenteze, imediat, întâmplări, evenimente existențiale sau sufletești, revenind, cu aceste prilejuri, la copilăria, adolescența sau tinerețea sa pierdute în gol, dresînd, cu minie justițiară, rechizitori. Aceste pagini din jurnalul insolit sînt și cele mai vii, mai acute și, de aceea, mai interesante. Dar ar fi nedrept să apreciez că toate celelate multe nu cuceresc, instantaneu, atenția cititorului. Chiar și... de lectură. Revin însă mereu, obsesiv și lămuritor, vîrsta de aur a copilăriei, studenția, prietenia cu Blaga și Liviu Rusu, experiența dramatică a războiului și cea, distrugătoare, a pușcăriei. Se realizează, prin metonimie, portretul spiritual al scriitorului. Fiu de miner social-democrat, comunist ilegalist, tînar universitar selectat de Blaga și Liviu Rusu, excomunicat de la catedră, începuturile scrisului, redactor la revista *Teatrul*, anii pușcăriei, reintegrarea - greu - în lumea literară, și criticul neînduplecat al comunismului. Era un marginal și un marginalizat, (dar nici nu publicase, pînă atunci, nimic relevabil, teatrul său fiind o cam temă dramaturgie de lectură iar cărțile de proză realmente fără percutanță), cu conștiința, mărturisită, a marii sale valori. E un statut clădit paradoxal, prin nesfîrșite paradoxuri fiind și, ca adept al lui Bachus cum fusese, cam mitoman intelectual și plin de contrarietăți în mărturisirile sale. Lucid, își creionează, undeva, acest portret al contrastelor bine intuit: „*Aș fi, îmi spune Linpi* un scriitor ce debutează mereu (fără succes dar cu succese), un socialist fără ideologie, un creștin fără confesiune, un filosof fără sistem și memorie, un semicetățean tolerat, un transilvan refuzat la Cluj, dar neasimilat în

Ion D. Sîrbu, *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal*. Ediția a II-a, revăzută și adăugită. Ediție îngrijită, tabel cronologic și referințe critice de Toma Velici și Elena Ungureanu. Prefață de Ovidiu Ghidimic. Postfață de Marin Sorescu. Ed. „Scrișul Românesc”, 1996.

Oltenia, un român austro-ungar, un filorus antistalinist, un comunist contemporan cu fluturii și cu Iosif din Aritmateea, un estetician est-etic, un liberal îndrăgostit de lanțuri, un sindicalist de unul singur, un Don Juan, actualmente îndrăgostit de propria babă, un proletar plin de lumpen-diplome, un miner fără lampă, un minisocrate ce nu a văzut Athena și nici cartela de cucută nu are, un Danton primind zilnic picioare în fund de la Robespierre-ul blocului, un bătrîn rămas în mîntea copiilor, un evreu dat afară din comunitate, un știit-sunîit încercînd să rămînă un creștin într-o Armenie tot mai turcească, un neamî incapabil să repare o siguranță, un biet sergent într-o armată ce se retrage de 40 de ani, un *zoon antipolitikon*, o maimuță a bunului Dumnezeu, un căcat în ploaie, un... “Și astfel de amare constatări de trăsături, contrastante pînă la antinomie, mai întîlnim în acest jurnal. Dincolo de autodefinire și autocunoaștere, ele dezvăluie un suflet care mereu se scrutează fără milă. Și, notîndu-le, se automărturisește repede și sfîșietor, ca în veritabile pagini, violente, de jurnal. E obsedat de cele trei F-uri (frica, frig și foame). Cel dintîi F - cel mai pustiitor - l-a depășit prin suferință. Acum e chinuit de frig (și de aceea, capitoarele sînt intitulate „jama lui...”) și de foame, ca diabetic ce era. Gîndul îl duce la tipuri de categorii umane, are extraordinare definiri despre lichelismul în literatură și, în general, despre lichele și pramatii, se gîndește, istovit, la bucuriile simple ale ultimilor săi ani de viață, cîinează tragicul destin al României de după Yalta, vîndută rușilor de către Churchill, cu aprobarea lui Roosevelt, e cutremurat, nu numai în fibra sa morală, de soarta României sub Ceaușescu, examinează cu mefiență promisiunile reformatoare ale lui Gorbaciov, necrezînd în posibilitatea lor operațională și, mereu, gîndul îl poartă la Blaga. Și, deloc surprinzător, judecă negativ conceptul mioritic al filosofului, dînd dreptate lui Onisifor Ghibu care, în 1942, a condamnat, de la catedră, cultul filosofic ce se face baladei *Miorița*. Nu agreea ideea că formula sufletească a românului s-ar putea reduce la fatalismul resemnării exprimat, în baladă, de baciul moldovean care, în loc să se apere împotriva celor doi care vor să-l ucidă pentru a-l jefui, se supune resemnat sorții. Acum, la senectute, gîndind la apostrofa lui Ghibu, îi dă dreptate.

E greu de prezentat acest răvășitor jurnal, care, de fapt, e mai mult decît afită. E, aici, mărturia unui cugetător avizat, a unui moralist drept și fără prejudecăți, căruia - totuși - nu-i plac scrierile lui Cioran. Deși admirația mea se îndreaptă spre epistolierul Ion D. Sîrbu (despre care am scris) ar fi o nedreptate strigătoare la cer să nu-i apreciem romanele postume (mai ales *Adio, Europa!*) și acest jurnal al celui ce voia să-și scrie, cîndva, memoriile.

Teatrul în reviste

SÎNT ÎN posesia întregii colecții de pînă acum, din acest an, a revistei de cultură „Familia”, de la Oradea. Colegii mei s-au ocupat, în repetate rînduri de comentarea acestei reviste cu ținută intelectuală în paginile „României literare”. Fenomenul teatral ocupă un loc important în paginile „Familiei”, iar cei doi critici care-l urmăresc și-l analizează, Dumitru Chirilă și Mircea Morariu, o fac într-o manieră de un maxim profesionalism. Cronica dramatică, cartea de teatru, anchetele ocupă pagini întregi și înseamnă un popas serios, „ardelenesc” asupra problemelor ce țin de arta spectacolului. De multe ori, cronica dramatică atinge performanțele eseului, lucru puțin practicat la noi și doar în revistele specializate. La rubrica „Tendințe și interpretări”, remarcăm în ultimul număr 6, două studii extrem de interesante. Este vorba despre cel al lui Mircea Morariu, „Spectacular și teatral”, precum și cel al Danei Puiu, „Matei Vișniec sau paradoxul recuperării condiției umane”, care vin cu puncte de vedere originale și cu un bogat material documentar și informativ. Trimiterile bibliografice din notele de subsol dau greutate comentariilor și sugestiilor. Se operează cu un limbaj modern, ideile formulate sînt percutante. Nu știu care este circulația revistei în țară, dar sînt convinsă că acei oameni de teatru care intră în posesia „Familiei” se lasă

Apare în Graden

Apare în Graden

repede antrenați de exercițiul spiritual practicat în paginile specializate pe această artă. Chiar dacă uneori predomină atitudinea critică față de spectacolele din zona Ardealului, mai ușor de văzut (știm cu toții cît de grea devine o deplasare din punct de vedere material), efortul de a fi la curent cu ce se întîmplă în țară (premiere, festivaluri) este vizibil. „Familia” - o revistă, o carte, o bibliotecă, un subtitlu meritat - este un material de studiu teatral și un instrument de lucru pentru oricare dintre noi, actori, regizori, scenografi, dramaturgi, critici și spectatori. (M.C.)

O falsă ipoteză și câteva paranoeme

Pentru Ion Roșu

CÂND ÎN 1994 a apărut *A doua viață a lui Eminescu* de N. Georgescu, am simțit, în pustietatea care domnește în acest câmp de studii, nevoia să demonstrez insani-tatea gravă a cărții. Dar pe de o parte nu m-am considerat niciodată un specialist în viața lui Eminescu, pe de alta când cineva scrie cu atâta pătimășă convingere și cu atât de bune cunoștințe în materie, un fel de compasiune te oprește nu numai de la o execuție capitală, ci și de la formularea unei critici în termeni moderați. Și apoi cu fanatism, și cu cea mai periculoasă specie dintre ei, aceia care visează conspirații organizate și, pe deasupra, cred în mistica numerelor, nu există cale de înțelegere: mecanismele lor mentale sunt inatacabile. Cât despre cititori, mulți împărtășesc a priori aberațiile unor astfel de autori, iar ceilalți sunt imuni.

Dar când același Nicolae Georgescu a publicat în nr. 3-4 (iunie-iulie 1996) al *Noii Reviste Române*, de data aceasta fiind vorba nu de viață, ci de opera lui Eminescu, mă simt dator, văzând că ni-meni nu zice nimic (aproape că nu mai e cine) să intervin. Dator e cuvântul, pentru că orice altceva decât o severă obligație m-ar fi îndemnat să tac și, obosit, să las aceste inspirate intelecte să se desfășoare în voie, că tot nu mai e prea mult de sal-vat, mai ales când ai de a face cu oameni de intransigență opacă și feroce a celor de la *Noua Revistă Română*.

Articolul domnului N. Georgescu se numește *O coală editorială pierdută* și ur-mărește să demonstreze că, dintr-un mo-tiv sau altul, una dintre cele 20 de coli de tipar pe care trebuia să le cuprindă ediția princeps Maiorescu (1883 stil vechi, 1884 stil nou, la cumpăna anilor) s-a pierdut. Va trebui să urmărim, cu cea mai bună cre-dință, demonstrația autorului:

1. SCRIINDU-I surorii sale, Emilia Humpel, la 6/18 de-cembrie 1883, Maiorescu declară: „Am trimis astăzi [și nu „în răstimpul acesta“, cum citează N.G.] corectura ultimei coli (nr. 20) tipografiei Socce-Teclu, care tipărește într-o admira-bilă ediție poeziile lui Eminescu, așa că peste vreo zece zile apare volumul pe care, natural, ți-l voi trimite imediat. Îi mai scriu numai o scurtă prefață. Poeziile, așa cum sunt orânduie, [wie sie nun gesammelt verliegen] sunt cele mai stră-lucite din câte s-au scris vreodată în româ-nește și unele chiar în alte limbi. Unele absolut inedite: un foarte frumos sonet despre *Veneția* și o *Glossă*. [...] În ultimele săptămâni am corectat zilnic câte patru coli, două din Eminescu și două din Kotzebue“. După ce citează scrisoarea, domnul Nicolae Georgescu face con-statarea că „În lipsa altor documente sau martori privind ediția princeps Eminescu, această scrisoare a fost - și este - conside-rată dovada sigură că editorul, Titu Maiorescu, a făcut corectura și a organizat poeziile“. Autorul articolului omite pasa-jul din *Însemnări zilnice*, datat „Vineri, 2/14 decembrie 1883: „Corectând aproa-pe zilnic, până la orele 2 și 3 noaptea, la repede tipărire a poeziilor lui Eminescu, pe care le editez la Socce-Teclu“. Dar nu asta are importanță. Important este că, până la un punct, afirmația lui N. Geo-r-gescu este exactă: cele 20 de coli ale lui Maiorescu sunt într-adevăr conform nu-merotării tipografiei, numai 19*) Rezul-tatul ar trebui să fie un volum de 19 x 16

pagini, adică de 304 pagini. În realitate el are 307 (308) pagini numerotate și încă 8 numerotate (dacă nu 10 sau 12, nu am în mână ediția originală), dintre care cele de la începutul volumului conțin portretul lui Eminescu și prefața lui Maiorescu și cele de la sfârșitul volumului, tabla de materii. În aceste condiții îi era ușor lui Maiorescu să afirme că a făcut corectura la 20 de coli.

2. DUPĂ propria declarație a criticului, organizarea în vo-lum îi aparține, cum spunea nu fără o undă de mândrie. Când i-a făcut planul, și trebuie să fi dibuit mult, este exclus să-i fi scăpat printre degete echiva-lentul a 16 pagini de text tipărit, și anume din fondul de texte nepublicate în *Con-vorbiri literare* și aflate în posesia edito-rului (le păstra după ce erau citite în Juni-mea)**). Majoritatea sunt capodopere și fac parte atât de organică din zona cea mai înaltă a poeziei eminesciene. În așa măsură încât Perpessicius merge destul de departe cu supozițiile în încercarea de a investi ineditele Maiorescu cu un maxi-mum de gir al autorului. El consideră că ele au fost pregătite deja pentru publicare de Eminescu însuși. La început, în 1939 (*Opere I*, p. XIV) credea că n-ar fi exclus ca Maiorescu să fi găsit aceste ultime poezii [în lada de manuscrise a poetului] ca pe un pachet de epistole învestit cu toate formele legale, dar care, dintr-un motiv de forță majoră, n-a fost expediat cu poșta, ceea ce nu corespunde nici obi-ceiurilor poetului (de fapt cei doi trăiau în același oraș), nici datelor pe care le aveam despre circulația lăzii cu manuscrise, care, strămutată în iulie 1883 de la Slavici la Sămțion, n-a fost dusă de Chibici acasă la Maiorescu decât spre sfârșitul anului 1884. Iar Maiorescu a început să se uite prin ea mult mai târziu. Totuși ideea de gir eminescian îl urmărește pe marele editor, deși într-o formă totodată mai puțin expli-cită și mai puțin imaginativă, de vreme ce peste cinci ani (în *Opere III*, 1944, p. 146) scrie despre ineditele Maiorescu că „vor fi fost, cum mi se pare din ce în ce mai pro-babil, copii ultime și caligrafice orânduie chiar de Eminescu“ și ceva mai departe (p. 299): „așa cum ne apare din ce în ce mai plauzibil, marele lot [...] de inedite, cari ridicau și substanța, nu numai cantitate primei culegeri de la 1883, fusese transcris pentru tipar chiar de Eminescu“. Există dovezi, pe care le-am invocat în altă parte, că lucrurile n-au stat așa și ca atare aluzia la „pachetul ediției princeps“ de la p. 27 a articolului pe care îl discutăm este nu numai, pentru cititorul neavizat, obscură în sine, ci fără temei în fapte, în contradicție cu întreaga istorie a ediției princeps.

3. IMPOSIBILITATEA psiho-logică și materială a unei asemenea omisiuni nu-l îm-piedică pe Nicolae Georgescu să încerce, temerar, să determine două lucruri de natură parcă onirică: 1. ce anume poezii a oris Maiorescu și 2. ce loc ar fi trebuit să aibă în ediție coala lipsă.

Pentru punctul 1, ce anume poezii au scăpat din vedere, prietenul Georgescu face un lucru foarte ciudat: enumeră cele 12 poezii eminesciene publicate de Maiorescu în cele 10 ediții succesive pe care le-a mai scos (de fapt n-a adăugat poezii noi decât până la ediția a VII-a inclusiv) și pe care le-a adăugat din motive pe care le explică de fiecare dată, *fără nici cea mai vagă aluzie la dorința de a completa niște omisiuni*. Cele 12 poezii sunt: 1. *Diana*;

2. *Sara pe deal*; 3. *Nu mă înțelegi*; 4. *La steaua*; 5. *De ce nu-mi vii*; 6. *Kamadeva*; 7. *Dalila*; 8. *Sonet (Oricâte stele)*; 9. *Pe un album*; 10. *Între paseri*; 11. *Fragment* și 12. *Rugăciune*. Însumate (cu un mic artificiu, plauzibil) aceste poezii ar da (incluzând pagini numai cu vignete) 32 de pagini, adică 2 coli editoriale. Pentru ca acest spor, dublu decât cel dorit, să nu ne strice socotelile, trebuiau alese din ele numai o coală. Și după un criteriu plauzi-bil. Autorului articolului i se pare că gă-sește acest criteriu, enunțat chiar de editor, în ediția VI: „următoarele șase poezii de Eminescu, scrise, pe cât se vede, la prima aruncătură a condeiului, au rămas nere-văzute de poet, nepublicate...“*** Este vorba de *Sonet (Oricâte stele)*, *Pe un al-bum*, *Între paseri*, *Fragment*, *Rugăciune* și *Dalila*. Mai rămâneau, candidate la conținutul „colii pierdute“, celelalte șase poezii: *Diana*, *Sara pe deal*, *Nu mă înțe-legi*, *La Steaua*, *De ce nu-mi vii*, *Kama-deva*, fiecare cu istoria ei, complet dis-tinctă de a celorlalte (chiar autorul spune că ultimele trei au fost „reeluate“ în ediția III (de fapt atunci publicate) și primele trei în ediția V, deci în ultima ediție antumă (1888) și în a doua postumă (1890). Numai că aici socotelile nu se mai potri-vesc, totalul însumând 13 pagini com-pacte. Era nevoie de un artificiu: „*Diana* având 3 pagini, sfârșește pe pagina din dreapta, ceea ce impune ca pagina urmă-toare, de stânga, să fie liberă (vignetă). Suntem foarte aproape, cantitativ, de cele 14 pagini rezultate, despre coala editorială care știm că lipsea din ediția princeps“. Urmează o încercare de a introduce aici și *Din noaptea*, încă o pagină, demonstrația însă este nebuloasă și strict neconvin-gătoare. Și pe urmă 15 pagini tot nu sunt 16 decât dacă mai invocăm din neant o pagină fără text, numai cu vignetă. Sunt deja prea multe artificii, întemeiate pe un sofism: că aceste șase poezii sunt *fără nici un argument acceptabil*, poeziile *omise*. Și apoi reintroduse, în două ediții diferite, câtă vreme Maiorescu își gândise prima ediție ca pe una bine organizată de el după criterii estetice.

4. DAR autorul nostru merge și mai departe, încercând să-i găsească acestei coli ima-ginare „un loc între două coli editoriale unde volumul s-a fracturat“. N. Geo-r-gescu postulează că fiecare coală editori-ală se încheie cu o pagină fără text, doar cu vignetă. Și descoperă o asemenea situație la p. 64, după *Dorință* și înainte de *Mortua est!* Numai că lucrul nu este adevărat decât atunci când o poezie se ter-mină pe pagina din dreapta și atunci ur-mătoarea poartă o vignetă pentru ca ur-mătoarea poezie să înceapă tot pe pagina din dreapta. Există o regulă aici, dar ea se aplică nu numai la sfârșit de coală, ci ori de câte ori o poezie se sfârșește pe pagina din dreapta, ceea ce *nu* ne dă dreptul să speculăm asupra relației dintre coale. De fapt în ediția princeps, din 23 asemenea cazuri numai două au loc la sfârșit de coală. Argumentul e insubzistent. Totuși înduioșător de tendențiosul nostru con-frate, alegând dintre sfârșiturile de coală 16, respectiv 64 (fără vignetă de umplu-tură) preferă pe cea de la 64. Pentru mo-tivul, de data aceasta ținând de conținut: „În volum, imediat după *Dorință* urmea-ză *Mortua est!* printr-o trecere prea brus-că, nepregătită, de la un registru la altul. Autorul acesteia contribuie vorbeste exact ca și când ordinea în care a așezat Maio-rescu poeziile lui Eminescu s-ar preta, nu

la simple supoziții (cum am făcut și eu, pe larg, cu alt prilej), ci la certitudini și anu-me la niște certitudini care nu-i lipsesc, departe de asta, lui N. Georgescu. A le cita, chiar fără comentarii, îmi pare a pân-gări un sacerdoțiu. Și nu este intenția mea să dau iama în asemenea comoară de cri-terii inspirate. Nu pot însă omite, știind căți oameni suferă de meteahna aceasta, să citez câteva dintre pasajele în care N. Georgescu, cu aceeași ingenuitate ca în *A doua viață a lui Eminescu*, recurge la mis-terul și la mistica numerelor: „Se con-turează astfel un final pentadic al volumu-lui, dacă *Doina* este considerată ca făcând parte din pentada *Mai am un singur dor*, iar *Luceafărul* este considerat ca făcând parte din pentada *Scrisorilor*. Începutului pentadic al volumului (cele trei cicluri: *Singurătate*, *Melancolie*, *Despărțire*) i se oferă un final organizat tot în pentadă“, „ca ritm al construcției, după ce întregeste formal simetria 5-5-5, ediția V propune un final de șapte poezii care, însă, nu sunt legate organic între ele, constituind - să zicem - o heptadă“. Iar în altă parte: „Înte-resantă mi se pare, însă, o observație asupra căreia am avizat în treacăt, în altă parte. Vorbind de *Rugăciunea unui dac* constatăm că este a șaptea din volum și conține 7 strofe (așa cum a treia poezie din volum), *Și dacă*, conține 3 strofe, iar *Pe aceeași ulicioară*, a opta poezie, con-ține 8 strofe. Măsurariul acesta cu cifra 7 ni-l propune însuși Eminescu, în *Sărma-nul Dionis* (publicat în 1872), dată la care presupunem că poetul se gândea la struc-tura volumului său de versuri“. Din pă-cate, așa cum recunoaște însuși N. Geo-r-gescu: „Se știe că lui Eminescu nu i-a plăcut volumul său de versuri. Una din cauze este și aceasta [la care, bineînțeleș, devotatul Maiorescu nici nu visa]: cuprin-sul stabilit de el, o adevărată structură ini-țiatică, nu se regăsește în cartea tipărită.“ Este ca și când editorul ar fi cunoscut asemenea structură inițiatică și ar fi trecut peste prescripțiile ei, ceea ce contravine *tuturor* faptelor cunoscute de noi și chiar imaginabile în cadrul acestor fapte. De ce nu ne-o redă autorul acestui articol, care continuă de altfel să ne inițieze și în lu-cruri care nu au nimic de-a face cu tema propusă, printre care și această informație: „Aflându-se la câteva grade deasupra ori-zontului, oricum luceafărul este o stea oblică. El caută colțul universului pe di-recția sa oblică, spre genunea lui.“ Aș pu-tea să par ironic și nu sunt și mi-am vrut mâna ușoară: de tristețe pentru atâta sărg zadarnic, inspirat de malefice constelații.

Petru Greția

*) De remarcat, ca detaliu de epocă, numerotarea cu *n** a fiecărei a doua pagini a fiecărei coli; indicația arată că aceea este ultima colită rezultând din împăturirea unei coli de tipar în 16. **) Știam că din cele 61 de poezii ale ediției princeps (socotind *Mai am un singur dor* cu cele trei variante drept o singură poezie), 17 sunt inedite. Maiorescu dă drept inedite și cele 6 poezii publicate în „Familia“. ***) Cât a trăit poetul, Maiorescu n-a schimbat, între ediția I și a III-a, nici organizarea volumului și nici măcar paginația lui, convins că dăduse un tex-*ne varietur*. S-a mulțumit să adauge, la ediția III, cele trei poezii pe care le con-sidera ca provenind de la Eminescu din perioada aceea: *La steaua*, *De ce nu-mi vii* și *Kamadeva*. Atât i s-a părut cuvi-ncios câtă vreme poetul trăia și se putea admite că este în cauză propria lui voință.

„Vocea Patriotului Național”

CRONICA MELANCOLIEI

de Neana
Malancioiu

AM CITIT rareori *Vocea României* și țin să-mi exprim public regretul. Pentru că există riscul ca, după alegeri, oficiosul prezidențial să fie mai puțin distractiv. Spun asta având în vedere numărul său din 21 octombrie, în care, de-a dreapta programului electoral al președintelui Iliescu, se poate citi:

„Prostia celor mici provoacă ipocrizia celor mari. Cum adevărul nu place mulțimilor, a le minți, în scopul aservirii lor, este o chestie de regie! Mulțimile nu au minte, au sex! Ele nu trebuie să trezite, ci fecundate. *Liderii mari sunt cei ce urcă în paturile lor și le violează de voie.* (Sublinierea nu îmi aparține). Nu veți auzi curînd protestele mulțimilor siluite. Din nefericire pentru România, nici măcar violatorii mulțimilor ei nu au statură! Ce mai înseamnă să fii electorat bucureștean și să te culci cu Victor Ciorbea, ori electorat clujean și să comiți un adulter cu Gheorghe Funar? Ne putem încă de pe acum aștepta ca, la trei noiembrie, o nouă ‘convulsie feminină’ să aducă în iatacul României impotențe remarcabile. Să lași o țară sub comanda ipocriziei unor falși bărbați înseamnă să o condamni la infertilitate. Ceea ce s-ar putea întâmpla dacă neputincioșii Opoziției, urcați cu forța în patul public de ipocrizia de rit feminin a electoratului ei, vor trebui să-și dovedească bărbăția inexistentă.”

Acest licențios citat (greu de scuturat) face parte din articolul *Atenție la ipocrizie!* al d-lui Claudiu Iordache, pe care, în ciuda oscilațiilor sale (ori poate chiar și datorită acestora), un critic apolitic l-a numit cîndva: *Un Hamlet al Revoluției române*. N-am înțeles atunci de ce a fost comparat eroul timișorean

cu cel shakespeareian, întrucît tragedia celui de-al doilea nu pleacă de la un simulacru de revoluție luat drept altceva, ci de la un fraticid învâluit în mister. Acum, cînd lucrurile s-au mai clarificat, mă gîndesc că subconștientul i-a jucat distinsului critic apolitic o festă, chiar dacă el este un om de carte și nu ar fi putut să-și numească eroul: *Un Hamlet al loviturii de stat*.

În ce mă privește, l-aș lăsa totuși pe Hamlet în pace, întrucît, oricum ai da-o, cele două personaje nu au cît de cît de a face unul cu celălalt. După felul decis în care combate, l-aș compara pe stimabilul nostru erou, care, de la o vreme, riscă să treacă neobservat, cu celebrul Rică Venturiano. Fără intenția de a-l minimaliza, ci dimpotrivă. Fiindcă, deși Caragiale nu-l prea vorbește de bine, acest studinte în drept și publicist nu era nici el fitecine. Și fiindcă, oricum, - sau mai precis, cu toate că își pierduse uzul rațiunii de cînd o văzuse - el a confundat iatacul Ziței cu al Vetei și nu cu al României, ca noul publicist de la *Vocea Patriotului Național*.

Dar s-o luăm metodic și să analizăm pe rînd afirmațiile din citatul de mai sus, prin care autorul ar vrea să ne facă să înțelegem că patria nu poate să înainteze pînă în mileniul trei decât cu actualii conducători ai ei.

Prostia celor mici provoacă ipocrizia celor mari susține, cum nu se poate mai clar, fostul nostru revoluționar plasîndu-și teoria în contextul actual și aducîndu-ne aminte că românii sînt proști (așa cum a spus mai an chiar domnul profesor Brucan). Urmînd același filozof și aceeași filozofie, comentatorul oficiosului prezidențial mai scrie: *Cum adevărul nu le place mulțimilor, a le minți, în scopul aservirii lor,*

este o chestie de regie. Nu mă voi întreba de unde știe. Voi trece, fără comentarii, la contribuția sa proprie care pleacă de la constatarea: *Mulțimile nu au minte, au sex! Ele nu trebuie să trezite, ci fecundate*. Voi risca observația că nu e obligatoriu să ai sex și să nu ai minte ori să ai minte și să nu ai sex, chiar dacă asta nu se poate afla din enciclopedii ori din DEX. Cît despre *lucrurile* acela despre care distinsul domn vorbește mai mult decît i-ar fi cerut demonstrația mă tem că el nu se poate face în somn. Prin urmare, dacă mi se permite, voi spune că, înainte de a fi fertilizate încă o dată, mulțimile ar trebui să fie, totuși, trezite. În fine, voi aminti că, așa cum sînt ele - cu sex și fără minte - aceste mase largi-populare sînt cele care l-au adus în palatul regal pe mult iubitul nostru președinte. Lucru știut și de dl. Claudiu Iordache, care ține să precizeze: *Liderii mari sunt cei ce urcă primii în patul lor* (probabil, al mulțimilor) și *le violează de voie*. Așa o fi, dacă ne spune, după toate oscilațiile sale, acest *Hamlet al Revoluției române*. Dar o întrebare tot mai rămîne: de voia lor (a mulțimilor) sau de voia lor (a violatorilor)?!

Deși ni se explică (mură în gură) că *din nefericire pentru România, nici violatorii ei nu au statură*, nu e ușor ca lucrurile să fie clarificate. La prima vedere s-ar putea înțelege că, fără voia autorului, aici s-a strecurat o îndoială cu privire la actualii aleși ai poporului. Da' de unde! Aceștia sînt liderii lui cei mari, care, după cum ni s-a explicat, *au violat de voie*. Numai că euforia de la vremea aceea s-a terminat și autorul se întreabă îndurerat: *Ce mai înseamnă să fii electorat bucureștean și să te culci cu Victor Ciorbea, ori electorat clujean*

și să comiți un adulter cu Gheorghe Funar? Aici demonstrația bravului nostru erou schioapătă din nou. Fiindcă liderul PUNR (cu care a comis adulterul electoratul clujean al PDSR) pînă nu demult a fost *un violator de voie*. De unde reiese că el ba are ba nu are statura unui bărbat impunător care ar putea să fertilizeze întregul nostru popor.

Dar să nu ne mai pierdem în amănunte de felul acesta care ne-ar putea încurca și mai rău. Să trecem, în sfîrșit, la concluzie care nu lasă loc pentru nici o confuzie. Ea sună astfel: *Ne putem încă de pe acum aștepta ca, la trei noiembrie, o nouă ‘convulsie feminină’ să aducă în iatacul României impotențe remarcabile. Să lași o țară sub comanda ipocriziei unor falși bărbați înseamnă să o condamni la infertilitate. Ceea ce s-ar putea întâmpla dacă neputincioșii Opoziției, urcați cu forța în patul public de ipocrizia de rit feminin a electoratului ei, vor trebui să-și dovedească bărbăția inexistentă*.

Întrucît sînt de modă veche și consider că, indiferent de subiectul său, un text semnat de o femeie trebuie să rămîna relativ pudic; voi trece peste unele sintagme psihanalizabile cum ar fi *convulsiile de rit feminin ale electoratului ori patul public*. Mă voi mărgini să constat că, oricît i-ar impune *onorabilului revoluționar* statura *adevăraților violatori*, eu înclin să cred că ar fi prea tîrziu să mai vină dl. profesor Silviu Brucan cu președintele Iliescu și cu alți bărbați luminați din jurul domniei sale ca să fertilizeze încă o dată tot ce le iese în cale.

Monument dedicat lui Tristan Tzara

MARTI, 8 octombrie 1996, către prînz, s-a dezvelit la Moinești, în prezența autorităților orașenești locale și ale județului Bacău, precum și a unor invitați de marcă sosiți din Elveția și din îndepărtata Japonie, monumentul de mari proporții realizat de sculptorul german Ingo Glass (originar din România) și închinat mișcării DADA, al cărei părinte a fost moineșeanul Tristan Tzara, poet mai întîi român și apoi francez de renume mondial. Totul s-a înfăptuit din inițiativa Asociației culturale „Tristan Tzara” și sub înalțul patronaj U.N.E.S.C.O., sprijinite de un grup de sponsori din țară și străinătate, locuind în Moinești, Onești, Bacău, Târgul-Ocna, București și Zürich.

Au rostit cuvîntări omagiale Secretarul general al Comisiei Naționale pentru U.N.E.S.C.O., Prof. univ. Mircea Ifrim care a dat citire mesajului trimis de la Paris de Ambasadorul României pe lângă U.N.E.S.C.O., criticul de artă Dan Hăulică, criticul literar Geo Șerban, istoricul și criticul de artă Radu Bogdan care a transmis totodată salutul conducerii Uniunii Scriitorilor din România și al direcției revistei *România literară*, Prof. Tomohiko Ohjira, de la Universitatea din Hokkaido, orașul Sapporo, Anne-Chantal Petter de la Fundația culturală elvețiană „Pro Helvetia”, Raimund Meyer de la Kunsthau din Zürich, Prof. Nicolae Crețu de la Universitatea din Iași, Vasile Ailincăi, viceprimarul orașului Moinești, și Vasile Roboiuc, președintele Asociației culturale „Tristan Tzara”.

În după-amiaza aceleiași zile s-a desfășurat o „masă rotundă” dedicată lui Tristan Tzara și mișcării Dada, urmată de ceremonia decernării premiilor Concursului național și internațional de poezie „Dimensiunea Tristan Tzara”. Programul s-a încheiat cu un concert, în sala

„Ateneu” a filarmonicii din Bacău, unde Academia de arte din Iași a prezentat o suită de piese instrumentale dedicate lui Tristan Tzara, finalul culminînd cu compoziția muzicală pe versuri de același autor, operă de sugestiv umor grotesc semnată de Felicia Donceanu și susținută de vocea și gestică expresivă a Georgetei Stoleriu. Tuturor oaspeților și celor ce și-au dat concursul li s-a oferit apoi un banchet de despărțire.

Principala acțiune a marcat-o desigur prezența impunătoare a monumentului creat de Ingo Glass, operă din beton, de culoare cărămizie, în largi planuri perpendiculare pe sol, ce surprind prin aparenta lor suplete și ușurime, conferind întregului simplitate, claritate și eleganță, într-un spirit de sinteză modern, de sorginte constructivistă. Ingeniozitatea soluțiilor formale - gîndite a compune cu spațiul într-un dialog al plinurilor cu golurile, al verticalelor cu orizontalele, supuse unei savante regii a rigorilor geometrice - reține cu promptitudine atenția privitorului, solicitându-i în mod agreabil receptivitatea. Căci deși viziunea plastică a lui Ingo Glass se înscrie, conceptual, în aria de preferință a rezolvărilor abstracționiste, sculptorul a găsit modalitatea inserării unui element realist, recurgînd la acel decupaj sobru-grațios al literelor, care, lăsându-se citite fără efort, revelează esența mesajului evitînd a aluneca în banal. Intervine aici și ritmul compozițional al întregului, contrapunctat de succesiunea aerată a însemnelor D-A-D-A concepute asemenea unor porți imense, care își sprijină silueta pe baza perfect plană, unde sunt încrustate literele T-Z-A-R-A. Putîndu-se pași alert pe

ele și circula cu dezinvoltură printre aceste spații conexe și porți arcuite înălțate spre cer, se crează astfel, sub imperiul monumentalității, o dinamică aparte care însufletește ansamblul, înfrățindu-l cu omul. Ne aflăm negreșit în fața unei realizări plastice originale, care prin virtuțile ei se înscrie în circuitul valorilor sculpturale universale, depășind strictul interes autohton.

Nu se reduce însă totul la faptul că monumentul a fost inaugurat. El trebuie întreținut cu grijă și consecvență, sustras periodic degradării, ca să nu mai vorbim de acele detalii care din felurite cauze - să sperăm că doar de moment - au fost soluționate cu titlu provizoriu, lăsînd să transpară unele imperfecțiuni ușor remediable. Urmează așadar ca o seamă de îndreptări să-și afle într-un viitor cât mai apropiat transpunerea în fapt cea mai adecvată, respectîndu-se întocmai instrucțiunile sculptorului care cu o rară generozitate - căci fără perceperea vreunui onorariu - a dăruit moineștenilor opera sa cea mai importantă de până azi.

Radu Bogdan

Scrisori către Alexa

Publicăm în acest număr scrisorile inedite trimise lui Al. Rosetti de cunoscutul pictor Eugen Drăgulescu. Ele fac parte din fondul Liviu Calin-Gheorghe Rosetti din care am mai publicat în nr. 9/1996 al *României literare*. Poate părea „rătăcită” scrisoarea arheologului Dinu Adameșteanu. Ea este scrisă în continuarea celei semnate de Eugen Drăgulescu, pe aceeași hârtie de corespondență, expediată la 23. X. 1941. Rândurile trimise din Atena în 1960 sunt așternute pe o ilustrată reprezentând Acropole. Tot pe o ilustrată, din Roma, de această dată, sunt expediate gândurile lui Eugen Drăgulescu din 11. XII. 1969 împreună cu cele ale lui Al. Niculescu și G. Caragatu. La scrisoarea din 5. III. 1961, Al. Rosetti notează sus, pe pagina I: *rasp. 20.3. Să scrie la muzeu*, dedesubt un alt rând, cu un nou răspuns în 23. 3. '61: *Desenele luate de soră în '60!* Scrisorile din 9. III. 1966 și 26. VII. '72 sunt scrise pe hârtie cu antetul: Istituto della Enciclopedia Italiana, Fondata da Giovanni Trecca, redazione.

Mulțumim Elenei Ghirvu-Calin și arh. Gheorghe Rosetti, datorită lor s-a putut publica această corespondență.

Andriana Fianu

Târgoviște, 5. VI. 939

Mult respectate Domnule Profesor,
Permiteți-mi vă rog să vă prezint modestele mele felicitări și urări pentru intrarea D-voastră în Parlament. Aș fi foarte fericit domnule Profesor dacă ați crede sentimentele mele cele mai sincere de bucurie când am citit vestea aici la oștire. Am plecat de atâtea ori mulțumit de lângă D-stră, că mi-a fost imposibil - acum să nu vă înșir câteva cuvinte.

Ca mulți alții, sigur, care și-au găsit totdeauna un reazem în sufletul D-vstră deschis tuturoră vă urez și eu, cu toată inima, să trăiți.

Eug. Drăgulescu

Calimănești, 16/VII.1939

Mult stimat domnule profesor,
Într-o atmosferă liniștită cu un lux de odihnă pe care nu l-am trăit niciodată, un peisaj cu multiple posibilități de compunere mă leagă toată ziua de acuară.

În acest binevenit repaos, în care mi-ați dat posibilitatea prin ajutorul și cărțile date să pot respira mai ușor, mă gândesc tot timpul la acele zece minute în care mi-ați vorbit cu atâta inimă.

Am așteptat-o, domnule profesor, cinci ani.

Cu o încăpățănare care de multe ori mi-a zdruncinat complet viața, am străbătut în acest timp tot hățușul de reavoință, am luptat să-mi fac un oarecare nume prin desene de la reviste și prin cele două amarnice expoziții, care e adevărat că mi-au dat multă încredere, dar m-au obosit prea mult. Toate eforturile mele și-au găsit o mângâiere tot lângă D-voastră, prin încrederea pe care mi-ați acordat-o să ilustrez cartea lui Stoian.

A fost prima satisfacție.

A doua m-a găsit într-o dezorganizare sufletească pe care încercam să o înlătur alergând toată ziua pe stradă.

Cuvintele D-voastră mi-au dat multe speranțe. Aveam nevoie de ele. Și voi ști să le prețuiesc cu atât mai mult cu cât sunt singurele pe care le-am încercat.

Domnule profesor, nu mi-am înșir pe aceste două pagini, lacrimile. Entuziasmul meu avea însă nevoie de această spovedanie de mulțumire.

Cu speranța că nu v-a plictisit, vă

rog să primiți respectuoase salutări,

Drăgulescu

Roma, 25. II. 40

Stimate Domnule Profesor,

Am fost cuprins de o mare bucurie în ziua când am citit scrisoarea D-vstră. Erau primele rânduri venite din țară și plăcerea a fost prea mare că erau tocmai... de la dl. prof. Rosetti.

M-am simțit și aici urmărit de sprințul D-vstră care-mi face atât de mult bine și-mi dă încredere.

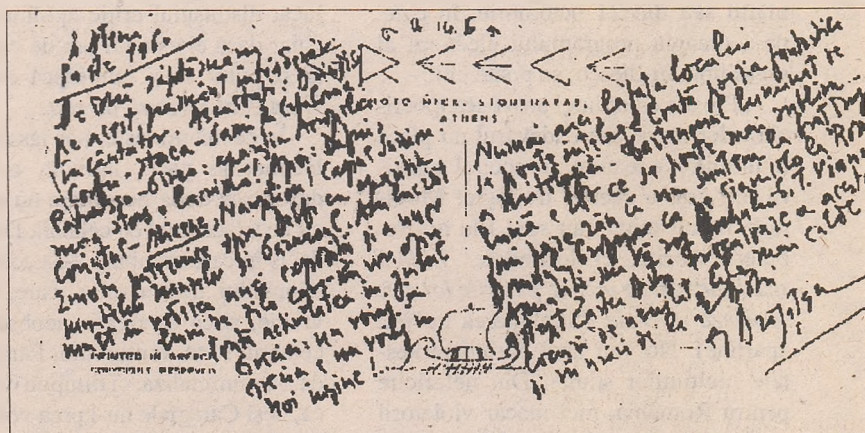
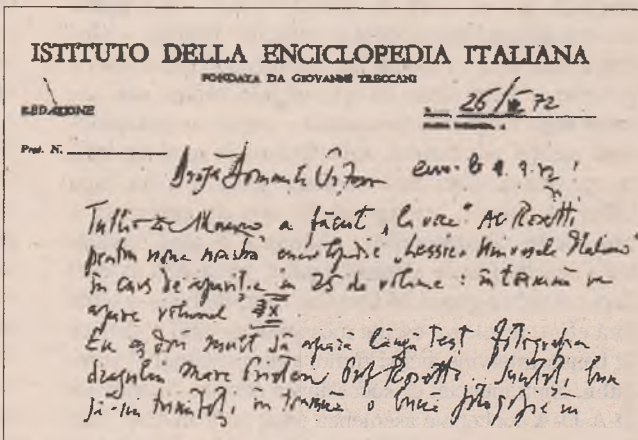
E, poate, cea mai mare mândrie a mea, domnule Profesor.

M-am plimbat în acea zi cu gândul numai la D-voastră și cu ochii în Piața di Spagna, piață pe care am cunoscut-o în cea dintâi zi romană și care de atunci, prin Giardino de Lago și Pincio, trec aproape zilnic. Pentru Trinita dei Monti.

E biserica pe care o privesc cu multă plăcere în mirifica ei siluetă, spre seară în început de amurg și-i spienez de pe undeva, toată paleta acestor monumente de peste atâtea sute de ani. Rezemat de o piatră rece de pe Babuino, veșnic întunecat, aștept de atâtea ori să-i adoarmă umbra obeliscului ca să rămână - deasupra treptelor învinețite, o erupție de blond, lângă trei palmieri, pe cel mai cald albastru de cer.

După ce atâția ani, cu cărbunele în mână, am privit în ochii posomorâți ai unor oameni, n-aș fi crezut vreodată să mă opresc cu atâtea dragoste în fața unor ziduri numai pentru satisfacția de a prețui un peisaj.

Mă mulțumește programul de acum. Dimineața prin muzee și galerii, din cele văzute deocamdată, prefer Galeria Corsini unde lângă El Greco,

Tintoretto, Breughel și alții, am găsit o pânză de care vreau să mă apropii mai mult cu o copie: G. Giuseppe Labre a unui oarecare Cavallucci. După amiezile în atelier, iar duminicile obișnuitul concert la Adriano.

Serile apoi, noaptea târziu, nestințherit de nimeni, cobor la un bun prieten - aparatul de radio pentru ora de muzică simfonică a unui post german. E prilejul cel mai bun să-mi privesc ziua în întuneric și fotoliu, lângă aparat.

Într-o asemenea seară, când mă simțeam aproape de D-voastră, am zămbit mulțumit lui Stoian. Pentru „Hotelul maidan” care mi-a îndreptat pașii altădată - ca desenator - spre „Cultura națională”.

Fac multe plimbări - domnule Profesor. E poate și neliniștea vremurilor care mă face să le forțez, ca s-o depărtez. Cine știe dacă nu ne sunt numărate cu multă zgârcenie zilele de aici.

Pe Gianicolo, astă-seară în solitudine a unei plăcute plimbări, m-am oprit pe o bancă la umbra pinilor în lună cu impresiile minunatului concert de astăzi. Mi-au alergat gândurile la un moment dat, pe peron, în fața vagonului românesc, care ducea acum câteva zile pe d. Sidorovici după ce lăsase o bună simpatie pentru țară în sufletul italienilor. În pulsațiile farului, au sosit atunci și încrederea în cele două mari avuții ale noastre discutate mult și cu multă admirație și poate chiar cu o ușoară invidie - aici: Petrolul și Regele.

În lumina lunii de aici și a dor de la noi, am coborât - liniștit.

Mă opresc, domnule Profesor, cu datoria mea de a vă mai trimite din când în când, câteva rânduri. Iertați-le toate stângăciile observate. Sunt prea singur, n-are cine să mi le suporte, iar vina mea e prea mică dacă toată dragostea multă care se zbate în mine, se îndreaptă - așa cum se poate mărturisii - unui profesor.

Eug. Drăgulescu

Roma, 23.X.941

Mult stimat și iubite Domnule Profesor,

Profit de bunătațea D-lui Solacolu pentru a vă trimite împreună cu Adameșteanu câteva rânduri.

Nu v-am răspuns imediat așteptând mai întâi sosirea D-lui Prof. Lambrino pentru

clarificarea situației mele. Îl aștept toți cu cea mai mare nerăbdare. Am foarte mulțumit să pot rămâne până. Mai când va avea loc expoziția șco care vreau și vrem toți de la Se Artistică, să fie cât mai reușită.

Lui Bucur, care atinsese un mon bun lunile trecute, i s-a agravat n sănătatea în ultimul timp pierzând toții și speranța medicilor. Mome are o pauză mai bună, e însă mere tat cu Caetul și Cărtile și nu-și pricepe nici o clipă datoria de a sta mai liniștit. Și în permanență lângă spectacol de multe ori înfiorătoare sufletul cu toate sacrificiile într-ade mare, al doamnei.

Am urmărit, Domnule Profesor vreme, atât cât ne-au ținut răbdare nervii, odioasa campanie a intelor alilor de bălci. Am urmărit-o cu până la clarificarea D-stră apărută un ziar și care ne-a spus chiar mult.

Am fi prea fericiți să avem exemplar din opera D-lui Caline dacă e posibil vă rog să ni-l trimi. Un fost elev al d-sale, Coșeriu, e răbdător să o aibă cât mai repede ochi și să o prezinte în presa italiană.

În speranța să mai pot întârzia a va luni în atelierul meu scump de. Vă rog să primiți cele mai bune D-stră și *Editurii*,

Eug. Drăgulescu

Mult iubite Domnule Profesor,

Nu am reușit să găsesc până a un moment de liniște spre a vă p scri. Abia acum ar fi dar Eugen silește să termin când n-am început.

Cu ajutorul D-lui Lambrino rămâne aici pentru încă 2-3 ani, ca bibliotecar la Accademia. Sunt atât mulțumit de acest nou gest al D-sa nu știu cum și când voi reuși să-i țin.

Îl văd des pe Bucur cu toate c am nici o bucurie să aud de la docto este de așteptat numai un miracol.

Va sfârși și el sub pinii blestem Romei. Sic voluer Parcae.

De ce au vrut să facă diferiți co și găște, mi-a fost silă, căci îmi aminte de Prof. Iorga spre care am muțit pe nebuni și nu s-au lăsat până l-au văzut jos.

E bine că s-a terminat.

Ca bibliotecar aș fi avut mare bu rie să am cartea scandalului în A demie.

Sunt sănătos pe cât se pare și as

Al. Rosetti

revăd pe Magistrul în valle Giulia.
Pentru D-voastră cele mai curate
duri și neclintită admirație.

Al D-voastră, Adameșteanu
ena, Paște 1960

De două săptămâni pe acest pământ
r-adevăr încântător. Ascultați:
ndisi-Corfu-Itaca-Sami în Cefalonia,
rasso-Pireo: apariția Acropolei mi-a
rs o lacrimă! Apoi: Dafin, Corintul-
cene, Nauplion! Capul Sunion.
oții puternice spre Delfi cu apariția
ntelui Muzelor și Parnasul. Am
rat mult în vederea unei expoziții și
nor luni de zile care-mi vor opri
tă activitatea în jurul Greciei: un
aj în Grecia e un voiaj în noi
nel!...

Numai aici, la fața locului, se poate
lege toată poezia fantastică a mi-
ogiei. Partenonul luminat de lună e
ce se poate mai sublim. Îmi pare rău
nu suntem la brăț, dragă Domnule
esor, ca pe Gianicolo la Roma!
ntiți-mă (?) vă rog Domnului T.
nu, aștept cartea D-stră evocatoare a
stor locuri de neuitat. Cele mai calde
ii urări de la al d-voastră.

Eug. Drăgulescu

na, 5/III. 961
Dragă Domnule Profesor,
De câteva zile ne-am întors la Roma
a un lung voiaj de opt luni de zile în
ifornia, Mexic (unde am avut 2 ex-
iții mari f. bine reușite din toate
ctele de vedere) plus o raită prin
opa la Paris, Amsterdam și Londra;
ma o vedeam pentru prima dată cu
raordinarele ei

zeel! Și la în-
cere găsesc bi-
il D-stră. Lan-
plus Cartea
ciei și poeziile
Eminescu, Ar-
zi: Vii multu-
! În S. V. și la
s am luat multe
interesante din
a lui Brâncuși
pre care am
t și două con-
nțe în acest
m. Am adunat
t material în
erea unei cărți
e se face sin-
ă. E emoțio-
ă viața marelui
tru artist con-
rat pretutindeni
cel mai mare
ptor al timpului
tru și poate
ai peste o sută
ni lumea îl va
a în lumina lui
Atunci când
ul va răsturna
i idoli din ar-
i de azi! Eu
cunoscut bine
aris după răz-
și m-a îngrijit

ca un părinte timp de o lună de zile,
fiind bolnav de ulcer.

Și acum la lucru.

Am o mare rugămintă pe care o
împărtășesc celor 3 dragi profesori la
București, D-stră, D-lui Prof. G.
Oprescu și D-lui T. Vianu. Am nea-
părat nevoie de cât mai multe foto-
grafii din Hobița-Peștișani lângă Târgu
Jiu, unde s-a născut: bine ar fi dacă ar
mai exista casa în care s-a născut. O
panoramă a satului, câteva căsuțe car-
acteristice și porțile locului la intrarea
în case. Apoi, dacă s-ar putea identifica
crâșma unde a lucrat la Craiova între 10
și 14 ani. Sigur că nu mai există dar
câteva fotografii ale orașului m-ar inte-
resa. Neapărat Școala de Arte și Me-
serii din Craiova unde a fost elev. Și
eventual date din arhiva școalei cu
fotocopii referitoare la Maestru. Ase-
meni, datele de la Școala de Arte și Me-
serii din București unde s-a laureat în
1902. Sunt sigur că Dl. Prof. Oprescu
ar putea să-mi procure destul material
din anii tinereții lui Brâncuși, de pe la
cei ce l-au cunoscut. Orice date - bine
controlate - îmi servesc pentru că le trec
eu apoi prin moara mea care e mereu
trează când e vorba de Brâncuși.

Neapărat câteva fotografii din
Târgu Jiu cu viziuni cât mai reușite cu
Coloana fără sfârșit, Poarta Sărutului și
Masa rotundă din parc.

E evident că voi susține eu dacă nu
tot, o bună parte din cheltuieli, iar în
carte voi menționa persoanele care
m-au ajutat și semnală originea fotogra-
fiilor.

Înțeleg că e nevoie de timp pentru
adunarea materialului, aș fi cât se poate
de fericit dacă, după ce ați luat contact
cu Prof. Vianu și Oprescu, mi-ați scrie

că pot să trag-o nădejde
să primesc datele cerute.

Simt că bunul Dum-
nezeu mă ajută să scriu
această carte și care să
sperăm, prin Brâncuși,
ne va face cinste la toți
românii. Brâncuși n-a
vrut să-și comercializeze
arta căreia i s-a dat tot de
la vârsta de 4 ani când
era păstor, cu briceagul
în mână tăind lemnișoare
toată ziua - la 14 ani,
când a făcut din scândurile unei lazi de
portocale o vioară care a deschis ochii
unui oarecare Greceanu din Craiova și
care s-a zbatut întrezărindu-i geniul,
să-l înscrie la Șc. de Arte și Meserii din
Craiova, pe care o termină cu premiul I.
Apoi Bucureștiul, drumul pe jos spre
Paris și lupta titanică. Rezistând în
Cupola Franței la o artă care în bună
parte ne-a smintit mintea la toți, ca să
reziste el singur pe o poziție de sihăstrie
din care astăzi mulți se adapă. În
muzeul din Philadelphia unde sunt
peste 20 de lucrări, vezi tinerele gene-
rații de la Belle Arte cum îi studiază
opera cu o religiozitate emoționantă.
Atât deocamdată. Cu cele mai bune
urări pe noul 1961. În așteptarea răs-
punsului vă salută cu vii sentimente,

Eug. Drăgulescu.

P.S. A trecut aproape un an de când
am dat D-lui Prof. Vianu câteva desene
cu speranța să fie vândut ceva iar banii
toți surorii mele, Elena Drăgulescu, Str.
Aviator Iliescu 39, București. Dacă nu
s-a vândut nimic, sunteți bun să rețineți
Dv., Al. Vianu și Prof. Oprescu câte un
desen, iar restul să fie dat surorii mele?

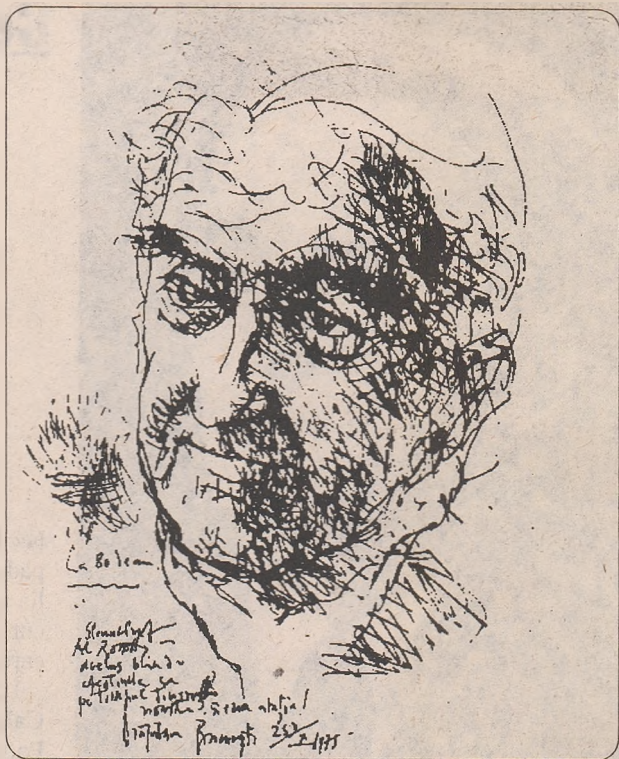
Roma, 9/III/1966

Dragă Domnule Profesor,

Am primit cu vie plăcere c.p. după
salutările trimise de la Padova cu A.
Niculescu pe care îl cunoscusem la
inaugurarea expoziției. Mă bucur să Vă
revăd la Roma în Aprilie: sper că
muzele Vaticanului vor fi deschise :
trăsura cu un cal ne așteaptă pentru o
plimbare care de data asta o vom face
spre Aventin. De trei ani lucrez la
Enciclopedia Treccani la alegerea
planșelor de artă modernă internațio-
nală: o bună atenție pentru arta ro-
mânească o voi da desigur (lucrăm la
primele 3 litere ale alfabetului) - pentru
că singurii artiști români prezenți până
acum au fost Aman și Grigorescu. Prea
puțin. Andreescu a și intrat, vor urma
Luchian, Petrașcu, Tonitza, Paciurea,
Șirato, O. Han (de care-mi aduc aminte
cu simpatie, admirație și recunoștință),
Ciucurencu, Țuculescu - care fără
îndoială e unul dintre cei mai intere-
sanți pictori - și alții.

În Biblioteca Centrală a Institutului,
avem aproape toate enciclopediile din
lume. Ne lipsește mult Dictionarul
Enciclopedic Român din care au apărut
3 volume - mi l-a arătat Niculescu la
Padova. L-am semnalat aici, Institutul
dorește să-l cumpere, deseori ne lipsesc
date din România.

Sunteți bun să interveniți să fie
trimis cu nota de plată? Se face multă
propagandă câteodată inutilă, aici

Dictionarul ar servi mult. Pregătim o
nouă publicație în 20 de volume care
vor începe să apară (câte 3 pe an) în
anul viitor. Având și posibilitatea să
semnalez „nuove voci“, un curriculum
esențial al Prof. Al. Rosetti pe care am
avut norocul să-l cunosc acum un secol
(mi se pare!) și care a devenit o perso-
nalitate, internațional destul de cunos-
cută, mi-l puteți aduce sau trimite? Nu
poate să lipsească! Însă până la litera R
vor trece vreo 3 ani. Timpul fuge însă
nemilos și vor trece și aceștia repede ca
zilele până în Aprilie când aștept la Ro-
ma telefonul D-voastră. Tel. 641924
via del Babuino 196 (Piazza del Popo-
lo).

Într-o îmbrățișare, cele mai bune
salutări,

Eug. Drăgulescu

Roma, 11.XII.69

Dragă Domnule Profesor,
Suntem într-o „HOSTARIA“ roma-
na și ne reveniți în fața ochilor!...
Vorbim cu toată afecțiunea depănând
ani și amintiri...

Bune urări de Sf. Sărbători și un
bun 1970, sperăm și... la Roma... și ală-
turi de toate, respectuoasa mea afec-
țiune. Niculescu. - Cu distinse salutări
G. Caragatu, Leonora Drăgulescu

Eug. Drăgulescu

Roma, 26.VII. 72

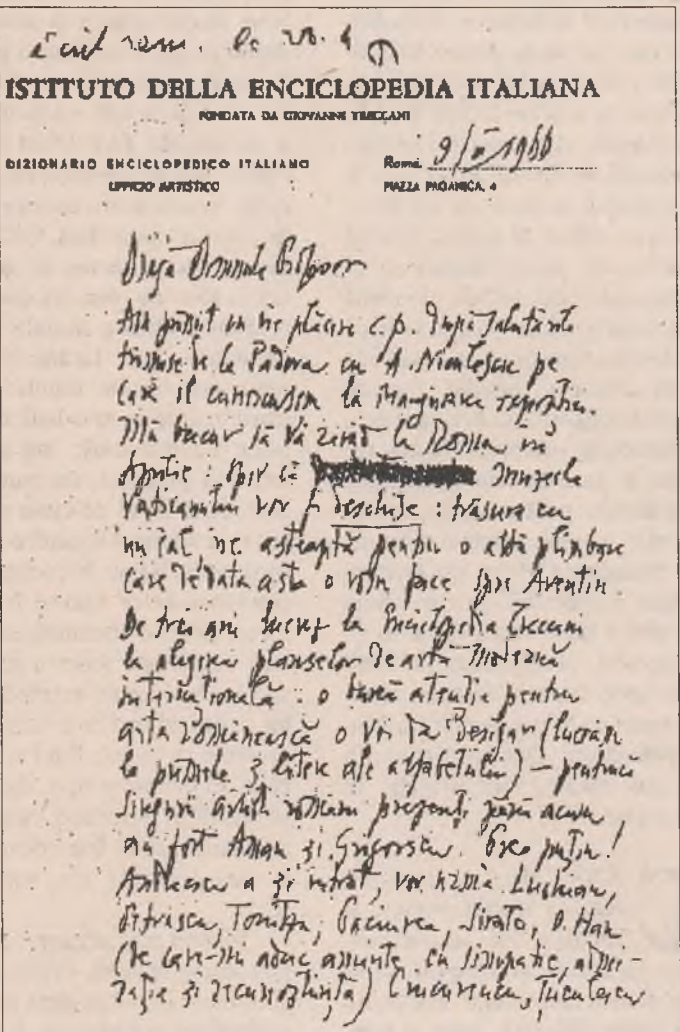
Dragă Domnule Profesor,
Tullio De Mauro a făcut „la voce“
Al. Rosetti pentru noua noastră enciclo-
pedie „Lessico Universale Italiano“ în
curs de apariție în 25 de volume: în
toamnă va apare volumul X.

Eu aș dori mult să apară lângă text
fotografia dragului Mare Prieten Prof.
Rosetti. Sunteți bun să-mi trimiteți în
toamnă o bună fotografie în alb și
negru ca să o pun din timp în schetar?
V-aș fi recunoscător.

Când voi mai avea marea plăcere să
vă revăd la Roma?

În Luceafărul sau în Viața literară,
am citit cu viu interes interviul făcut de
o fostă studentă a D-voastră, *Cutul pri-
eteniei!*... și atâtea alte răspunsuri care
mi-au adus în fața ochilor Profesorul
anilor între cele două războaie, apoi la
Roma. Numai izbucnirea într-un răs-
sănătos rosettian e greu de amintit!
Roma și pinii și fântânile ei Vă așteaptă
la o plimbare.

Cu drag, Drăgulescu

Prințul Roșu a și a fost ofițer

INTRE semnele de pe calendarul acestei toamne figurează și centenarul scriitorului, ziaristului și omului public Scarlat Callimachi (n. 1896), personalitate marcantă a perioadei interbelice și a deceniilor care au urmat, până la trecerea sa în neființă, în anul 1975. Făcând parte din generația Marii Uniri, numele lui era omonimul unui strămoș, luminatul domnitor care onorase istoria neamului ca domn al Moldovei în două rânduri, între 1806-1807 și apoi între 1812-1819. A fost domn câteva luni și în Țara Românească în 1821 (februarie-iunie). Alți trei domnitori din familie îl precedaseră pe tronul Moldovei în veacul al XVIII-lea: Ioan Teodor Callimachi (1758-1761), Grigore Callimachi (1768-1769) și Alexandru Callimachi, rămas cu numele de „cel blând și înțelept” (1795-1799). Întemeietorul familiei fusese Teodor zis Călmașul, din părțile Orheiului, care luase de soție pe Nastasia din Câmpulung unde se și stabilise. Lui Vodă Grigore turcii îi tăiaseră capul la Constantinopol, iar Scarlat Callimachi fusese ținut doi ani în captivitate în Rusia și în 1821 otrăvit, fiind bănuț de simpatizant al Eteriei.

După mamă, Scarlat Callimachi, scriitorul, era nepotul marelui proprietar și al omului politic Gheorghe Vernescu, de stirpe boierească și el, care își avea un loc în camerele legiuitoare ale României de la finele veacului trecut, alături de reprezentanți ai familiei de voievozi cu care se înrudea.

Copilăria și tinerețea vlăstarului de familie domnitoare a decurs după cutumele și tradițiile clasei din care făcea parte, cu o serioasă instrucție intelectuală și cu însușirea limbilor străine de circulație, cu sportul călăriei și al vânătorii, practicate pe moșile proprii sau la hipodromul Jockey Club-ului de la Băneasa. Ion Virrea, cu doi ani mai în vârstă, își amintea că l-a întâlnit în liceu, ca pe un tânăr sportiv și vesel, foarte comunicativ și fără aere nobiliare. Despre această copilărie strănepotul voievozilor mi-a vorbit de multe ori evocând casa părintească din București, moșia familiei din Vlașca și cealaltă moșie din nordul Moldovei, de la Stăncești, cu palatul clădit de vornicul Alecu Callimachi, unde el o apucase pe bunica dinspre tată, Zenaida. Multe sute de

hectare de pământ și pădure stăpâna familia și la marginea Bucureștilor, în dreptul cartierului Tunari.

La 18 ani Scarlat Callimachi cunoaște Parisul locuind la hotel Matignon proprietate a unui român și aici e vrăjit de cărți, de

spectacole și filme, de numele mari de actori ca Lugné-Poe, Rejane sau Le Bargy pe care-i vede jucând. Se declară primul război mondial dar viața metropolei de pe Sena nu se simțea amenințată. Tânărul prinț valah mai întârzie acolo încă un timp, dar până la urmă se întoarce acasă, este recrutat în Regimentul 4 Roșiori Regina Maria și instruit la Școala Militară de la Bârlad. Intrarea în război a României îl mobilizează și este trimis direct pe front iar escadronul lui, plasat în punctul fierbinte de la Oituz, pierde în 1917 jumătate din efectiv în înclăștarea cu trupele lui Mackensen. Jumătatea rămasă în viață va lupta mai departe oprind într-o ultimă bătălie un atac de noapte al dușmanului și transformându-l într-un șir de mogâldețe care purtau uniformă kaiserului, înțepenite în gardul de sârmă ghimpată, așa cum le vede el în dimineața ce a urmat. La acest ultim atac a murit comandantul pe care-l însoțea, căpitanul Stoenescu, și tânărul sublocotenent, care purta cu el în raniță volumul *Plumb* al lui Bacovia și un volum de D'Annunzio, a avut atunci o criză de nervi cu hohote de plâns. Decorat cu *Coroana României* se revoltă când aude de semnarea păcii de la Bufta în 1918 și împreună cu patru ofițeri francezi, din trupele aliate ce ne veniseră în ajutor, Scarlat Callimachi trece în Rusia cu gândul de a ajunge pe ocolite în Franța pentru a lupta mai departe. Pe solul rus e capturat de nemți, împreună cu cei patru francezi, apoi a rămas liber prin retragerea celor care-i zălogeau. Va ajunge la Petersburg ca erou al unei idile cu o rusoaică, fostă reprezentantă a Crucii Roșii rusești din Moldova, apoi luând direcția Arhanghelsk va ajunge la Murmansk unde, lipsit de orice mijloace, se va angaja într-o unitate a armatei britanice aflată acolo. În timpul cât stătuse la Petrograd a izbutit să ia legătura cu familia, prin Paris, și să afle că părintele său murise cu câteva luni în urmă. Nu era clar ce rol avuseseră trupele engleze la Murmansk, în rândurile cărora el avea acum gradul de ofițer, dar era mai mult ca sigur că ele fuseseră trimise ca să dea ajutor armatei albilor împotriva bolșevicilor. Lupte, însă, n-au mai fost după angajarea lui și unitatea Majestății Sale s-a imbarcat luându-l cu ea și pe noul ofițer angajat. Pe vasul care l-a dus până

în portul englez Newcastle l-a cunoscut și s-a împrietenit cu pictorul italian Massimo Campigli, fugit dintr-un lagăr german.

Întors în țară, cel care-l descopere pe Bacovia în raftul unei obscure librării din Bârlad și îl purtase în raniță în toiul bătăliilor va face cunoștință cu N.D. Cocea, în redacția revistei sale *Facla* și va debuta în literatură și în publicistică. Luptătorul de la Oituz e un pacifist convins și un democrat reformist pentru care problemele sociale au prioritate și pondere. El e cucerit de mediul artistic bucureștean, frecventează cafeneaua Capșa, teatrele și expozițiile, se împrietenesc cu Victor Eftimiu, Adrian Maniu, Ion Vinea, Minulescu, Marcel Iancu, Milița Petrașcu, Iser și alții. Succesele sculptorului român Brâncuși la Paris au ecou și în țară, deschizând în București acelui timp un registru de prețuitori și simpatizanți ai artistului, în frunte cu Tudor Arghezi. Concomitent, revista *Contemporanul* găzduiește ideile noi și aplicațiile lor în domeniul literaturii și artei. Grupului format în jurul revistei i se atașează și Scarlat Callimachi. El va figura și ca director și editor al revistei „de constructivism internațional” *Punct* unde vor colabora: Victor Brauner, Ilarie Voronca, Marcel Iancu, Ștefan Roll și tot grupul de la *Contemporanul* lui Ion Vinea.

Într-o atare atmosferă, care făcuse uitate mizeriile războiului, înlocuindu-le cu cele ale păcii, pentru ameliorarea cărora tineri artiști și intelectuali nu pregetau să-și ofere forțele și utilitatea, urmașului de voievozi i se atribuisse numele de *Prințul Roșu*. Cu această ambiguitate aureolă de os domnesc devenit tribun al plebei, Scarlat Callimachi mai atrage asupra sa atenția curioșilor din lumea mondenă cu o căsătorie insolită. O ia de soție pe tânără artistă a teatrului Național Dida Solomon, dintr-o distinsă familie evreiască. Inteligentă, cultivată și de o mare frumusețe, numele artistei fusese citat în gazetele din Budapesta, Viena și Berlin, pentru creația deosebită pe care o avusese într-o piesă de August Strindberg. Piesa era *Domnișoara Iulia* și spectacolul de pe prima scenă a țării a făcut vâlvă și s-a dovedit memorabil, protagonista lui fiind clasată printre artistele de mare renume de atunci ca Maria Ventura și Marioara Voiculescu. Dar acest triumf a rămas, din păcate, fără pereche în cariera artistei.

CĂSĂTORIA Prințului Roșu a afectat profund și relațiile lui cu familia, respectiv cu mama sa, care nu admitea o asemenea mezelianță. Stăpânind o mare avere funciară, case și terenuri, mama și-a exclus fiul de la orice

venit sau ajutor din partea familiei, iar când i s-a născut un nepot, vajnica aristocrată a admis să-l vadă doar pe el, fără a o cunoaște pe cea care l-a născut. În consecință menajul literatului cu artista a avut mult timp ca bază materială sigură doar salariul de la teatru al acesteia, iar când s-au aplicat legile rasiale n-au mai rămas decât veniturile destul de întâmplătoare din scris. L-am cunoscut pe Scarlat Callimachi cu mult înainte de a fi ajuns în această situație, prin 1933, în redacția ziarului *Aurora*, gazeta scoasă de Partidul Țărănesc al doctorului Lupu, la care colaboram sub pseudonimul Ion Ardeleanu. Ne-a apropiat gustul pentru cărțile vechi, din care el deținea piese de catalog și incunabule. Ne făceam uneori cadou câte o stampă ieftină sau o carte mai rară găsită la anticar. Idealist incurabil, opțiunea lui pentru comunism numai prin această natură a personalității sale se poate explica. Investind totul în acest ideal n-a precupețit nici un efort, activând intens ani la rând în *Comitetul Național Antifascist*, în *Blocul Democratic* și în alte asociații de această natură și înscriind personal la Tribunalul Ilfov titlatura *Amicii U.R.S.S.* Urmărit mereu de agenții Siguranței, târât prin tribunale, condamnat, închis și internat în lagărul de la Târgu-Jiu, o risipă de energie și de timp a fost și perioada când a scos la Botoșani ziarul *Clopotul*, care i-a adus persecuții și procese. După venirea la putere, în condițiile știute, a partidului pentru care își asumase toate riscurile posibile și cel al vieții, acesta i-a făcut uitate toate sacrificiile. El n-a fost uns nici ministru, nici ambasador, nici măcar deputat, în cele patru decenii și jumătate de domnie comunistă. Câțiva ani doar fusese pus director la muzeul Româno-Rus, de efemeră durată. Om de o mare probitate morală a luptat cu greutățile vieții, făcând abstracție de toate posesiunile familiei care s-au irosit înainte ca el să le fi ajuns moștenitor. Ba mai mult, îmi amintesc că într-o zi ploioasă, de prin anii cincizeci, când lupta de clasă scotea scântei, m-a vizitat Alexandru Ioanidi, fiul scriitorului Dinu Nicodin, foarte impresionat de ce văzuse în drum spre mine. Dintr-o locuință, dălhăuții puterii comuniste scoteau și aruncau în stradă clăie peste grămadă mobilă și tot ce era adunat de o viață într-o gospodărie, la vedere fiind și teancuri de cărți. El cunoștea casa, dar nu-i venea să creadă și întrebând, ca să verifice, i s-a confirmat că într-adevăr locatar al acestei locuințe era sora Prințului Roșu.

Tot ce-i mai rămăsese acestuia după moartea mamei, după naționalizare și intrarea în posesiunea statului a păminturilor și pădurilor, a fost o mică proprietate a familiei, în Franța, în

luptat la Oituz englez

prețul căreia Scarlat Callimachi și Dida Solomon-Callimachi au făcut drumul și au petrecut mai mult de o lună la Paris, întorcându-se cu o mașină nouă Volvo. A fost în vara anului 1957 și mi-au spus că îl revăzuseră acolo pe Brâncuși, vizitându-l la atelierul său din Impasse Ronsin unde bătrânul maestru își primea oaspeții, înconjurat de lucrări, machete, proiecte, câteva trunchiuri de copaci și oferindu-le cafele, fructe ori un pahar cu vin. Povestindu-mi despre acea revedere, unde cafeaua pe care le-o servise gazda fusese fiartă pe vatra țărănească din atelier, soții Callimachi erau foarte bucuroși că la vizita de atunci mai luaseră cu ei doi artiști români, ca să le facă cunoștință cu epocalul sculptor. Era vorba de pictorița Florica Cordescu și de Eugen Jebeleanu, aflați și ei în acel timp la Paris.

ACTIVITATEA literară și publicistică a lui Scarlat Callimachi a rămas răspândită în publicațiile vremii, ziare și reviste, dar și în cărți și broșuri. La fișierul B.A.R. peste douăzeci de fișe indică titluri de tipărituri, dintre care două sau trei despre lucrări în colaborare. Fișele înregistrează poezie, teatru, memorialistică, și prezentarea unor figuri din istoria patriei, ca Ioan Vodă cel Cumplit, Dimitrie Cantemir etc... Debutul în poezie, în 1920, a fost culegerea *Frunze*, în 1927 publică *Alb și negru* apoi, mult mai târziu, volumul *Ritmuri de clopote* cu un portret de Fred Micoș. Între lucrările mai cunoscute figurează *Căderea Babilonului* și volumul apărut în Biblioteca ziarului Univers *Din cărți vechi*, cu subtitlul „pagini privitoare la istoria românilor”. Materiale de aceeași natură, publicate în foileton prin gazete, fuseseră strânse de autor într-un manuscris de peste 300 de pagini dactilografiate, căruia criticul Șerban Cioculescu i-a făcut o prefață. Depus la E.S.P.L.A. înainte cu 5 ani de moartea autorului, acest manuscris s-a pierdut. Mai am în păstrare, lăsate mie de autor, un manuscris de aproape 250 de pagini, pentru o editare postumă, dacă se va găsi editorul.

Post-scriptum la aceste însemnări ar putea fi nostima întâmplare din tinerețea lui Scarlat Callimachi care s-a

petrecut în casa lui E. Lovinescu și la care prietenul meu Anton Holban, care mi-a relatat-o, fusese de față. Într-o sedință a cenaclului *Sburătorul* fostul luptător de la Oituz citea niște poezii mai moderniste, în vers alb și structuri metrice mai puțin mecanice și severe, la modul constructivist cum se zicea în epocă. Tradiționaliștii sau pășuniștii, cum fuseseră ei porecliți, execrau acest gen de poezie, zicând că este opera alogenilor care vor să ne strice limba. Ei băteau monedă pe faptul că multe din numele care semneau în reviste nu erau destul de românești, aveau sonorități străine ori - risum teneatis - păreau suspect de poetice și prea neaoșe. La această lectură în cenaclu asistase și profesorul universitar George Murnu, traducătorul în versuri al *Iliadei* și *Odisseei*, el însuși poet de factură tradiționalistă și bun prieten al gazdei. Contrariat de sintagmele poetice ale tânărului Callimachi și contaminat de spiritul celor de care pomenesc mai sus el i se adresează acestuia ultimativ:

- Spune-mi, domnule, ce te leagă pe dumneata de această țară?

Cel somat atât de categoric a zâmbit și pe un ton blajin i-a dat replica plină de bunăvoință:

- Dacă-mi puneți o atât de gravă întrebare n-am de răspuns decât cu patru domnitori și un mitropolit, stimulate domnule profesor...

Întâmplarea a circulat în cafenea peste ani ca o diatribă împotriva pășuniștilor.

Vlaicu Bârna

Un poet din Bucovina

Ilie Tudor Zegrea

S-A NĂSCUT la 3 iunie 1949 în satul Sinauții-de-Jos, raionul Hliboca (Adâncata), regiunea Cernăuți. A absolvit Facultatea de Litere (secția limba și literatura română) a Universității din Cernăuți.

Un timp a lucrat în redacția ziarului regional „Zorile Bucovinei”, iar din 1977 este redactor în Redacția principală de emisiuni în limba română a Companiei regionale de stat Cernăuți

de televiziune și radiodifuziune.

A debutat cu versuri în presa din Chișinău, în 1964.

A publicat volumele de versuri: *Timpul ierbilor* (Ujgorod - 1977), *Navigator în septembrie* (Chișinău - 1983), *Crinul îngândurat* (Ujgorod - 1986), *Oglinda retrovizoare* (Chișinău - 1991).

Este președintele Reuniunii scriitorilor români din regiunea Cernăuți.

Nebunul cu îngeru-n spate

*Zilnic între orele cinci și orele șapte
Vine-n tăcere nebunul cu îngeru-n spate.*

*Mă salută c-un zâmbet politicos, de departe,
(Are o față albă ca o filă de carte*

*Pe care-a rămas numai pagina, în colțul de jos)
Și dispare la fel de repede și misterios.*

*Și n-ar trebui, desigur, să dau importanță
Acestui fapt lipsit de nuanță*

*Deoarece la plecarea lui nu se-ntâmplă nimic:
Rămân tot așa de singur, încercând să despic*

*Noaptea pleșuvă și tristă în cinci și în șapte
Ca și până la sosirea lui cu îngeru-n spate.*

*Și moartea la fel, dimineața, mă salută din mers
Chiar de-alături, la numai două picioare de vers.*

Iarnă totală

*Zăpada sus, pe dealuri, decapitează îngeri
Cu părul lung ca urma de sanie la Pol,
Soldații strâng în brațe ecoul dulcele stingeri
Și-au visele somate lângă-un perete gol.*

*La subsuoara lumii miroase-a plictiseală,
Tramvaiele gripate tușesc în zori prinburg.
Într-un imperiu putred cu iarna lui totală
Popoare mici trag pleoapa râvnitului amurg.*

*Trosnind de ger, se-aruncă strâmbele cruci prin sate
Și, vai, norocul nostru cel îngropat în prunci
Ghebos își saltă umbra prin alba-absurditate
Mimând ziua de mâine prin abur de spelunci.*

*Un fel de soare jalnic pe-o margine abruptă
Din mâneci scoate raze,-mpărțindu-le perechi -
Când primăverii care-i, Doamne, și ea coruptă,
Când unei catedrale cu turle negre, vechi.*

*Uitate prin duminici de la-nceputul lumii
Rugile noastre sapă în subteran deani;
Cădelnițându-și soarta peste ruine, ulmii
Învață-n taină șoapta grădinii Ghetsimani.*

*Și doar la intervale egale, pe măsură
Ce vasele sangvine mai pâlpâie subit,
Codificat, Poetul, cu aburul din gură,
Își caligrafiază chiar propriul sfârșit.*

Ce veac târziu...

*Ce veac târziu și ce colinde triste
Mută zăpezi din munți mai spre câmpii,
Prin sate condamnate să existe
În golul dintre moarte și țării.*

*Cetăți și târguri intră iar în comă
Vomând spre zori baloturi de gunoi,
Ospiciu-mpinge regele-n fantomă
Ca minutarul ora - sloi cu sloi.*

*De gări asediați, purtând pe față
Chiar umbra țării,-n riduri și priviri,
Noi alăptăm iluziile cu ceață
Și stoarcem din sicrie amintiri.*

*Ce soartă? Care viață? Iată lațul
La gâtul nopții - colier de os,
Lăsându-ne din vise numai zațul,
Pictând cu moarte un Bizanț stufos*

Grav îngroșat cu linii realiste.

Ce veac târziu și ce colinde triste!...

Cunoaște-te pe tine însuți

AȘA CUM mai scriam nu de mult, stagiunea a demarat în forță: cele mai importante teatre din țară au avut deja una sau chiar mai multe premiere, iar pînă în acest moment s-au desfășurat patru festivaluri de teatru. Și sîntem doar la sfîrșitul lunii octombrie. Nu mi-am propus să discut acum problema festivalurilor, scopul și utilitatea lor, în ce măsură reprezintă sau nu un eveniment teatral. Inflația de festivaluri este, deocamdată, de o bucată de vreme, o modă. Să vedem ce va rămîne și ce se va impune cu adevărat din punct de vedere valoric, cum se va preciza rolul fiecăruia.

Între 13 și 20 octombrie a avut loc la Arad cea de-a doua ediție a „Festivalului de teatru clasic”. La prima ediție nu am participat, în concluzie nu pot aprecia comparativ ce s-a întîmplat anul acesta față de anul trecut. Intenția declarată a organizatorilor este de a da festivalului caracterul de fîrg de teatru. Spectacolele selectate din repertoriul ultimelor două stagiuni au fost prezentate afit pentru extraordinarul public de teatru arădean - și aici cred că este cîștigul real și cel mai mare - cît și pentru directori de festivaluri internaționale, oameni de teatru și regizori străini. Luînd pulsul și familiarizîndu-se la fața locului cu ce înseamnă modalitatea de a face teatru astăzi în România, directorii invitați au putut selecționa ce li s-a părut reprezentativ sau ceea ce îi interesează pentru profilul festivalurilor pe care le conduc. De regulă, programul unor astfel de personalități este făcut pe o perioadă lungă. Poți găsi un loc pe agenda lor dacă reușești să le faci cunoscut programul festivalului tău cu suficient timp înainte. Nu știu dacă acest lucru s-a întîmplat în cazul Aradului, prezențele străine nefiind numeroase. Directorul Festivalului de la Tampere, de exemplu, nu a putut sta decît primele zile și, în consecință, nu a putut vedea totul. Poate pentru ediția următoare și aceste aspecte organizatorice vor fi puse la punct, pentru ca „produsele” tîrgului să fie, toate, trecute în revistă și asta de cît mai mulți beneficiari externi. Pînă una, alta, principalul beneficiar a fost publicul din Arad, care a epuizat, la fiecare spectacol, biletele puse în vînzare, putînd fi conectat astfel la evoluția teatrului național, putînd aprecia ce loc ocupă Aradul în peisajul nostru teatral. Și asta nu e puțin lucru. În cazul acestui festival s-a optat pentru formula selecționeurului unic: criticul de teatru Victor Parhon, care a fost și directorul artistic al festivalului, secondat de Ovidiu Cornea, director executiv și directorul Teatrului de Stat din Arad. Orice selecție, cît de obiectivă își propune să fie, are un anumit grad de subiectivitate. Reușita este certă atunci cînd balanța înclină vizibil spre obiectivitate. Dacă urmărim doar numele regizorilor, lista capătă greutate: Silviu Purcarete, Mihai Măniuțiu, Catalina Buzoianu, Tompa Gabor, Alexandru Tocilescu, Ștefan Iordănescu. Dacă ar fi să discutăm doar la acest nivel, putem constata absența lui Alexandru Dabija, Alexandru Darie, Victor Ioan Frunză.

Teatrul de Stat Arad: „Măsură pentru măsură” de Shakespeare. Regia: Ștefan Iordănescu. Scenografia: Doru Păcurar. Muzica: Ildiko Fogarassy. Costume: Jana Botez. Mișcare: Alexandru Bairacari. Distribuția: Ovidiu Ghiniță, Zoltan Lovas, Ion Văran, Bogdan Costea, Constantin Florea, Doru Nica, Alexandru Bairactari, Călin Stanciu, Teodor Vușcan, Dan Peter, Dan Covrig, Aura Călărașu, Iina Cazan, Liliana Balica, Ionela Bona.

„Iulius Caesar”, „Orfanul Zhao”, „A douăsprezecea noapte” (Teatrul Maghiar Cluj) sînt spectacole importante, dacă nu chiar remarcabile, unele dintre ele și care se înscriau în tema festivalului, ridicînd indiscutabil ștacheta valorică. Nu cred că au cum să intre în topul reprezentativității fenomenului nostru teatral al ultimelor stagiuni „Omul care a văzut moartea” de Victor Eftimiu, în regia lui Mihai Manolescu (Teatrul Național din București) sau „Revizorul” de Gogol, pus în scenă de Mircea Cornișteanu la Teatrul „Nottara”. Este un dezechilibru de forțe atunci cînd ai în festival „Phaedra”, „Săptămîna luminată”, „Woyzeck” și cînd erau alte spectacole, realmente reprezentative, de vîrf. Ideea de a invita „Woyzeck”-ul lui Tompa Gabor de la Teatrul „Bulandra” a fost inspirată și pentru că teatrul gazdă a avut în repertoriu, tot în stagiunea trecută, același text în montarea lui Alexa Visarion. Spectatorii din Arad au putut vedea două opțiuni interesante, și într-un fel complementare, plecînd de la aceeași piesă, competitive amîndouă din punct de vedere valoric. Organizatoric vorbind, lucrurile au funcționat perfect, eforturile fiind răsplătite în primul rînd de reacția extrem de favorabilă a publicului. Pregătirea viitoarei ediții a început chiar de acum. Sperăm, așadar, ca la anul să fie reunite la Arad numai spectacole de primă mărime pe care le vor vedea și selecta importante festivaluri internaționale.

În penultima seară a festivalului, teatrul gazdă a marcat și deschiderea stagiunii prezentînd spectacolul „Măsură pentru măsură” de Shakespeare, realizat de o echipă omogenă de creatori: regia - Ștefan Iordănescu, scenografia - Doru Păcu-

trele, este antrenată într-un joc profesionist și complex ca modalități artistice de expresie. Experiența actorilor maturi se îmbină fericit cu prospețimea, deschiderea și talentul tinerilor. Relația între ei este firească, fiecare oferă și primește, iar tipul acesta de comunicare, fundamental în teatru, se simte pe scenă. Actorii sînt concentrați în construirea personajului, ca parte în spectacol, dar și în dezvoltarea raporturilor scenice, asigurînd întregul coerent. Nimeni nu vrea să iasă în față apelînd doar la simple trucuri, ce-i drept, mult mai la îndemînă. Chiar dacă reprezentăția pe care am văzut-o în seara de 19 octombrie a avut imperfecțiuni, nu majore și de aceea perfectibile, rodindu-se, spectacolul își va căpăta greutatea pe care simțim că o are. Un actor foarte special, de o mare profunzime și sensibilitate este Ovidiu Ghiniță (*Vicentio*), aflat într-o formă excelentă. Un rol plin de nuanțe, solid face în *Lucio* Constantin Florea. Două apariții tinere, distribuite și valorificate foarte bine de regizor, sînt Zoltan Lovas (*Angelo*), pe care l-am remarcat acum doi ani în examenul de absolvire a Academiei de teatru și film din București, și Aura Călărașu (*Isabella*), o actriță care motivată și exploatată inteligent are toate șansele să se impună.

Într-un decor stil *art nouveau*, ca o alee de promenadă vieneză, în același timp o tribună pentru discursurile puterii, ducele *Vicentio* regizează practic un spectacol, o probă ca în basme, care are devi-

„Măsură pentru măsură”. Aura Călărașu (*Isabella*) și Zoltan Lovas (*Angelo*)

tribunei de la care se rostogolesc formulele goale și demagogice ale lui *Angelo*, se află un fel de arenă a minciunii, în noroiul căreia își vor tăvăli personajele, pe rînd, păcatul și adevărata față. Chiar *Angelo* este adus în arenă prin complotul pus la cale de duce, *Isabella* și *Mariana*, soția abandonată. Imoralitatea lui îl coboară și-l face egalul celor pe care îi acuză și-i condamnă cu aplombul puterii, care rămîne doar o formă goală, o haină pe care nu are cum să o îmbrace și să o poarte cu onoare și demnitate. Aparența și esența, obsesive la Shakespeare, sînt foarte subtil evidențiate de regizor, de scenograf, dar și de universul sonor (o construcție muzicală simfonică de mare rafinament) care are rolul unui comentator care aprobă sau nu, care arată cu degetul ce este fals și ce este adevărat. Ispitele sînt peste tot (mărul, ca simbol primordial pentru păcat este mereu prezent pe scenă), îi învalăuie pe toți, judecători sau judecați. Nu poți formula verdictul cînd tu însuși ești compromis. Spectacolul regizat de duce este doar o poartă pe care le-o deschide celorlalți ca să se cunoască, o oglindă pe care le-o pune în față și care-i obligă să-și vadă adevăratul chip, vicios. În haine de călugăr, Ducele îi observă, îi provoacă, se cercetează și pe el continuu, îi dirijează din umbră, intervine treptat, devine ubicuu, prezența lui devenind, în toate situațiile, inevitabilă. Monologul Duceului este de o mare forță actoricească, iar folosirea celor două traduceri ale piesei, una poetică și una mai riguroasă, mai tehnică, transformă momentul într-o scenă superbă, memorabilă, condusă cu măiestrie, ca de altfel întreg personajul, de Ovidiu Ghiniță. Laconic, ironic, ludic, insidios, mefistofelic chiar, Ovidiu Ghiniță impune rolul Duceului în memoria noastră. De asemenea, scena aproape ireală, magică, a coruperii, a farsei celor două femei împotriva lui *Angelo* este puternică și senzuală, în același timp, excelent susținută muzical, coregrafic, vizual. Ambiguitățile sînt concentrate perfect aici, dublarea în toate planurile, soluția demasării fiind rezolvată scenic cu multă intuiție. Cuplul *Angelo-Isabella*, Zoltan Lovas-Aura Călărașu, deși tînăr nu ezită, nu aproximează nici relația, nici personajele în identitatea lor. Și aparițiile lui *Lucio*, Constantin Florea, au savoare și consistență. Aceste momente din spectacol sînt cele mai rotunde, mai închegate, lucrate pînă în detalii (pentru a nu-și pierde semnul scenic, fumul care învalăuie anumite situații ar trebui folosit doar atunci. Altfel, riscă să devină o folosire exterioară și neacoperită). Unele scene poate mai trebuie strînse, iar ritmul să aibă continuitate (în special în prima parte). Spectacolul lui Ștefan Iordănescu, al echipei sale și al trupei de actori din Arad este o dovadă artistică incontestabilă că și aici lumea caută, se frămîntă, există în sens creator într-o atmosferă teatrală vie.

Scenă din spectacol. În prim-plan: Ovidiu Ghiniță și Zoltan Lovas

rar, muzica - Ildiko Fogarassy. Costumele sînt semnate de Oana Botez. La acest început de stagiune se poate observa că Shakespeare ocupă primul loc al preferințelor regizorale. La Piatra Neamț se joacă „Mult zgomot pentru nimic” (regia, Alexandru Dabija), la București, „Cum vă place” la Teatrul Mic (regia, Nona Cioabanu) și la Teatrul „Nottara” o adaptare după „Cei doi tineri din Verona” (regia, Cătălin Naum). Shakespeare rămîne o mare tentatie dar și o probă de foc pentru cei care-l pun în scenă (regizori, scenografi) sau care-l joacă. Aș vrea să remarc din capul locului o realitate, poate nu îndeajuns cunoscută de toată lumea, pusă în valoare cu multă iscusință de regizorul Ștefan Iordănescu: valoarea trupei din Arad. Am intuit mai demult că teatrul are, din punct de vedere actoricesc, resurse adevărate și am comentat asta de cîte ori am avut prilejul. Trupa este astăzi omogenă, acoperă, prin actori, toate regis-

za „cunoaște-te pe tine însuți”, cunoaște-ți bunele și relele ca să-i poți judeca drept, cu măsură, pe ceilalți, pe care ești pus să-i conduci. *Vicentio* își dezbracă haina puterii, care va afirma, împietrită parcă deasupra lucrurilor ce vor urma să se întîmple, îmbracă haina duhovnicească, provocînd ca realitatea umană să se manifeste în deplinătatea decadenței ei. Ispita de a cădea în păcatul trupesc și sufletesc, nu din iubire, ci din plăcere, neasumîndu-și nici un fel de responsabilitate domină ducatul. Codoși, codoașe, bordeluri, temnițe, aranjamente, promisiuni făcute și neonorate. Victimă cade *Claudio*, cel care a îndrăznit să conceapă un copil înaintea căsniciei, dar cel care o iubește pe *Mariana* și vrea să fie soț și tată. El este condamnat de *Angelo*, cel însărcinat de duce să-i țină locul, la fel de imoral ca toți ceilalți, acuzîndu-l în numele puterii justițiar pe *Claudio*, acela care vrea să iasă din șirul compromisurilor. În prelungirea

Un argument al vitalității

CRONICA
PLASTICĂ

de Pavel
Șușară

ARTELE DECORATIVE trec de mai multă vreme printr-o criză profundă. Apăsate de utilitar și de eticheta *minoratului* care le-a fost mereu asociată, dar pe care niciodată nu și-au asumat-o, ele trudes neobosit, cu tenacitate și cu o revoltă surdă, să-și redefiniească statutul și să-și extindă câmpul de cuprindere. Trauma de a fi mereu *ulterioare*, de a se anexa, într-un fel sau altul, expresiilor *majore*, de a comenta ambientul și de a popula grațios spații deja definite, chiar dacă uneori ignorată sau voluntar exilată din orizontul lor moral, n-a ajuns nicicând la cicatrizare și cu atât mai puțin la o reală vindecare. Cu excepția momentului 1900, când s-a produs o anumită relaxare spirituală și când *decorativul* și-a diseminat stilistica până la a deveni aproape un mod de viață, ele n-au cunoscut niciodată un autentic triumf, n-au agregat viziuni care ulterior să fie îmbrățișate prin reacții în lanț și nici n-au reușit să se impună ca *modele*. Foloșitoare *practic* și, cu puține excepții, infirme simbolic, special amenajate pentru bucurii de *interior* și pentru declanșarea extazelor feminine, artele decorative au tot căutat pretexte pentru a se autodenunța, pentru a-și nega ereditatea și a-și repudia destinul. Și pentru că orice așteptare provoacă, acest pretext a sosit odată cu mutațiile de accent de pe reprezentare pe limbaj, de pe semnificație pe semn, schimbare care a marcat întreaga expresie artistică în epoca modernității. Acceptând subit această nouă realitate, decorativele și-au fixat ca ideal imediat *defuncționalizarea*, fuga de utilitar și aspirația spre jubilația pură. Dar această eliberare, sprijinită pe o autonegare de fond, a semnalat cu promptitudine un nou impas: pericolul hibridizării și riscul pierderii identității. Bijuteria, prin supradimensionare, mimează sculptura, ceramica visează și ea, uneori cu rezultate spectaculoase - Mircea Spătaru, Mircea Popescu, Vasile Cerce-

etc. - impozanța și gravitatea statuarului, sticla face considerabile eforturi cam în aceeași direcție. Ambiguitatea formelor, dincolo de performanțele tehnice, de insolitele jocuri de volume și de spectaculoasa retorică a suprafețelor, trădează, de cele mai multe ori, la fel de mari nesiguranțe și ambiguități de gândire. Pentru că miza minimală pe subminarea memoriei privitorului, pe desprinderea formei de funcție, chiar dacă este generatoare de efecte nemijlocite, nu împinge lucrurile mai sus de pragul complicității. Vasul de ceramică sau de sticlă, care aparent este vas, dar în esență nu mai este vas, care captează senzorii în primul rînd pentru a-i perturba, nu reprezintă mai mult decît un mormînt gol, un cavou lipsit de substanță sau, altfel spus, un simplu cenotaf estetic. Păstrarea unor date originare doar pentru a le dovedi inutilitatea, conservarea unor elemente generative numai pentru a le dizolva mai apoi în abstracție, pot avea nenumărate consecințe în psihologia receptării, însă mult mai puține în planurile adînci ale creației. Această ieșire din *decorativul funcțional* doar pentru a-l înșămînta pe cel *gratuit* nu face decît să sporească seria dificultăților fără a rezolva în vreun chip dilemele profunde și prelungește criza de identitate. Integrîndu-se în aceeași categorie, de o situație asemănătoare se izbesc și textilele. Fatal asociate unui suport, fie el volum, perete sau oricare alt element plan, prima lor tentație este cea a independenței, a desprinderii de *suprafață*. După care urmează inevitabila încercare de a dobîndi o altă fizionomie. Fuga de parietal obligă la infinite negocieri cu spațiul, cele două dimensiuni devin trei, iar aspirația ultimă este *obiectul* de sine stătător. Forma fluidă, retorica potolită a texturii și căldura organică pe care materialul o transmite, rămîn undeva în urmă și în locul lor apar structuri spațiale, adevărate arhitecturi care își neagă materialul în aceeași măsură în care și-l exhibă. Noțiu-

nea de *tapiserie* rămîne, în această situație, o simplă convenție pentru că ea nu mai acoperă, decît într-o mică măsură, înțelesurile inițiale. Chiar și atunci cînd scopul ultim nu este obiectul tridimensional și forma textilă nu-și reneagă planietatea, intenția de transfer al identității nu este mai puțin evidentă. Renunțînd la ideea de a se preschimba în *sculptură*, lucrarea textilă se transferă în pictură, visul ei intim fiind proiecția în *tablou*. Faptul în sine este indiferent. În principiu, nu este nici o cale sigură spre eșec, după cum nu este nici o garanție a performanței. Însă în cele mai multe cazuri, nesustînite de o motivație clară și de o meditație suficient de puternică, aceste încercări nu depășesc riscantul prag al ambiguității, al echivocului involuntar. Nemaiaceptîndu-și condiția, dar neavînd nici suficiente resurse pentru a deveni altceva, textilele eșuează într-un experiment sumar, lesne demonstrabil la o simplă privire. Dar această criză, oricît ar fi ea de profundă, nu este una, să-i zicem așa, ontologică. Ea nu privește atît categoria, cît subiecții. Născută din însumarea frustrărilor individuale și nu dintr-o iremediabilă epuizare a resurselor, ea lasă loc pentru suficiente excepții. Și imaginea uneia dintre ele o furnizează convingător expoziția Arianei Nicodim, deschisă la Muzeul Național de Artă. Păstrîndu-și intact caracterul de artă decorativă, lucrările artistei reușesc să inducă sensuri majore fără a recurge la autonegări și la substituții formale. Nici sculptura, nici pictura și nici un alt gen susceptibil de o autoritate sporită nu se insinuează în expresia ori în morfologia acestor lucrări. Textile pur și simplu, prin material, prin tehnică și prin consecințe, ele sparg fără eforturi vizibile hotarele monotoniei, animă în absența oricărei senzații de discontinuitate și lasă o maximă libertate atît percepției globale, cît și celei individualizate. Dorința de a depăși limitele genului, de a înlocui ilustrativismul confortabil

cu nenumărate investigații la nivel formal și conceptual, nu trădează nici un complex subtextual, nici un scepticism legat de condiția decorativului, ci exprimă, pur și simplu, o altă situație față de realitatea acestuia. Fibra textilă, fie ea naturală ori sintetică, întunecată, colorată intens sau vibrată de volubile străluciri metalice, trece prin toate procedeele tehnice, de la cele imemorale și pînă la acelea cu un aer de spontanitate și improvizatie, dar nu-și pierde nici o clipă definiția și nu-și substituie identitatea. Forma însăși este o consecință a materialului și încorporează firesc sugestiile și energiile lui intrinsece. Sculurile de in sau de cîneapă, cu fibră lucioasă și impecabil adunată, se organizează în *capiteluri*, penele de pasăre, colorate cu albastru ultramarin, rimează bordura unor structuri textile aerisite ce se înalță sau curg ca niște scări fluide, iar fibra groasă, păstrînd încă expresia frustră a materialului inițial, își dezvăluie propria-i substanțialitate și vigoare. Adosată sau independentă, opacă și grea sau transparentă și vibratilă, supunîndu-se rigorilor gravitației sau urmărind trasee ascensionale, comentînd calofil micul feteș figurativ sau îmbrățișînd cu generozitate golurile spațiului, forma textilă rămîne mereu egală cu sine și se sprijină pe propriile sale argumente. Și indiferent cum ar fi privită, ca însumare a unor lucrări disparate, ori ca o amplă și unitară amenajare spațială, expoziția Arianei Nicodim demonstrează un fapt oarecum subînțeles: chiar dacă traversează un impas îngrijorător și se zbat într-o profundă confuzie, artele decorative nu și-au cheltuit energiile și nu și-au consumat vitalitatea. Rămîne, însă, în sarcina artistului să-și evalueze corect aspirațiile și să-i ceară materialului doar ceea ce poate el oferi. În rest, libertățile sînt nesfîrșite.

OLEG DANOVSKI

A PLECAT dintre noi decanul coregrafiei românești din ultimii cincizeci de ani, *Oleg Danovski*. Nu numai longevitatea carierei sale artistice, dar și complexitatea ei îi conferă un statut unic. În istoria dansului românesc al acestui secol, este a doua personalitate artistică, după Floria Capsali, care se impune nu numai în calitate de creator, dar și de liant și ferment cultural, de creator de școală și de instituții de cultură coregrafică.

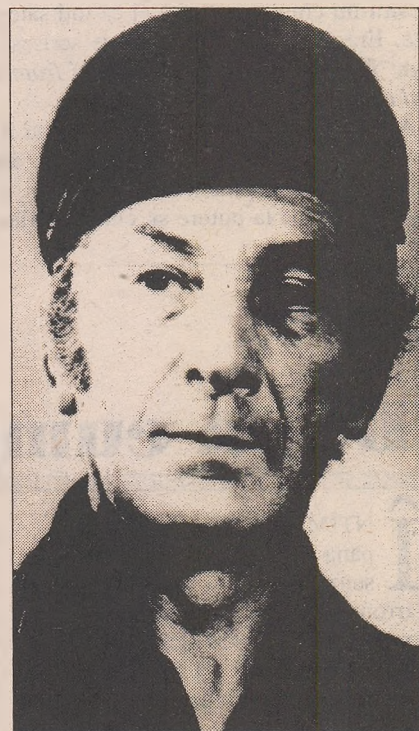
Și, dacă cariera sa este deosebit de bogată prin rolurile interpretate în tinerețe, și mai ales prin vastul repertoriu al creațiilor sale coregrafice, în perspectiva ultimilor ani ea devine impunătoare, prin constanța și cerbicia cu care s-a luptat pentru crearea unor instituții indispensabile artei dansului. Visurile sale nebunești, cum singur și le caracteriza, împlinite doar în parte, rămîn să fie desăvîrșite de generațiile care îi urmează. *Concursul Național de Balet de la Constanța*, ajuns la a patra ediție, trebuie să devină, așa cum el a dorit, Concurs Internațional, desfășurat o dată la doi ani, în alternanță cu cel de la Varna. *Compania de Balet Oleg Danovski* - cum se numește, începînd din acest an, unica trupă inde-

pendentă de dans din România, creată ca urmare a demersurilor sale în 1978 - trebuie să-și păstreze nestirbit statutul, dar să capete și un sediu adecvat, pe terenul pe care el însuși l-a dăruit, în acest scop. *Comitetul Național al Dansului din România*, la a cărui înființare și existență a contribuit substanțial, trebuie consolidat, prin finalizarea unor acțiuni vitale pentru dans, inițiate de acest organism, cum ar fi regîndirea sistemului de învățămînt coregrafic, lucru ce s-ar putea înfăptui odată cu ridicarea noii clădiri, pentru care se zbat de cîțiva ani profesorii și direcția Școlii bucureștene.

Este drept, maestrul Oleg Danovski ne-a lăsat o moștenire grea. Avem totul de făcut. Nu ar trebui însă să fim speriați, ci bucuroși că ni se oferă această șansă. Și, pentru a reuși ar fi închejans să luăm drept exemplu modul cum și-a petrecut Oleg Danovski ultimii doi ani de viață - al șaptezeci și optulea și al șaptezeci și nouălea - în luptă cu îngerul morții, a cărui aripă a fluturat deasupra capului său în tot acest răstimp. Din trei în trei săptămîni trebuia să se interneze la spital, pentru tratament. Dar în rezerva de la spitalul Colțea nu erau numai

instrumente medicale ci și instrumente muzicale, deoarece, împreună cu fiul său, Oleg Danovski junior, și cu maestrul de sunet, Alexandru Istrate, compunea colajul muzical pentru spectacolul pe care-l avea de montat. În pauzele dintre două tratamente, mergea la compania sa de la Constanța și crea baletul „Craiasa zăpezii”, după Andersen, sau prezida *Concursul Național de Balet* din același oraș, sau pleca la Sofia și remonta acolo, împreună cu soția sa, Gabriela Danovski, „Lacul lebedelor”, spectacol aflat acum în turneu în toată Europa, sau era prezent în juriul internațional al *Concursului de la Varna*, sau participa la premiera baletului *Poemele Mediteranei*, montat de un invitat al său și totodată unul dintre elevii săi, Ioan Tugearu. Atunci în luna iulie a acestui an, a urcat ultima oară pe scenă, atunci compania constanțeană a primit numele său.

Dar și la înfîlîrile ulterioare, de la spital, nu prea a fost vorba despre boală, ci tot despre problemele dansului. S-a plîns doar, în treacăt, că respiră foarte greu. Iar ultimele cuvinte pe care ni le-a spus au valoare testamentară pentru toată breasla dansului:

„Fiți uniți!” Să dea Domnul să ne des-tupăm urechile pentru a putea auzi aceste vorbe, de la omul care ne-a învățat nu numai cum să dansăm, dar și cum să murim. Ca niște luptători: la datorie.

Liana Tugearu

PREPELEAC

de Constantin
Toiu

Spre locuințele lacustre

VECHILE generații cunosc întâmplarea faimoasă cu regele Carol al doilea și Tudor Arghezi. Când acesta din urmă îi cere suveranului hiperinteligent, avînd poftă de toate, de bani, de putere, de damele de pe Brezoianu (pretinde legenda) și nu în ultimul timp de cultură, rezolvînd printre altele la pokerele jucate cu Malaxa multe chestiuni legate de starea literaturii și artelor românești; ...vreau să spun, cînd Tudor Arghezi îi cere regelui României în funcție un milion de lei, să-și ridice și el o căsuță în mahalaua Mărtișorului; și că subsemnatul „are milionul în vârful peniței” și că i-l dă, o să i-l dea regelui la timp; iar Carol al doilea se pare că după un careu de rigi *pus*, obținut în Aleea Alexandru față în față cu magnatul industriei autohtone (altă legendă) îi dă milionul, adăugînd, istoric, ceea ce nu mai e nici un fel de legendă că *Regele dă, regele nu împrumută*.

La hoțomana cerșeală a poetului cu figură de „băcan” mă gîndeam prin anii '50, cînd autorul *Florilor de mușcăi* fusese pus la index de *a-tomiști*. De sărăcie, o făcuse lată: scosese un coș cu nuiele plin cu cireșele din livada sa din Mărtișor, să vînză, ca tot omu'. Vestea se lățise în București. Sînt un diferent. Ocaziile mari însă nu-mi scapă niciodată. E ca un făcut. M-am repezit numaidecît singur, pe furis, într-o zi senină de iunie, spre căsuța din Mărtișor, și acolo, de departe, cu grijă, spionai enorma glumă: coșul de nuiele împletite depus în pragul porții cam pe jumătate deschisă. Nici un client. Nici o îmbulzeală. Eram, la distanța convenită, păstrată, singurul, cu o *Scînteie* în mînă, altă pungă negăsind. Constatînd lipsa meșterilor, socoteam așa: cum să te duci la ditamai poetul, național, al doilea după Eminescu, vecin fiind ori ne-vecin, ori fie din orișice alt cartier, însă cu ceva cunoștință?; cum să te duci la el și să-i zici *nene, pune-mi și mie un kil dă cireșe?* Se face? Nu se face! Și personajul, care ar fi făcut acest raționament, s-ar fi bătut insistent cu deștu' peste obraz.

Mi-am luat inima în dinți și m-am apropiat. N-am scos, de frică, nici un cuvînt. Am întins mutește *Scînteia* făcută sul... „Negustorul” s-a asigurat mai întîi cît? Și tot mutește am înălțat tot fricos un deget. El a pus kilul în talger, pe urmă a ridicat balanța veche, țărănească, în sus, cu mîna dreaptă care-i tremura. Acum ea tremura și mai tare de efort dar și de acțiunea gravitației, care, orișicît, o sută de grame maestru-mi ciupise datorită ei ca toți sătenii de pîn' piete. Era mîna, chiar mîna care scrisese slovă cu slovă: *Niciodată toamna nu fu mai frumoasă sufletului nostru iubitor de moarte...*

Acum îmi vine în minte ideea ce s-ar fi întîmplat dacă în anul nostru 1996, Don Ciccio, democratul, care se bărbiera prost, eroul prințului di Lampedusa, ar fi ajuns la putere și, cum ne aflăm în cam-

panie electorală, și-ar fi vîndut la piață conopidele personale, roșiile... Lumea s-ar fi strîns cîrd în fața tarabei, crezînd că e sosia omului puterii și ar fi făcut caragață. Dar nu, era chiar Don Ciccio. Don Ciccio în carne și oase, cu frazele sale arhiștiute, cu chelia și felul său de a da din mîini și de a face la teorii. Nimeni n-ar mai fi cumpărat nici o conopidă, nici o roșie (scumpe foc, da' nu d-aia!). Ar fi schimbat cu Don Ciccio doar vorbe,... de ce aia, sau aia. Marfa ar fi rămas neatinsă. Trucul electoral fiind imediat ghicit. Iar bodigarzii în salopete ar fi cărat-o numaidecît la centru. Pun și eu o ipoteză, nu dau cu parul.

Pîna la urmă ieși cu veselie mare și cu distracții. Unui secund al lui Don Ciccio îi veni inspirația să aducă al tarabă un număr din operele aceluia de curînd editate. Don Ciccio dădu pe tarabă o mulțime de dedicații pă cărții pă care le scrisese. Un cititor, care în vînzoleala iscată, se alesese cu un volum, îl întrebă pe Don Ciccio dacă plătește la cărți impozite. Don Ciccio se apucă de cap și și-l clătina așa un timp în semn de nenorocire mare, *te jupoaie ăștia...* „Dacă și dvs. plătiți!” strigă careva. Iscăind dedicații, Don Ciccio răspunse înălțînd o mînă: *Legea-i lege, noi nu facem excepții*. Un partizan aplaudă furtunos. Un sfrijit, un nemîncat, care, după întrebarea pusă, părea să fie ori poet ori vreun scriitor, îl întrebă pe Don Ciccio, care mișca de zor din cot la dedicații, cît ar da dumnealui ca om al puterii ori ca bancher cu bani, depinde, pă un vers din literatura română. Care? se interesă sărbătoritul sus și tare, (ținea cu Vlahuță, al dinaintea lui ținuse cu Coșbuc, chestie de alt partid). Sfrijitul își croi îndrăzneț drum spre taraba asediată și rosti răspicat: *O fi fost mă-ta vioară, trestie sau căprioară...* Fără impozit! preciză vorbitorul, - netto, netto... Don Ciccio rămăsese cu stiloul în mînă, cu gura căscată, potopit de cititori. Nu găsea prețul. „Dar, - nu se lăsa întrebătorul, p-astea cît s-ar da? Și recită în proză: *De-atîtea nopți aud plouînd, aud materia plîngînd, sînt singur și mă duce-un gînd spre locuințele lacustre...* Rostise textul pe tonul unei declarații de rutină. „Lu' ăsta cît îi dăm?!” se interesă din nou sfrijitul.

Don Ciccio lăsa dedicațiile și se avînta într-unul din discursurile sale de adormit alegătorii. Din care reieși că totul are un preț; da' noroc pă noi, cu geniile astea, care nu costă nimic, - fiind trebuincioase - că altfel ce ne-am face? ș.a.m.d.

P.S.: Eminentul critic și prieten Z. Ornea îmi atrage atenția că, folosind milionul regal, Arghezi ajunsese numai pînă la acoperișul casei din Mărtișor. („Nu-ș cum-naiba de nu ajunse...”) Astfel încît poetul îi mai ceru suveranului încă un milion, pentru terminarea căsuței; iar regele, care de-aia-i rege, să dea, dădu iar. Mulțumiri prea bunului confrate.

PACATELE LIMBII

de Rodica
Zafiu

Prețurile

ÎNTR-UN recent sondaj de opinie, la întrebarea „de ce vă temeți mai mult”, cei chestionați indicau pe primul loc *prețurile* - care o luau astfel înaintea unor surse tradiționale de spaimă, precum războiul sau boala. Răspunsul merită analize sociologice și politice; invită însă, în același timp, și la o reflecție lingvistică: pentru că „mitologizarea” unei entități depinde și de modul în care discursul contemporan o decupează din realitate și o caracterizează. Este deci interesant să urmărim prezența *prețului* în discursul public actual, mai ales în presă. Prima observație care se poate face este că subiectul în cauză e foarte prezent în textele publicistice (am vorbit de altfel, mai de mult, de insistența referirilor la preț din reclamele actuale). Se constată, apoi, că prețurilor le este atribuită constant calitatea de agent: ele sînt personificate, sînt descrise în ipostaze cît se poate de autonome și dinamice. Ceea ce însă nu se confirmă întru totul e așteptarea ca temerii naționale să-i corespundă în presa actuală un discurs apocaliptic; metaforele clișeizate ale *creșterii prețurilor* nu au o tonalitate excesiv de sumbră. Cele mai puternice imagini sînt ale cataclismelor, ale forțelor naturale - „*Vîrtejul prețurilor* nu iartă nimic!” („Evenimentul zilei” = EZ 1026, 1995, 1), „tensiuni declanșate de *avalanșa prețurilor*” („România liberă” = RL 28.10.1995, 16). Alte contexte sugerează însă mișcarea ametoitoare prin metafore ale dansului (*lambada, sarabandă*) sau ale călăriei (*cavalcadă*): „«Lambada» prețurilor” („Adevărul”, 166, 1990, 1); „*Sarabanda prețurilor* și pensiile” (RL 716, 1992, 2); „*Cavalcada prețurilor* sub biciul Stolojan” (RL 782, 1992, 1). În fine, apar și metaforele tehnice - „o remorcă la *locomotiva prețurilor*” (RL 1096, 1993, 16). În majoritatea cazurilor, prețurile par mai curînd nebulă decît agresive: sînt „împrăștiate” (EZ 724, 1994, 8) sau „buimace” (RL 1469, 1995, 1); sar - „Prețurile încep *să sară* din nou” (EZ 452, 1993, 10); „Nu cu mult timp în urmă *au sărit* din nou prețurile la trac-toare” (RL 1424, 1994, 4), o iau razna - „Prețurile la cafea *au luat-o razna*” (EZ 724, 1994, 8), „*creșc de mama focului*” („Cotidianul” 180, 1994, 3). Titlul care mi se pare că rezumă cel mai bine modul dominat de prezentare a inflației în presa actuală este „Au înnebunit *prețurile*” (RL 712, 1992, 2). Dincolo de experiența reală, suficient de frustrantă în sine, dar care și-ar fi putu alege ca obiect al resentimentului sărăcia, proasta guvernare sau chiar inflația, *prețurile* apar ca un agent construit în mare parte de discursul jurnalistic, care proiectează asupra lor - pe un ton uneori grav, mai adesea de comedie bufă - imaginea haosului.

Ocean

După cumpărături

ÎNTÎMPLAREA care își deapănă firul aici nu are nimic senzational. Nu știu, poate ispită românismului acumulat din veacuri mă face să o includ aici; sigur sîntem un „popor unic” și în cele rele, cum s-a mai spus: „ca la noi la nime-neă”. Pe de altă parte, lucruri asemănătoare se petrec și la Napoli ca la Budapesta, la Moscova ca la New York. Le povestesc de dragul de a le povesti.

Într-un *super market* din capitala României, o pereche nu agresiv, însă vădit occidentală, se plimba admirînd galantarele bogate și comparînd prețurile cu cele de acasă. La ieșire, tînăra doamnă constată că elegantul sac de

piele a suferit o leziune în toată lungimea lui. Cineva, desigur un demn urmaș al meșterilor jupuitori din istorie, a încercat printr-o tăietură iscusită, probabil cu o lamă fină, să ajungă la conținutul sacului ca să și-l însușească. Pronia a făcut ca solida căptușeală să nu cedeze loviturii rapid executate, dar pagubă era destulă.

S-au adresat unui agent de poliție care își plimba încălțămîntea pe mozaicul lucios, dar acesta, deranjat, dădu numai din umeri: „Ce vreți de la mine? Nu am o mie de ochi”. Oaspeții străini își cerura iertare pentru îndrăzneală și continuară vizita în alt magazin. Acolo descoperiră fără greutate echipa de

răufăcători. Erau cinci tineri bronzăți, bine îmbrăcați, niște sportivi în concediu. Trei îmbulzeau victima, unul opera, izvodea marfa pe care i-o „pasa” altuia care, cu un veston pe braț, o ascundea și o transporta în afară de zona periculoasă. Domnul din Occident, transparent mădular al diasporei, cu splendidele *minima moralia* la îndemînă sub căpătii, simți chemarea să le țină bandiților o lecție memorabilă: „Nu vă e rușine? Ce o să zică lumea de voi? Ce, sînteți în codru?” Dar astfel-apostrofații îi întoarseră spatele și dispărură proferînd cuvinte ad-hoc potrivite. Nu pentru multă vreme, fiindcă se reîntîlniră în al treilea magazin universal. Aici era mai puțină lumină. Raionul de ceasuri era de-a dreptul sumbru. Doar un bec stingher veghea ca un var-dist morocănos. Cei cinci îl înconjurară pe moralistul improvizat, de data asta tăcuți. Vorbeau doar cuțitele cu care îl amenințau prin delicatese înțepături. Ce să facă bietul om? Singurul

martor, afară de propria jumătate legală, o vînzătoare mioapă, privea discretă peretele din spate. Cugetă: „Ăștia ne omoară”. O spaimă îi luminează mintea: „Stați, fraților, ce vă apucă?” Cuțitele deveniră și mai amenințătoare. „Nu m-ați recunoscut? Eu sînt unul de-al vostru. Am operat...” Vătaful grupului întrebă scîrbît printre dinți: „Unde ai operat, șefule, că nu te știm?” - „Am operat... în străinătate: Viena, Salzburg, Paris”. Cuțitele ezitau acum. „În străinătate, zici?” - „Pe cîntea mea. Dar s-a terminat.” Și drept cheazășie arătă mîinile tremurînde. O înjurătură afectuoasă urmă: „Fire-ai al dracu', bătrîne. Mîini paradite, hai?, dar ochiul le mai vede, le gînești.” Pacea odată asigurată făcu loc hotărîrii exprimate în cor de toți cei cinci: „Dacă e așa, să bem!” De unde deducem că românul, chiar hoț, e repede iertător.

Paul Miron

Doctorii harului

Vir eloquentissimus et doctissimus, „doctor al iubirii”, „doctor al smereniei” și al rugăciunii, Sfântul Augustin (354-430) născut dintr-o mamă creștină și un tată păgân (pe care aceasta, devenită apoi Sfânta Monica, avea să-l convertească la creștinism) a avut o copilărie ca toți copiii. Într-o zi, furând pere împreună cu alți băieți și aruncând ce nu le trebuia porcilor, a avut revelația raului - paguba adusă aproape-lui doar din plăcere. („Nu-mi

Bernard Sesé, Paul Ay-mard, Pierre Riché, Michel Feuillet, *Viețile sfinților Augustin, Benedict, Bernard, Francisc din Assisi, Ioan al Crucii*. În românește de A. V. Costa-Foru, Ileana Busuioc, Georgeta Hajdu, Ana Maria Mihăilescu, Adrian Popescu, Dan Verona. Editura Humanitas 1996. 396 p. F. p.

plăcea ceea ce furam. Îmi plăcea faptul că furam”). Acesta a fost punctul de plecare al unei meditații asupra călcării legii în *Confesiuni*. Într-o tinerețe plină de rătăcirii - inclusiv trecerea la maniheism - Augustin a auzit odată, în plină criză a îndoielii, un glas de copil cântând *Tolle lege!* Ia și citește! Deschizând Biblia, a găsit în *Epistola către Romani* chiar răspunsul de care avea nevoie pentru domolirea ispitelor ce-l asaltau. Botezul l-a primit cu emoție („Cât am plâns ascultând, foarte răscolită, imnurile și cântările Tale!”). Trăitor în Africa, preot, apoi episcop, a înființat o mănăstire pe al cărui zid scria: „Cel cărui îi place să-i vorbească de rău pe absenți - acela nu e demn să se așeze la masa aceasta”. Viața întreagă și-a consacrat-o luptei împotriva erezilor care dezbinau Biserica Africii (maniheismul, donatismul, pelagianismul, arianismul) și împăcării sufletelor; chiar și în timpul propriei boli dinaintea morții dezlega pose-dați de demoni.

Și Sfântul Benedict (480-547) a luptat cu „vechiul adversar”, diavolul. Nenumăratele exorcizări, puterea lui de a recunoaște mâncarea otrăvită în două rânduri când îi fusese planuită moartea, harul de a înmulți hrana și de a salva oamenii de la moarte prin rugăciune, faptul că a făcut să țâșnească un izvor din stâncă seacă se înscriu în niște forme ale harului care depășesc mult viața monastică așa cum o prevede „Regula” sa severă.

Bernard, abate de Clari-vaux (1090-1153), ultimul părinte al Bisericii, considerat sfânt încă din timpul vieții, propovăduitorul întoarcerii la autenticele valori creștine (sărăcia și simplitatea) a marcat chiar și arhitectura prin spiritualitatea sa. În bisericile bernardine nu există curbe, doar linii drepte și unghiuri drepte: pentru Sfântul Bernard „Dumnezeu este în același timp lungime, lățime, înălțime și adâncime”, lungimea confundându-se cu eternitatea, lățimea - cu bunătatea care se întinde la infinit...

Cât despre Sfântul Francisc din Assisi, *Il Poverello* (1182-1226), el a rămas în legendă prin predica sa către păsări, iubirea făcând parte egală întregii Creațiuni. Se spune că, plecând de la un schit, a refuzat să stingă lampa, spre a nu-i face rău Fratelui Foc... Și el a simțit chemarea Orientului, cruciat fără arme. Cu har poetic îndemna muritorii să fie simpli, smeriți și neprihăniți. *Cântecul creaturilor sau Cântecul fratelui soare* (1225) poate fi citit în frumoasa traducere a poetului Adrian Popescu (*Tânărul Francisc*, Dacia 1992).

Pentru Sfântul Ioan al Crucii (1542-1591) poezia este chiar modalitatea de exprimare a vieții mistice. S-a spus că e, de fapt, cel mai mare poet al Renașterii spaniole, deși nu au rămas decât douăzeci de poeme (unele din ele, puncte de plecare pentru tratate de teologie). „Musca lipindu-se de miere își poticnește zborul; și sufletul ținându-se aproape de plăcerea spiritului își îngustează libertatea și contemplarea sa.”

Pâinea îngerilor

CONTINUÂND spiritul monahismului benedictin prescolastic, cartea lui Enzo Bianchi sprijină căutările celor care bat la ușa rugăciunii spre a intra în contemplație, deschiderea Scripturii „în curăție”, și nu a interpretărilor subiective, cu sensuri adesea contradictorii, care au pus în cumpănă unitatea bisericii. Fiindcă, așa cum spune Clement Alexandrinul, citat într-o frumoasă prefață de preafăcitorul Serafim, Arhiepiscop român de Berlin și Mitropolit al Europei Centrale, „cei mai mulți oameni, închiși în trupul lor muritor ca melcul în cochilia sa, înfășurați în patimi și obsesii ca aricii (de țepi) modelează după propriul lor chip

pe fericitul Dumnezeu” (*Stromate* V, 11).

Numele lui Enzo Bianchi (n. 1943, fost student în economie și comerț care, meditănd asupra Scripturilor, și-a descoperit în anii '60 harul monahal!) a devenit cunoscut prin încercarea de reînviere a tradiției din primul mileniu, de readucere a modelor comune Orientului și Occidentului. Schimbările survenite la scară planetară, care modifică astăzi, practic, vechile concepte de „Orient” și „Occident”, ca și necesitatea ecumenismului, obligă la reluarea textelor de bază într-o „curăție inimii”. Diaconul, înălțând cartea și intonând „Să luăm aminte!” atrage atenția asupra faptului că Dumnezeu este cel care vorbește. Urmează întâlnirea fiecăruia dintre ascultătorii Liturghiei cu Dumnezeu. Sfântul Bernard spunea: „Fiecare din noi e Biserica!”

Cuvântul a fost adresat tuturor (Ioan Chrysostomus: „Există ceva și mai grav și mai păcătos decât a nu citi Scriptura: faptul de a crede că citirea este ne folositoare și nu slujește la nimic” - *Matthaeum* II, 5. Cine trăiește fără *lectio divina*, „face o lucrare satanică”). Enzo Bianchi observă că metoda iudaică de a asimila Cuvântul (*Tora*, prezența lui Dumnezeu în creație prin *lectură, meditație, rugăciune*) a fost moștenită de creștinism și e comună tuturor Părinților Bisericii răsăritene și apusene, „chiar dacă abia în Evul Mediu vom avea despre ea o tratare adevărată și propriu-zisă”. Însă în vacuumul contemporan desprinderea de propria schemă logică, de ego-centrism, a devenit un efort la care omul se simte tot mai puțin dispus. Ieșirea din noi înșine, la care îndeamnă expresia *Sursum corda* (Sus inimile!) din Liturgia catolică și imnul Heruvic din Liturgia ortodoxă se face prin cunoaștere iubitoare, cunoașterea inimii. „Inima nu se înalță precum trupurile: pentru a se înalța precum trupurile trebuie să-și schimbe locul; pentru a se înalța inima e de ajuns ca ea să-și schimbe voința” (Augustin).

Traducerea integrală a scrierilor lui Guigo II Cartusianul (m. 1193, din ordinul cartusienilor discipoli ai Sfântului Bruno, 1030-1101, care a adaptat pentru viața contemplativă Regulile Sfântului Benedict, acesta, la rândul lui, fiind un „prelucrador” al Regulilor Sfântului Vasile cel Mare) subliniază, prin faimoasa epistolă *De*

Enzo Bianchi, *Cuvânt și rugăciune. Introducere în lectura duhovnicească a Scripturii. Cu traducerea integrală a scrierilor lui Guigo II Cartusianul*. Prefață de Mitropolitul Serafim. În românește de Maria-Cornelia Oros. Editura Deisis, Sibiu, 1996. 138 p. F. p.

vita contemplativa și cele 12 *Meditationes*, sfaturile privind *lectio divina*. În traducerea de mare limpezime a Mariei-Cornelia Oros, încercată de poezia limbii române, cu o prezentare sintetică a diaconului Ioan I. Ică jr., ele ne conving de dulceața Cuvântului *care înseninează fața*. „Unde sunt prepelețele, unde sunt cărnurile uscate? De bună seamă au putrezit între dinții celor ce le-au mâncat... Însă pâinea îngerilor pe care a mâncat-o omul nu poate putrezi, nu merge în cele de jos, ci năzuiește spre cele de sus. Îl readuce pe om acolo de unde și-a tras chipul”.

Orient
bucureștean

CU TOATĂ lipsa de empatie față de români a Oliviei Manning, pe care am semnalat-o la apariția primului volum (*Univers, Marea Șansă*) și care vâd că l-a enervat și pe Neagu Djuvara, autorul postfeței acestui al doilea volum, așa cum ar enerva orice român, nu poate fi negat un anumit farmec al povestirii, care, alături de o curiozitate firească de a vedea anii '40 prin ochii străinului, înarpează lectura. Harriet, soția lui Guy Pringle, profesor universitar trimis să predea engleza în „ținuturile petrolului”, tratează - la nivelul ei de educație medie, de cuconită care bea ceai cu prăjituri printre alte la fel de insipide fiice ale Albionului - Bucureștiul ca pe un colț de Orient. Viața i se pare suportabilă doar pentru că există Sinaia (unde miroase a frunze umede ca în Anglia) și, oricum, la Cairo e mult mai rău! Nu semnificația ultimatumului sovietic din 26 iunie 1940 o doare pe ea, ci praful, lumina violentă, arșița verii valahe. Histrionici, românii văzuți de Olivia Manning trec de la isterie la euforie (îi va salva Hitler!), de la revoltă la inerție, de la mânia la ușurare: viața frivolă a Bucureștilor nu era amenințată. „A doua zi, ziarele încercau să vadă totul în roz. România fusese de acord să cedeze Basarabia și Bucovina de Nord, dar Germania promisese că aceste provincii îi vor fi date înapoi după război. Între

timp, respectând voința Führerului, ea se sacrifică pentru a menține pacea în Europa de Est. Era o victorie morală și ofiterii, retrăgându-și oamenii din teritoriile cedate, trebuiau să rămână cu capul sus și cu pieptul înainte”. Atitudinea, așa cum o receptează autoarea, e orientală (îmi vine în minte Saddam clamând victoria morală a irakienilor, când tocmai fuseseră făcuți praf). Pe străzile pline de cerșetori, șomeri, țărani cu găini de vânzare, câini, miasme, ca în India altui secol, nu domnește disperarea, ci umorul. E singura calitate pe care Olivia Manning le-o recunoaște din plin românilor care, se pare, făceau mișto și de legionari - descriși ca o liotă de pierde-vară, mărșăluind pe străzi, târșindu-și picioarele, răcind ocazional „Căpitanul!”. „Asta era prea mult pentru români, oameni cu simțul umorului: începuseră să comenteze, să râdă pe înfundate și, mai apoi, în gura mare”. Se râdea și de rege. „Se spuneau bancuri și poanta era: Eu nu abdic. Se spuneau ghicitori și răspunsul era: Eu nu abdic. Cu sau fără rost, era replica preferată la orice întrebare sau cerere și, de fiecare dată, stârnea râsul”.

Tema Ardealului cedat reușește însă să împietrească orice urmă de zâmbet pe buzele Oliviei Manning. Clujul unde corespondentul de presă Yakimov - canalie gata să-și trădeze prietenii pentru un pumn de arginți - e găzduit de gestapovistul von Flügel constituie contrapunctul dramatic al cărții. Gara plină de

Olivia Manning, *Trilogia balcanică. Orașul decăzut*. Traducere de Diana Stanciu. Postfață de Neagu Djuvara. Editura București 1996. 332 p. F.p.

refugiați („peronul plin de mobila și de țărani... Câțiva își așezaseră lămpi cu spirt pe comode și mese - fierbeau porumb și fasole. Alții adormiseră pe covore înținute pe jos. Se circula încontinuu peste scaunele și canapelele aurite - proprietăți valoroase ale vechilor oficialități...”), trenurile cu geamuri sparte, cu țărani pe acoperiș, țipete, focuri de armă, par un iad mișcător. Fără să fi înțeles exact cum era cu Ardealul, cu Maniu, cu Dictatul, autoarea n-a mai putut trece insensibilă pe lângă acel cutremur.

Cărți primite la redacție

◆ Ieromonah Gabriel Bunge, *Icoana Sfintei Treimi a Cuviosului Andrei Rubliov sau „Celălalt Paraclet”*. Cuvânt însoțitor de Serghei S. Averintev. Cuvânt înainte și traducere de diac. Ioan I. Ică jr. Editura Deisis, Sibiu 1996. 100 p. F.p.

◆ Leibniz, *Disertație metafizică*. Traducere de Constantin Floru. Note de Dan Bădărău. Editura Humanitas 1996. 189 p. F. p.

◆ Peter Singer, *Hegel* traducere de Cătălin Avramescu. Editura Humanitas 1996. 153 p. F.p.

◆ Paul Veyne, *Au crezut grecii în miturile lor?* Editura Univers, CEU PRESS, 1996. Traducere de Bogdan Ghiu, prefață de Zoe Petre. 190 p. F. p.

◆ Michel Butor, *Petrecerea timpului*. În românește de Marina Vazaca. Editura Echinox, Cluj 1996. 265 p. 6120 lei.

Julio Ramon RIBEYRO

Cartea nescrisă

Născut la Lima în 1929, scriitorul peruan Julio Ramon Ribeyro a studiat Literele și Dreptul la Universitatea San Marcos. Prima sa carte, *Ulii fără pene*, publicată în 1955, reunește 8 povestiri de tip tradițional, cu întâmplări din mediul urban. Volumul *Povestiri de circumstanță* (1957) trasează un tablou al complexelor și contradicțiilor peruane, iar *Povestiri rebele* (1964) reflectă frustrările burgheziei din capitala țării. Un alt volum, *Silviu și grădina de trandafiri* (1957) reprezintă o sinteză elocventă a calităților narative ale autorului: fluentă, inventivitate, claritate. În antologia *Vorbirea mutului* (1980) prezența fantasticului îmbogățește creația lui Ribeyro. Compatriotul său Alfredo Bryce Echenique consideră că „în aceste vremuri în care domină iluziile și falsele valori, povestirile lui Ribeyro se impun, reflectând fără îndoială talentul unui narator de excepție.” Julio Ramon Ribeyro s-a stins din viață în 1994.

M-AM ÎNTÂLNIT cu Francesca din întâmplare pe Bulevardul Saint-Germain și cum n-o mai văzusem de vreo doi, trei ani iar ea se mutase, după cum mi-a explicat, într-un apartament la doi pași de locul în care ne aflam, m-a invitat la ea să beau ceva.

Era un apartament mic, cu vedere spre bulevard, care nu se compara câtuși de puțin cu casa cea mare și frumoasă pe care o avusese într-o vreme la Versailles, când încă mai era căsătorită cu pictorul Carlos Espanada. Îmi aminteam cu plăcere dejunurile somptuoase care se dădeau la ei acasă și care se prelungeau până seara târziu. Cei douăzeci sau treizeci de prieteni care asistam, mâncam pe rupe și beam pe săturate iar apoi începeam să discutăm cu voce tare, tipând aproape, pe terasă ori jucam fotbal în grădina enormă, până când unii dintre noi adormeau pe gazon.

Francesca m-a servit cu un pahar de Sancerre. Mi-a povestit că după divorț se instalase în acel mic apartament și că acum făcea comerț cu obiecte de artă. Dar lucrurile nu-i mergeau prea bine. Era recesiune și tranzacțiile cu tablouri și gravuri erau rare și nu prea îi aduceau beneficii. Eu o ascultam, observând salonul pe ai cărui pereți se vedeau câteva dintre tablourile fostului ei soț dar și multe gravuri și desene de autori de mână a doua sau de necunoscuți. Pe rafturi, în schimb, se afla o colecție remarcabilă de cărți de artă și de cataloage de pictori și când m-am ridicat să-mi arunc o privire prin ele, am zărit cotorul unei cărți învelite în piele de damasc, care nu avea nici un fel de titlu. Când am scos cartea, am observat că toate paginile ei erau albe. Dar era o carte frumoasă, nu numai prin felul în care era legată, ci și prin calitatea hârtiei, care era groasă, ușor striată și avea marginile exterioare aurite.

- Ce frumoasă e, am zis. Parcă e făcută să scrii în ea o capodoperă.

- Îți place? Mi-a dat-o fratele meu Domenico, anticarul, ți-l amintești? Nesuferitul ala care mă detesta pentru că mă căsătorisem cu un peruan. Mi-a dăruit-o cu vreo cinci, șase ani în urmă, când a trebuit să-și lichideze negoțul, cu mult înainte de a divorța eu de Carlos. M-am gândit mereu să scriu ceva în ea, dar eu nu sunt scriitoare. Uite, dacă-ți place - preț de o clipă a părut să șovăie - ți-o dăruiesc. Cum tu ești scriitor, te poate inspira.

Francesca a insistat și am acceptat în cele din urmă, întrucât eram pasionat de asemenea obiecte rare, vechi, care-

mi puteau servi să iau notițe sau să desenez. Mă și închipuiam umplând acele pagini cu aforisme sau cu mici texte memorabile. După ce-am mai stat puțin de vorbă m-am ridicat și am plecat. Francesca m-a însoțit până la ascensor și s-a despărțit de mine cât se poate de afectuos.

Ajuns acasă, am pus cartea nescrisă pe unul din rafturile bibliotecii și am uitat complet de ea. Asta nu m-a împiedicat însă să mă gândesc adesea la Francesca, la trăsăturile ei de florentină delicată care, în ciuda anilor și a momentelor grele prin care trecuse în viață, continua să fie deosebit de atrăgătoare. În ultima perioadă, mai ales, trecuse prin grele încercări. Cu vreo doi ani înainte de divorț, soțul ei suferise un grav accident de mașină care îl obligase să stea în spital timp de câteva luni. Apoi, în timp ce se aflau amândoi în vacanță în Italia, intraseră hoții în vila lor din Versailles și luaseră tot ce putuseră, cu excepția tablourilor abstracte ale lui Carlos, a căror valoare artistică n-o prețuiseră cu siguranță, drept pentru care le ciopârțiseră cu un briceag. M-am gândit întotdeauna că pe Carlos l-a deranjat cel mai tare nu faptul că i-au distrus tablourile, ci că hoții nu le-au furat, disprețuindu-le și preferând în locul lor canapelele, frigiderul sau televizorul. Cert este că incidentul l-a transformat într-atât, încât viața lor în comun a devenit insuportabilă și după câteva luni au divorțat.

N-am mai revăzut-o pe Francesca mai bine de un an. Și totuși, într-o bună zi ne-am reîntâlnit în niște împrejurări cu totul deosebite. În acea perioadă lucram ca traducător la o agenție de știri și începusem să am greutăți mari din pricina unui nou șef, un cretin care nu admitea ca ziariștii să aibă veleități literare. Într-o zi mă surprinsese citindu-l pe Proust, într-un moment când nu prea aveam de lucru, și asta îl scosese din minți.

- Citești romane! a exclamat. Și nici mai mult, nici mai puțin decât *În căutarea timpului pierdut*! Crezi că ești aici ca să-ți pierzi timpul? În momentele mai libere, redactorii trebuie să profite ca să citească știrile sau să se mai uite prin *Manualul de redactare* al Agenției!

Ca să mă pedepsească pentru ceea ce însemna în ochii lui o greșală extrem de gravă, m-a trecut în tura de noapte și luni de zile a trebuit să lucrez de la unu la șapte dimineața. Acest lucru mi-a dat peste cap toate obiceiurile: mi-era greu să dorm în timpul zilei, mâncam la ore imposibile și-n cele

din urmă am făcut ulcer, am suferit o hemoragie și am sfârșit la spital unde am fost operat de urgență.

Am fost grav bolnav și atunci Francesca a reapărut. A aflat de necazul meu de la prietena mea și a venit să mă vadă aproape zilnic la spital. Îmi aducea fructe, reviste și era foarte îndatoritoare față de mine, fiind de-a dreptul alarmată de starea în care mă aflam. În timpul vizitelor plăcute, mi-a povestit că în sfârșit situația ei se îmbunătățise, căci se produsese un adevărat boom în piața de artă și făcuse niște afaceri extraordinare. În cele din urmă am ieșit din spital și am putut reveni la normal.

Normal e un fel de-a spune, căci șeful meu m-a surprins din nou citind. De astă dată savuram *Elogiul lenei* de Bertrand Russell. A luat-o ca pe o ironie la adresa lui și de atunci a început să mă persecute în așa hal încât nu mi-a mai rămas decât să demisionez.

Câteva luni am trăit din ajutorul de șomaj și mi-am căutat cu disperare o altă slujbă. Și tocmai atunci, mama s-a îmbolnăvit grav și a trebuit să plec urgent în Peru. Din fericire, mama și-a revenit, dar drumul asta mi-a micșorat considerabil veniturile, care și așa se împușinaseră vizibil. Odată revenit la Paris, am început să trăiesc din slujbe temporare și prost plătite - ore de limba spaniolă, traduceri - până când prietena mea m-a părăsit și am rămas singur și total debusolat.

Spre a mai uita de aceste momente grele, primeam din când în când în micul meu apartament vreo trei sau patru scriitori, care erau tot atât de nefericiți ca și mine. Beam vin ieftin și vorbeam despre necazurile noastre și despre capodoperele pe care speram cu toții că aveam să le scriem într-o bună zi. Singurul care avea într-adevăr talent și o ducea mai bine era poetul Alvaro Chocano. După câțiva ani de lipsuri, reușise să obțină un post de lector la Editura Gallimard și se căsătorise de curând cu o profesoară de liceu. În plus, era singurul care se mai uita prin biblioteca mea, spre deosebire de ceilalți care nu se osteniseră niciodată să-și arunce privirea decât prin bar.

Astfel descoperi el într-o seară cartea nescrisă, de care eu uitasem cu totul. I-a mângâiat coperta din damasc, i-a miroșit paginile-i groase și aurite, astfel încât, văzându-l atât de fascinat de frumusețea și ciudățenia acestui obiect prețios, i-am dăruit-o într-un moment de generozitate.

- Ca să-ți scrii în ea cele mai frumoase poeme, i-am zis. E o carte florentină din secolul XVIII. Eu n-am reușit să scriu nici un rând în ea.

NU PESTE MULT timp, mi-am găsit o slujbă stabilă și am renunțat să-mi mai frecventez prietenii. Ca redactor la un post de radio francez cu programe în limba spaniolă, trebuia să-mi pregătesc buletinele de știri, să iau interviuri și să scriu reportaje, astfel încât nu prea mai aveam timp de vinuri și discuții literare care să se prelungească până în zori.

Pe de altă parte, relativă mea bunăstare și stabilitate mi-au permis să mă întâlnesc din nou cu vechea mea prietenă care mă abandonase. Mi-am spus că norocul începea din nou să-mi surâdă.

Și deodată am aflat ceva ce m-a mâhnit peste măsură. Alvaro Chocano era bolnav. Mi-a spus-o Monique, soția lui, într-o seară când m-a sunat foarte neliniștită. Avea ameteți, dureri de cap

insuportabile și uneori leșina. I-am promis că o să vin să-l văd, dar în ziua când am vrut să mă duc la el, Monique m-a anunțat că fusese internat în spital. Se pare că avea o tumoare pe creier. Câteva zile mai târziu l-au operat. M-am dus să-l vizitez, dar era aproape inconștient și de-abia m-a recunoscut. A îngăimat ceva despre o carte și despre un poem lung pe care nu reușise să-l termine. Starea lui s-a înrăutățit și-n săptămâna următoare a murit.

Între timp m-am reîntâlnit cu Francesca, pe care a surprins-o starea mea bună: îmi revenisem după operație și mă reîmprietenisem cu Patricia, cu care îmi propuneam să mă căsătoresc. Mi-a spus că acum îi mergeau bine afacerile și că se reîntâlnise și ea cu Carlos, pe care-l vedea destul de des. Se gândeau chiar să se recăsătorească. Am glumit spunând că poate nu era o idee rea să ne căsătorim deodată și să facem nunta în casa cea mare din Versailles pe care Carlos, după faimosul furt, o remobilase și unde acum picta mai bine ca oricând.

Dar n-a fost decât o glumă. Într-o seară m-a sunat Monique și mi-a spus că Alvaro o rugase să-mi lase mie poemele sale inedite și o parte din bibliotecă. Erau patru cutii mari de carton și ca să le transport a trebuit să închiriez o camionetă. Cum pe rafturile mele nu mai era loc pentru alte cărți, am dus cutiile în pod, lăsând pentru mai târziu revizuirea poemelor lui Alvaro și demersurile pentru eventuala lor publicare.

Câteva zile mai târziu, Patricia care urca veselă scările ca să mă anunțe că avea toate actele pregătite pentru cununia noastră, a alunecat și și-a rupt un picior. A stat două săptămâni în spital, după care a trebuit să urmeze un tratament de recuperare. Deci am fost nevoiți să ne amânăm nunta. Dar asta n-a fost totul: am început să am probleme și la noul serviciu. Un argentinian, evreu de origine - și nu spun asta cu vreo tentă rasistă - care mai era și trokist și specialist în psihanaliză, a venit să lucreze la radio și, grație inteligenței și intrigilor, i-a cucerit pe șefii mei, reușind în cele din urmă să-mi ocupe postul. Din demnitate a trebuit să-mi dau demisia, rămânând astfel din nou pe drumuri. Patriciai nu prea i-a convenit acest lucru și, dându-și seama că nu merită să-și lege viața de un tip care nu știa să se descurce și să se lupte pentru interesul său, m-a părăsit de îndată ce a renunțat la cărje, plecând pe propriile-i picioare.

Și așa am rămas iarăși liber, trist și singur. Nu mai aveam chef nici să-mi chem vechii prieteni pentru a ne revanșa frustrările prin agape secrete, cu vin și multă gălăgie. Vrând să profit de aceste clipe de izolare, am scris articole pe care le dădeam la diverse ziare, dar eram atât de lipsit de inspirație încât tot ce făceam era să schițez niște banalități care, firește, nu-mi erau publicate nicăieri. Ca să-mi omor cumva timpul, am început să-mi fac ordine prin cărți și hârtii și așa am dat peste cutiile pe care mi le lasase Alvaro Chocano. Le-am pus în mijlocul camerei și am început să mă uit prin ele. Brusc, mi-am adus aminte de poemul inedit despre care îmi vorbise Alvaro înainte de a muri. Am găsit zeci de caiete cu notițe indecifrabile și sute de cărți de poezie spaniolă, franceză, engleză, chineză și, printre ele, am descoperit surprins cartea nescrisă pe care i-o dăruisem. Am deschis-o emoționat, gândindu-mă că aveam să citesc acolo faimosul poem,

B. FUNDOIANU - călătoria continuă

dar paginile ei erau tot albe, cartea era așa cum i-o dăruisem. Dezamăgit, am luat-o și am pus-o în bibliotecă pe un raft.

TOCMAI atunci am primit o scrisoare de la Francesca. Mă anunța că se recăsătorea cu Carlos într-o lună și mă invita la nunta care urma să aibă loc la Versailles. M-am tot gândit ce cadou să-i ofer, mai ales acum, când nu-mi puteam permite cheltuieli prea mari. Și atunci mi-am adus aminte de cartea nescrisă. Mi-am amintit ezitarea ei înainte de a-mi dăruia cartea și mi-am zis că-i va face plăcere să primească înapoi prețiosul dar. Am învelit-o frumos și i-am trimis-o prin poștă, felicitând-o cu câteva cuvinte.

Următoarele zile m-am simțit din nou optimist: aveam chef să scriu, să caut o nouă slujbă, să ies din izolarea și nepăsarea pe care mi le impusesem. Și atunci am primit un plic recomandat. Când l-am deschis, am descoperit înăuntrul cartea nescrisă. Francesca mi-o înapoia cu câteva vorbe: „Cadourile nu se dau înapoi“.

O clipă am rămas cu cartea în mână, admirându-i din nou coperta de damasc și paginile-i aurite. Am deschis-o la întâmplare și am descoperit brusc scrisul cursiv al lui Alvaro Chocano. Era un poem de numai zece rânduri. Cum de nu-l văzusem ultima oară când o deschiseseam? Fără îndoială fiindcă respectiva carte, fără titlu și copertă interioară, se putea deschide în ambele sensuri.

„Conțin toate necazurile lumii/ Eliberază-te de ele ca de un blestem/ Cel al țigăncii disprețuite în copilărie/ Cel al prietenului jignit într-o bună zi/ O statueta egipteană te-ar putea înnebuni/ Un inel te-ar putea ruina/ O carte nescrisă te-ar putea duce la moarte“.

Lectura acestui poem m-a buimăcit. Câteva zile am fost îngrozit și n-am îndrăznit să mai ating cartea nescrisă pe care o lasasem pe birou. O clipă m-am gândit s-o dăruiesc cuiva dar n-am putut să fac una ca asta, ar fi fost o cruzime din partea mea, ceva odios și nici chiar dușmanii mei nu meritau așa ceva. Singura soluție era să scap de ea, s-o arunc la gunoi, mai ales că între timp începusem să mă simt prost, cu dureri puternice de stomac care-mi aminteau de vechiul meu ulcer. În cele din urmă am ales o soluție mai practică. Cum micul meu apartament se afla în apropierea parcului Monceau, am ieșit într-o seară și am căutat un loc unde s-o arunc. Era primăvară și straturile de flori străluceau în mijlocul gazonului la apusul soarelui. Am zărit în fine niște trandafiri splendizi, în apropierea unei alei cu plop. Am aruncat cartea, cu grijă, pentru a nu fi văzut, în mijlocul trandafirilor și m-am întors acasă ușurat.

Peste câteva zile a trecut prin Paris un vechi prieten și m-am gândit să ne ducem să ne plimbăm prin parcul Monceau. I-am arătat statuile lui Chopin, Musset, Maupassant, vechii cedri și gigantul Platanus orientalis. Am admirat straturile de lalele și-n cele din urmă ne-am îndreptat spre grădina de trandafiri. Odată ajunși acolo, am fost stupefiat; în jur totul se transformase în lujere uscate pe care atârnav petale ofilite.

(Paris, 8 octombrie 1993)

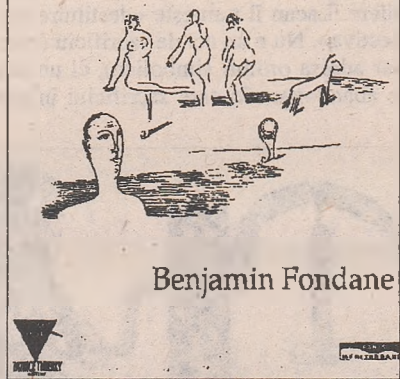
Prezentare și traducere de Luminița Voina-Răuț

LA ÎNCEPUTUL lui octombrie 1944, dispărea în camerele de gazare naziste de la Auschwitz Benjamin Fondane, adică, poetul și eseistul B. Fundoianu, care, după ce lăsase în România un original volum de *Imagini și cărți din Franța* (1922) și poemele unei angoase abia mascate de preaplinul unei energii telurice, invadatoare, ce urmau să alcătuiască *Privești* din 1930, reușise să-și construiască la Paris un nou destin de creator: l-au afirmat cărți precum *Rimbaud, golanul* (1933), *Conștiința nefericită* (1936), *Fals tratat de estetică* (1938), *Baudelaire și experiența abisului* (1947) sau, în spațiul poeziei, *Ulise* (1933), *Titanic* (1937), *Exodul. La apa Babilonului* (1945). Rămas într-un oarecare con de umbră în primele decenii de după război, eseistul scriitor care declarase război „evidențelor“ Rațiunii în numele *trăirii* tensionate și neliniștite, ca și poetul dramaticelor rătăcirii ale dezrădăcinatului perpetuu - au cunoscut, în anii din urmă, o salutară recuperare, prin retipărirea unora dintre scrierile sale de expresie franceză. Este o acțiune reluată de curînd de noua editură Paris Méditerranée, care-și inaugurează colecțiile cu două volume tipărite sub numele său.

Cel dintîi, intitulat cu un vers din *Titanic* - *Le voyageur n'a pas fini de voyager* - cuprinde un important număr de texte-document ce retrasează itinerariul unei vieți și al unei opere. Îngrijitorii ediției, Patrice Beray și Michel Carassou, au fost atenți la reconstituirea principalelor repere biobibliografice fondaniene, începînd cu secvențele de jurnal timpuriu - 1912 - ce rememorează, cu o surprinzătoare forță evocatoare, portretul unei învățătoare din anii studiilor primare ieșene (*Domnișoara Frumuseanu*) și cu câteva poeme din *Privești* (traduse de Odile Serre), pentru a ilustra *Anii românești* - de la *Iași la București*, și continuînd cu momentele semnificative din perioada franceză a scriitorului. *Primii ani parizieni* apar evocați în mozaicul unor fragmente de confesiune, de articole publicate în presa deceniului al treilea însă mai puțin cunoscute, de scrisori trimise ori primite: e un timp de acomodare a „metecului“ care vorbește cu sine însuși despre singurătate și nerecunoașterea scriitorului care este, despre aspirația unei afirmări, abia cenzurată ironic (într-un *Interview avec moi-même*, inedit și nedatat, dar scris, după unele referințe din text, prin 1925), însă care rămîne foarte sensibil la ceea ce s-ar numi „spiritul epocii“; astfel, un număr de pagini regăsite meditează la *Semnificația dadaismului*, de pe poziții deja existențialiste, notînd, de exemplu, că nici o metafizică nu i-a putut îndepărta pe oameni de gîndul că „adevărul - dacă era dat undeva - avea mai multe șanse să se afle aici, în realul individului, în pasiuni, decît în acțiunea de a descoperi esența cercului sau a triunghiului“; altele, despre *Louis Aragon sau Țăranul din Paris* (reluat din revista „Integral“ din 1927) pun în discuție limitele suprarealismului, în vreme ce pasaje din *Réflexions sur le spectacle*, apărute mai întîi în revista „unu“ în 1929, trimit la o stare de spirit încă o dată caracteristică pentru epoca în care frumusețea se dorea „convulsivă“ iar arta tindea să fie depășită de experiența existențială cea mai acută: „Există astăzi un lirism al panicii, iar dacă putem dori ca frumusețea să fie convulsivă, e pentru că dorim s-o surprindem în timp ce se formează și nu cînd e deja împlinită, moartă. Noi nu mai disecăm cadavre, ci organe vii“; excelentă, în treacăt fie zis, definire a esenței avangardismului!

O scrisoare din ianuarie 1927 către „iubitul mare prieten și maestru“ Leon Șestov - care a avut, cum se știe, o influență decisivă asupra gîndirii sale filosofice - mărturisește „curiozitatea pasionată“ cu care Fundoianu îi urmărește cărțile, dar și confruntarea curajoasă cu „criza morală a secolului“ și străduința de „a-i păstra Artei o însemnătate ce-i este tot mai mult refuzată“. Apariția eseului despre Rimbaud dă ocazia, apoi, unor schimburi de corespondență cu prieteni ca Victoria Ocampo, Claude Sernet, Antonin Artaud, ce pun în lumină aceeași

Le voyageur n'a pas fini de voyager

luptă pentru adevărul existențial al scrisului („îl despart pe adevăratul Rimbaud de cel fals, îl scot pe Rimbaud din teoria lui despre Vizionar, îi reclam ca escroci pe suprarealiști, pe Breton, și sînt contra comerțului cu miracolul“ - îi scrie lui Sernet; iar lui Artaud: „oricît de vrednică de dispreț ar fi activitatea noastră privită la scara Eternității, nu ne e dat să creăm decît la scara vieții“).

Celelalte secțiuni ale culegerii, *O nouă frumusețe panică*, *Timpul și-a ieșit din țîfni* și *Lăcașul meu e în afara taberei* jalonează în continuare drumul omului și al operei, marcînd momentele publicării unor cărți ca *Ulise* (1933), *Rimbaud, golanul* (1933) și *Conștiința nefericită* (1936) - cu ecourile venite din partea unor cititori din elita literaturii și filosofiei franceze - a versurilor din *Titanic* (1937) și a *Falsului tratat de estetică* din 1938, sfîrșind cu momentul mobilizării din 1940 și moartea teribilă din toamna lui 1944. „Dosarul“ e impresionant: îi răspund celui ce le trimisese cărțile nume ca Roger Gilbert-Lecomte, Jean de Bosschère, Jules de Gaultier, Joë Bousquet, Miguel de Unamuno, Victor Serge, Jean Cocteau, Gaston Bachelard, Jean Wahl, Roger Caillois, - de cele mai multe ori cu o neconvențională admirație și prețuire; domină senzația de dialog autentic, de profundă comunicare intelectuală, căreia i se adaugă, nu o dată, culoarea confesiunii marcate afectiv. Texte vibrante sînt semnate și de Fondane însuși, întărind liniile unui autoportret extrem de viu: scriitorul apare implicat cu consecvență în apărarea valorilor umane contra „ideilor generale“. „De îndată ce este vorba despre idei - scrie el într-un text despre *Rimbaud le voyou*, rămas inedit - nu se înțelege că nu mai e vorba despre seninătate, armonie, calm, ci de *luptă*. Am angajat noi, oare, ceva din noi în aceste idei? Ne interesează oare ele într-adevăr? Este vorba oare de viața noastră? Rimbaud, pentru mine, nu e un caz. Este cazul meu“. În ce privește propriul său statut de scriitor, el nu se frîmîntă mai puțin: „contînd pe dreptatea timpului“, amînată stendhalian spre 1980, Fundoianu îi scrie, de pildă, lui Georges Ribemont Dessaignes (în august 1943) că, neavînd prieteni

și neștiind să și-i facă, este „un străin ajuns în Franța la 24 de ani, care n-a avut camarazi de colegiu, de cenaclu etc., și a cărui gîndire, agresivă și iritantă, n-a trezit decît puțină stimă și aproape nici un atașament“... Abia în preajma sfîrșitului îl vedem într-o ambiguoasă stare de resemnare ce caută să-și dea și să dea curaj, cum se întîmplă în tulburătoarea scrisoare adresată soției din lagărul de la Drancy (mai 1944): „Știi, ți-am mai spus-o, există în chipul sortii noastre lucruri pe care nu le putem schimba. «Călătorul nu și-a încheiat călătoria», am scris. Ei bine, aveam dreptate, continuu. E pentru mine, și este într-adevăr“. Din nefericire, acestui mîine nu i-a mai fost dat să fie.

„Călătoria“ poetului și eseistului Fundoianu continuă însă - și publicarea acestui substanțial „dosar“ îi servește de prețioasă prefață, reactualizînd un destin uman tragic-semnificativ pentru veacul nostru și readucînd în memoria justițiară reperele unei opere nu mai puțin reprezentative. Numeroasele ilustrații - fotografii, documente de arhivă, pagini de manuscris, imagini din filmele la care a fost scenarist sau regizor - sporesc interesul acestei cărți remarcabile.

Al doilea titlu apărut sub numele lui B. Fondane la aceeași casă de editură - *Le Mal des fantômes* - adună pentru prima oară într-un volum evasitotalitatea versurilor sale. Nu lipsesc nici *Privești*, transpuse în limba franceză de Odile Serre, într-o versiune cursivă, foarte aproape de textele originale: devenit Fondane, Fundoianu sună bine și în noua dicțiune, chiar dacă se poate regreta renunțarea la tiparele prozodice ale poemelor de plecare, pentru care un model ar fi putut să fie, de exemplu, poezia sa, *Exercice de français*, publicată în „Contemporanul“ din 1925, în care muzica „priveștilor“ de curînd abandonate își afla un echivalent ideal în noua limbă.

Scrise într-o altă formulă, a poeziei „narative“, desfășurate pe spații ample, cu patos discursiv, - departe de „suprafețele potrivite“, „conjugările de echilibruri“ și „ponderile măsurabile“ propuse pentru *Privești* - *Ulise*, *Titanic* sau *Exodul* nu sînt însă mai puțin expresia unor trăiri tensionate, legate de drama exilului perpetuu, a rătăcirii fără odihnă, a căutării dificile a solidarității umane. „Nu există destulă realitate pentru setea mea“ - spune un vers din *Ulise*, prelungind ceva din năzuința rimbaldiană a evaziunii anunțată încă în *Parada* din volumul românesc - și toate aceste poeme vor crește din încordarea, mereu decepționată, a unei asemenea căutări. Răul, boala, suferința „fantomei“ umane tînjitoare sînt sortite să rămînă fără soluție: „Ce muzică e-n stare să vindece/ captiva inimă, durerea fantomei acesteia/ ostenită să tot renască, să piară iar?“ - citim în *Le Mal des fantômes*, unde sentimentul izolării devine copleșitor: „Nici măcar singur. Grămezi. Grămezi de SINGURI“. Și totuși, în ciuda tuturor înfrîngerilor, în *Poetul și umbra lui*, din *Titanic*, se aude, insistentă, chemarea spre o mereu reluată descoperire a lumii: „Călătoria mea nu s-a sfîrșit.../ Veniți la mine buze sărate, baligi dulci,/ ierburi agățătoare din măruntaiele pămîntului,/ izvoare fierbinți!// Călătorul nu și-a încheiat călătoria“.

Cele două volume consacrate vieții și operei poetice a lui B. Fundoianu de editura Paris Méditerranée contribuie substanțial la continuarea în timp a acestei călătorii.

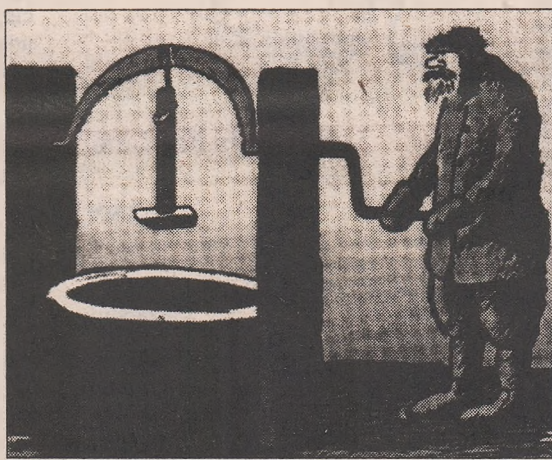
Ion Pop

Cum putem pierde ce n-am avut niciodată

DEZINTEGRAREA bruscă a comunismului în Estul Europei a demonstrat că oamenii erau conștienți, în ciuda forței uriașe de represiune, de lipsa de putere a partidului comunist. Puterea acestuia, simbolică (în terminologia lui Lacan), exista numai datorită credinței poporului în ea. Or, schimbarea bruscă survenită în 1989 a revelat paradoxul partidului care a pierdut ceea ce n-a avut niciodată. Oamenii, bineînțeles, n-au crezut niciodată în partid sau în comunism, iar conducerea partidului s-a exersat de la început ca dictatură. Dacă, însă, partidul n-a avut niciodată legitimitate în ochii poporului, cum s-ar putea explica «lipsa de legitimitate» pe care a suferit-o când sistemul a căzut? În cartea sa, *Enjoy Your Symptom!... Jacques Lacan in Hollywood and out* (Ed. Routledge, New York, 1992), Slavoj Žižek propune o cheie lacaniană întregii experiențe. Ordinea simbolică lacaniană ca ordine a aparenței esențiale explică pentru el situația: deși oamenii n-au crezut niciodată în partid, s-au comportat totuși ca și cum ar fi crezut, ca și cum acesta conducea legitim. Au ținut cont de ritualul extern, au aclamat când era necesar, au participat la întregul spectacol. În opinia lui Žižek, ceea ce se pierde într-o pierdere a ceea ce n-am posedat niciodată este «aparența esențială» care ne-a condus/ne conduce viețile. În comunism trebuia salvată, cu orice preț, puritatea proiectului revoluționar. Žižek echivalează acest proiect cu ordinea simbolică în psihanaliza lui Lacan.

Pentru a camufla inconsistența ordinii simbolice, oamenii își asumau o viață imaginară. Așa se explică procedeele autocriticii și ideea epurărilor staliniste, adică misterul comuniștilor dedicați care au „recunoscut” de a fi săvârșit cele mai oribile crime contrarevoluționare. Și această manevră s-a desfășurat tot în scopul de a păstra intactă ideea comunistă, pentru a preveni cunoașterea adevărului despre ordinea simbolică și dezintegrarea ei consecutivă (40-41). De fapt, Lacan, spre deosebire de structuraliști, neagă existența ordinii simbolice. În opinia lui, ea este numai o presupozitie a subiectului, presupozitie a unui ordinii imateriale, ideale, adică a unui

Alt Loc care garantează sensul ultim și consistența experienței subiectului. Ordinea simbolică se poate defini numai retroactiv, fiind presupusă de subiect prin chiar actul prin care acesta se prinde pe sine în plasa unei ideologii. Subiectul presupune ordinea simbolică deghizată, de exemplu, în rațiune istorică sau în Providență, în chiar momentul când el se concepe pe sine ca unealta ei inconștientă. Prin aceasta, ordinea simbolică devine gestul elementar al ideologiei. Retragerea subiectului din ordinea simbolică, însă, reprezintă un act sigur de sinucidere. Lacan îl numește «destituire subiectivă». Nu e un act de sacrificiu (care s-ar adresa ordinii simbolice), ci un act de abandonare în care sacrificiul însuși

Desen de Gurski apărut în Izvestia - Moscova

se sacrifică pe sine (Nu-ul Antigonei către Creon, de exemplu).

Deși schemă moartă, ordinea simbolică lacaniană are un mare impact asupra realității. Identitatea simbolică a unei comunități se bazează pe o serie de valori legale, religioase și culturale care îi reglează viața. Toate aceste valori sînt pure ficțiuni. Ele nu există nicăieri, nu au consistență ontologică substanțială, ci se manifestă numai în formă simbolică prin ritualurile care le susțin. Întreaga ordine legală, de exemplu, este construită pe ficțiuni care privesc așa-zise persoane „morale”, inexistente fizic, care ne apar ca entități cu voință și drepturi proprii și care declară războaie și încheie tratate („statul nostru a încheiat pace cu statul vecin”, „compania a cumpărat materie primă”, „Patria a fost umilită”). Ce-

ea ce vrea să sublinieze Žižek cu aceste exemple nu e insipiditatea cinică a faptului că ele sînt doar ficțiuni, ci adevărul că, din cauza acestor ficțiuni, mii de oameni mor în războaie sau își pierd serviciile. Căci aceste ficțiuni capătă consistență ontologică în efectele lor reale.

Omul e un animal a cărui viață e guvernată de ficțiuni simbolice. De aceea e nevoie de revoluții pentru a zgudui statutul intact al unei idei abstracte și fixe, conservată ca „valoare immanentă”, fie ea patriotism, cultură, căsătorie, identitate masculină, heterosexuale etc. Filozofia pe care o propune deconstrucția are ambiția de a muta această revoluție de pe stradă pe coala de hîrtie. Prin analiză și critică putem demola aceste idei în momentul în care ele amenință să se solidifice. Deconstrucția își propune ca proiect etic educarea oamenilor în scopul de a privi cu spirit critic orice manifestare care își spune „valoroasă”, de a distruge mecanismul de mistificare ce susține orice afirmare a ceea ce se cheamă „valoare” (care nu e decît o monedă calpă, și nu e immanentă sau universală, cum nimic nu e). Astfel, deconstrucția devine lecție de viață. Žižek e numai incidental deconstructivist. El se arată interesat mai mult de aplicarea psihanalizei lacaniene în domeniul cultural. Cu toate acestea, la baza cărții sale stă un proiect deconstructivist. Sciziunea între facultatea filozofică și cea a legii și teologiei, în limbaj kantian (conflictul facultăților), moștenită din iluminism, și de la Descartes, stă și la baza gândirii contemporane, unde cinismul suspendării adevărului în numele eficienței a atins apogeul. În Europa de Est comunistă, sciziunea se manifestă la limita dintre un ritual public al obedienței și distanța cinică privată. În Occident, oamenii pretind a fi liberi în public, dar se submit autorității în viața personală. În ambele cazuri, ei devin victime ale autorității exact în momentul când cred că au pălăit-o. În opinia lui Žižek, dușmanul numărul unu al umanității astăzi nu e fundamentalistul, ci cinicul. Luptîndu-se cu moștenirea umanismului Luminilor, analistul lacanian își scrie cartea pentru a face cunoscută opiniei publice nulitatea distanței cinice.

Închei această scurtă prezentare a

unei cărți de mare importanță pentru teoria criticii contemporane cu deconstrucția pe care o face Žižek dragostei, într-un capitol intitulat *De ce e femeia un simptom al bărbatului?* Filozoful sloven încearcă să salveze notorietatea afirmației sexiste a lui Lacan. Este ironic faptul că Žižek își ia ca unealtă în întreprinderea sa pe psihanalistul care a fost înfruntat de cinismul în forma sa cea mai pură. (Lacan se comporta ca un guru în practică: în timpul ședințelor de cură nu scotea nici un cuvînt în prezența pacientului. Mulți dintre pacienții lui s-au sinucis.)

Rămîne cititorului român să hotărască dacă această deconstrucție a dragostei, pe care o traduc în continuare, nu conține o doză de cinism:

«...în ce constă atracția dragostei? Cînd iubesc, iubesc pe cineva pentru acel *objet a* din el/ ea, pentru ceea ce e „în el mai mult decît el însuși” - pe scurt, obiectul dragostei nu poate să îmi ofere ceea ce cer de la el din moment ce nici el nu are, căci ceea ce cer reprezintă un exces în esența sa. Ceea ce definește dragostea este această distanță fundamentală (elaborată de Lacan apropos de relația lui Alcibiade cu Socrate în *Simpozionul* lui Platon): îndrăgostitul (erastes) caută în iubit (eromenos) ceea ce îi lipsește lui, dar, cum spune Lacan, „ceea ce îi lipsește unuia nu stă ascuns în celălalt” - singurul lucru care îi rămîne iubitului de făcut este, prin urmare, să înceapă să schimbe locurile, să se transforme din obiect în subiect al dragostei, pe scurt: să întoarcă dragostea. În această constă, după Lacan, momentul cel mai sublim al dragostei: în inversarea petrecută cînd obiectul iubit pornește să se salveze din impasul poziției sale, din imposibilitatea de a face față cerințelor îndrăgostitului, asumînd el însuși poziția de îndrăgostit, întinzînd mîna către cel care îl iubește și răspunzînd astfel lipsei/dorinței aceluia cu propria lui lipsă. Dragostea se bazează pe iluzia că această întîlnire a celor două lipsuri poate reuși să formeze o „nouă armonie.”» (Žižek, p. 57-58)

Oare crede Žižek în posibilitatea unei „noi armonii” sau este aceasta iluzia cinică prin excelență?

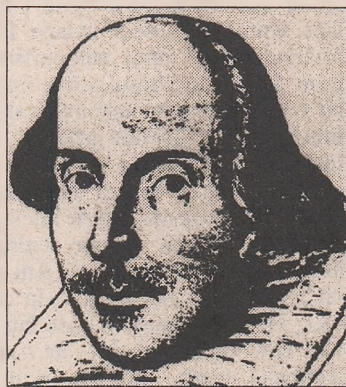
Fevronia Novac

MERIDIANE

Scritori latino-americiani

◆ De peste 20 de ani, la sugestia premiului Nobel guatemalez Miguel Angel Asturias, un prestigios comitet internațional se ocupă la Editura UNESCO de colecția „Archivos” ce selecționează și publică cei mai reprezentativi autori latino-americani. Autorii aleși dau măsura ambițiilor colecției: José Lezama Lima, Julio Cortázar, César Vallejo etc. Acum, „Archivos” se pune în pas cu timpul, editînd, pe lîngă cărți, și CD-Rom cu texte în spaniolă, însoțite de filme, fotografii, interviuri.

◆ Editura Norton a publicat 3500 de exemplare, în facsimil, ale primului in-folio Shakespeare din 1623. Cartea are 920 de pagini, costă 100 de lire și va fi achiziționată în special de biblioteci. Ea reproduce ediția lui John Heminge și Henry Condell, actori din trupa lui Shakespeare, păstrată la Folger Shakespeare Library din Washington, și redă textul nud, fără prefață, postfață, note - ceea ce e insolit pentru generațiile obișnuite cu ediții critice. Piese, despre care editorii din 1623 asigurau că sînt întocmai cum le-a compus Shakespeare (dar nimic nu e sigur), sînt însoțite doar de lista celor 26 de actori ai trupei ce le-au jucat în premieră.

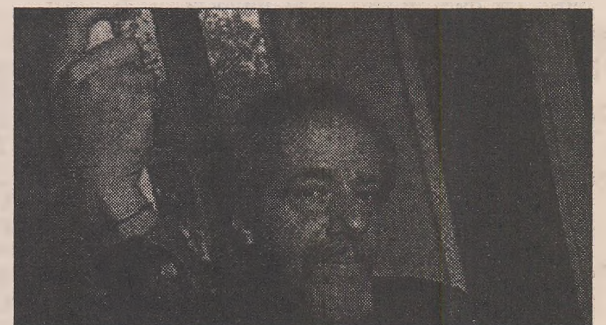

Ediția din 1623

Alianță secretă

◆ „Doi reporteri veterani, Carl Bernstein și Marco Politi, aflat unul la Washington și altul la Roma, aplică tehnicile reportajului politic american pentru a descoperi rolul secret jucat de Papă în căderea comunismului” - astfel prezintă „New York Times Book Review” cartea *Sanctitatea Sa* (Ed. Doubleday) care a făcut vîlvă în țările anglo-saxone. Foarte bine documentată, cartea nu convinge totuși, teza sa centrală, că Papa și președintele Reagan ar fi încheiat o alianță secretă anticomunistă, nefiind suficient susținută de fapte.

Amor și fotbal

◆ La secțiunea „eseuri și documente”, cărțile cele mai căutate în această toamnă de brazilieni au fost *Inteligența emoțională* de Daniel Goleman (Ed. Obiectiva) - o carte cu succes mondial care demonstrează, prin intermediul unor anchete, că un indice de inteligență mare nu e o garanție de reușită și fericire; *Citate* de Paulo Coelho (Ed. Ediouro), o selecție de citate inedite făcută de autorul *Alchimistului* (în imagine); două eseuri despre iubirea ideală și *Zico își povestește viața* (Ed. F.T.D.) - autobiografia fotbalistului care a devenit și un abil om de afaceri.

Biamonti

◆ În literatura italiană actuală, Francesco Biamonti este unul dintre romancierii cei mai apreciați, deși numele său era complet necunoscut pînă în 1981 cînd a debutat, la 50 de ani, cu romanul *Îngerul din Avrigue*. De atunci, acest cultivator de mimoze și apicultor din Liguria a mai scris două romane, *Vîntul care umflă pînzele* (1985) și, mai recent, *Așteptare pe mare*, devenind o voce inconfundabilă. Marcat de compatrioții săi liguri Eugenio Montale și Italo Calvino, Biamonti compune ceea ce criticii au numit romane-peisaje, fiecare dintre cele trei cărți

scrise pînă acum corespunzînd cîte unui element, respectiv pămînt, aer și apă. Acum lucrează la o a patra carte, plasată sub semnul focului.

Ibsen în China

◆ *Inamicul poporului* a fost jucată astă-vară la Pekin de o trupă de teatru experimental. Scena cînd eroul, asaltat de mulțime, strigă „vocea adevărului nu poate fi înăbușită”, și se aude imnul revoluției culturale - a stîrnit aplauze furtunoase. Întreaga piesă a fost considerată de publicul chinez extrem de actuală, deși regizorul Wu Xiaojiang mărturisește în „International Herald Tribune” că a operat unele tăieturi în text pentru a nu supăra puterea cu atacuri foarte precise.

Dicționarul suprarealismului

◆ A apărut de curînd la Ed. Seuil, sub semnătura lui Jean-Paul Cl  bert, un *Dicționar al suprarealismului* (608 pagini, cu ilustrații, 350 F), foarte apreciat de Maurice Nadeau în „La Quinzaine littéraire” nr. 701 pentru seriozitatea, erudiția și obiectivitatea cu care a fost conceput. În imagine - ilustrație din acest Dicționar: Elisa și André Breton în 1960.

Premiul Aristeion

◆ Creat de Uniunea Europeană în 1989, premiul Aristeion în valoare de 20.000 de Ecu (aproximativ 130.000 FF) a fost atribuit, ex-aequo, scriitorului austriac Christoph Ransmayr, pentru

romanul *Morbus Kitahara*, și britanicului Salman Rushdie, pentru *Ultimul suspin al mamei*. Anul trecut, premiul a revenit romancierei germane originare din România, Herta Müller.

Rusia - SUA

◆ Arhivele sovietice au început să se deschidă pentru istorici. Documente pînă acum secrete îi vor obliga pe specialiști să rescrie istoria războiului rece? Pentru Vladislav Zubok, un responsabil al arhivelor Securității naționale de la Washington, și pentru Konstantin Pleșakov, de la Institutul național rus al SUA și Canadei de la Moscova, răspunsul e *da*. Recenzînd cartea scrisă împreună de cei doi, *Inside the Kremlin's Cold War* (Ed. Harvard University Press), „New York Times Book Review” ajunge chiar să se întrebe dacă „toată această brambureală care a fost războiul rece nu s-a produs din vina Americii”.

Ediție criticată

◆ Noua ediție din *Don Quijote de la Mancha* apărută la Alianza Editorial din Madrid este un exemplu de ceea ce *nu* trebuie făcut cu textele scriitorilor clasici - scrie specialistul cervantolog Francisco Rico în „El Pa  s”. Alc  tuitorii ediției, Florencio Sevilla și An-

tonio Rey, au folosit facsimile în stare proastă, care desfigurează adesea sensul, și au supraîncărcat textul de note care complică lectura în loc să o limpezească. Se așteaptă încă o ediție de opere complete Cervantes, riguroasă și accesibilă - concludă Rico.

Documentar despre BBC

◆ De la înființarea sa în 1937, BBC este adesea citat ca un exemplu de serviciu public făcut cu onestitate și profesionalism, ceea ce i-a adus faimă și credibilitate și dincolo de granițele Marii Britanii. Un excelent documentar despre istoria acestei instituții, realizat de o echipă franceză, a putut fi urmărit recent pe canalul TVArte care se recepționează și la noi. De la început, la BBC au lucrat și cei mai importanți cinești și gazetari britanici. Astăzi, instituția este în plină transformare, apropiindu-se de privatizare, ceea ce neliniștește salariații.

Literatura română în Suedia

Numărul 5-6 al revistei literare suedeze „Ariel” e dedicat întregime literaturii române, poate ca răspuns la numărul suedez din vara trec  t   al *Secolului 20*, cu ocazia lansării căruia ne-a vizitat un grup de cunoscuți scriitori din țara de adopție a Gabrielei Melinescu. Semnăturile lor le regăsim în paginile acestui număr, al cărui redactor, Tyomas Kjellgren, împreună cu Gabriela Melinescu, Dan Shafran și Inger Johansson au gândit un sumar reprezentativ și, după cum am aflat, mult mai bogat dec  t a putut încăpea în volum. Numelor mondial cunoscute - Panait Istrati, Tristan Tzara, Mircea Eliade, E. Cioran, Eugen Ionescu, Paul Celan - le sînt alăturate traduceri din operele unor scriitori români contemporani, în majoritate poeți: Nichita Stănescu (tradus de Gabriela Melinescu și cunoscuta scriitoare Agneta Pleijel), Ileana Mal  ncioiu, Emil Botta, Mircea Di-

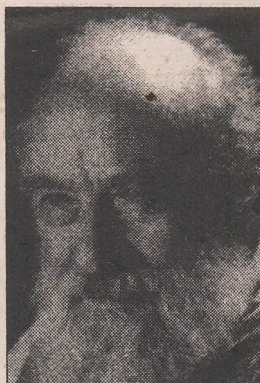

nescu, Dorin Tudoran, Alexandru Lungu, Ana Blandiana, Marin Sorescu, Mircea Cărtărescu, Denisa Comănescu, Carmen Firan, Mircea Zăciu, Petre Solomon, Augustin Buzura.

Frumos paginat și ilustrat cu desene de Gabriela Melinescu și fotografii expresive, reproduse cu o invidiabilă claritate, gândit și realizat cu profesionalism și afecțiune, numărul se încheie cu o impresionantă bibliografie a scriitorilor români traduși de-a lungul timpului în Suedia.

70 de ani, 70 de cărți

◆ Un scriitor a cărui v  rst   să coincide cu numărul de cărți publicate e un caz rarisim. Michel Butor, care devine luna aceasta septuagenar, a publicat efectiv 70 de titluri (i-au apărut în medie 1,62 cărți pe an,   ncep  nd din 1954 și continuă să țina acest ritm). Scriitor cu multe fațete - romancier, teoretician al

literaturii și limbajului, critic literar și plastic, el e preocupat, pe l  ng   literatură, și de muzică, filosofie, arhitectură, politică, viață socială, e un fel de „generalist” al culturii, care nu suportă să se limiteze doar la o tematică și problematică și doar la un stil imediat identificabil, devenit un soi de „marcă a produsului”. Cărțile lui sînt de o mare diversitate și pe plan formal, merg  nd de la roman (de ex. *La Modification*, 1957), la colajul în proză (*Description de San Marco*, 1963), trec  nd prin eseu, povestirea visurilor și teorii despre scriitură. Cunoscut mai ales ca figură emblematică a Noului Roman din anii '50, el nu acceptă să fie redus doar la at  t, surprinz  ndu-și cu fiecare nouă carte cititorii.

Peter Handke recidivează

◆ La începutul acestui an, scriitorul austriac a șocat cititorii și critica lu  nd apărarea s  rbilor într-un text politic despre războiul din fosta Iugoslavie, text prezentat ca o poveste de călătorie. Acum, Peter Handke publică la Ed. Suhrkamp din Frankfurt un *Supliment estival la o călătorie de iarnă*, carte scrisă

după un al doilea periplu prin zonele sinistrate de război, p  n   la Sebnica,   n Bosnia.   n acest oraș-martir musulman, el se   nt  lnește cu locuitorii... s  rbi și notează ceea ce   i spun aceștia. „Wochenpost” și „Die Zeit” îl acuză pe scriitor că persistă în „poziția sa naivă și reacționară în favoarea s  rbilor”.

Tragedie și soap-opera

◆ Numită recent ministru al Educației superioare, Hanan Ashrawi este cunoscută mai ales pentru rolul ei de purtător de cuv  nt al palestinienilor la Conferința de la Madrid din 1991. Ea a publicat de cur  nd la Ed. Pocket Books din Londra o carte asupra negocierilor de pace în Orientul Apropiat, *De partea păcii*   n care descrie „frustrarea, umilințele și subterfugiile a ceea ce ea numește un amestec de tragedie și soap-opera” - comentează „Times Literary Supplement”. Hanan Ashrawi își evocă în volum viața de militantă, relațiile tumultuoase cu Yasser Arafat și susține teza că în urma acordului de la Oslo din 1993 interesele locuitorilor din teritoriile ocupate au fost sacrificate de conducătorii palestinieni din exterior.

Desen de Yayo apărut în *Actualitatea* - Montreal

un radio actual

FM 94,2 MHz

TOTAL

RADIO

București, tel: 637.37.90; 637.56.45

Revista revistelor

Securiștii și extratereștii

Cînd Andrei Pleșu a publicat în *DILEMA* nr. 197 tableta *Talcioacul dosarelor*, *Cartea albă a Securității* nu fusese încă pusă cu mare tam-tam pe tarabe, așa că el - care e, alături de Nicolae Manolescu, Dan Deșliu, Mircea Dinescu, Gabriel Liiceanu, Octavian Paler și C.V. Tudor (!), unul dintre personajele principale ale discutabilei „culegeri” - se referă doar la avanpremiera din presa centrală. Și anume la stenograma (reprodusă în *Adevărul literar și artistic*) unei convorbiri pe care „obiectivul” Pleșu, împreună cu soția sa („obiectivă” în limbajul specific, ce ar merita - și precis se va face - un studiu) au avut-o în 1988 cu doi ziaristi francezi. Dosarele Securității, spune Andrei Pleșu, sînt prin lege secrete iar anonimatul informatorilor, protejat. Aceeași lege îngăduie însă tacit selecția și publicarea pe sprînceană a anumitor note informative, înregistrări, rapoarte, declarații făcute sub presiune, - fără asentimentul subiectului filelor de dosar: „N-am văzut pe nimeni judecat pentru încălcarea dreptului constituțional de a nu fi agresat în sfera privată. În asemenea condiții, devii, inevitabil, nostalgic. Vechea securitate nu-și publica tezaurele decît «la ocazii» rarissime. Te fotografia în chi-loți, dar nu-ți publica fotografia în «Scînteia». Acum, dosarele noastre au devenit, în sfîrșit, bunuri ale întregului popor. Pe de altă parte, nu trebuie să ne amăgim. Nu vom vedea curînd, în presa centrală, dosarul lui Nicolae Ulțiu, al lui Mihai Pelin, sau ale gazetarilor care publică, în jurnalele lor, dosarele altora. Mache nu-și publică dosarul lui. Îl publică pe al lui Lache.” ♦ Andrei Pleșu mărturisește cu umor că se resemnează. Singura lui pretenție (dar faptul e deja consumat; cartea apărută abundă în tîmpenii care dovedesc că ofițerii de securitate din ultima perioadă ceașistă nu erau/sînt nici pe departe atît de deștepti și cultivați cum se încearcă insistent să se acrediteze) e strict profesională: „Textele sînt tran-

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației „România literară” pe adresa Fundația „România literară”, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul 1520.796.1000.89 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

scrise de ofițeri sau subofițeri care stau prost cînd cu gramatica, sau cu limbile (și numele) străine, cînd cu auzul. Ele sînt pline de inadvertențe, obscurități și nonsensuri care, pentru un om de condei, sînt stingheritoare. Cum era să spun, cum rezultă din stenogramă, că «am citit opera marelui maestru Dan Berindei, care a împărțit o celulă cu Noica» (!), sau că Whitehead (!) a fost în România? Asta ca să nu pomenesc decît gogomăniile mari. Rog, deci, pe toți cei care vor hotărî, unilateral, să publice pagini nemuritoare din dosarul meu, să mi le trimită în-tîi la corectat.” ♦ Tot în *Dilema*, la pag. 12, urmărim cu deliciu rubrica „Farmecul cotidianului” care publică savuroasele scrisori către Fefe semnate *Riri*. Această literatură epistolară, ce mărturisește - cu inteligență, vioiciune, umor - despre epoca noastră mai mult decît doctele studii psiho-sociologice, ar trebui strînsă într-un volum, căci, hotărît, misterioasa *Riri* e o prozatoare cu talent, sortită succesului. Mostră (sărăcită prin desprinderea din context): „Toate gospodinele își numără borcanele. Eu, nu, niciodată, eu nu. Fac tot ce pot ca să-mi păstrez lipsa de plăcere. Refuz respectul de care se bucură o gospodină bună. Mi-ai spus de multe ori că scîrba mea de bucătărie se hrănește din veleități intelectuale. Greșești. Cunos-c adevăratele intelectuale care fac gospodărie cu simplitate și plăcere. Cel mai bun ghiveci l-am mîncat la prima bale-rină a românilor. Se poate și așa. Pe mine însă mă înnebunește să-mi pierd vieți-șoara cu lucruri care nu durează. Aș face cu plăcere mîncăruri din piatră, din lemn sau din ceva care durează măcar cîteva săptămîni.” ♦ În *FORMULA AS* nr. 39, Sorin Preda îi ia un interviu doctorului Adrian Ionescu, directorul Staționarului de psihiatrie „Nifon” de la Măgura Buzăului, care a obținut, în acel colț de țară și în condiții precare, bune rezultate în tratarea unei boli considerate incurabile: schizofrenia. Doctorului în medicină nu-i place termenul *incurabil*. Pentru el, scindarea psihicului e o suferință cronică ce poate fi ameliorată cu o strategie medicală proprie. Întrebat de Sorin Preda dacă după 1989 a crescut numărul afecțiunilor mintale grave, doctorul Ionescu răspunde: „Literatura domeniului o arată, iar experiența mea de pînă acum o confirmă: schizofrenia e constantă ca număr de pacienți la mia de locuitori. Ceea ce a crescut în frecvență după '89 ar fi dependența de substanțe psihoactive (alcool, nicotină, droguri). Mai constat că anu-mite «idei» schizofrene poartă amprenta culturală a momentului. Pe vremea lui Ceaușescu, de pildă, bolnavii aveau părărea că sunt urmăriți, că securitatea le montează microfoane peste tot etc. Acum, gîndurile anormale sunt legate de laser, de yoga, de computere sau de extratereștri.” Naiba știe cîtă „amprentă culturală” avea ideea schizofrenă că Securitatea ne urmărește și montează microfoane (vezi *Cartea albă*), dar între două rele parcă-s de preferat gîndurile anormale cu extratereștri, care după cum se vede și din *Dosarele X*, nu vin cu plutoanele și pleacă repede, nu stau printre noi.

Cînd legea funcționează selectiv

Prima condamnare suferită de redac-torul șef al unui cotidian din Capitală s-a

LA MICROSCOP

Martorul judecător

MĂ UIMEȘTE impresia unora dintre noi că sînt unicii deținători ai adevărului. Au ieșit la iveală după '89 atîtea lucruri puțin cunoscute pînă atunci, încît e foarte greu să dezlegi toate itele care duc spre ele. Iar puținătatea informației, precum și distor-sionarea ei sînt și ele amănunte de care trebuie să ținem seamă atunci cînd ne propunem să reconstituim faptele. Fiindcă e o deosebire impor-tantă între faptul brut consemnat ca atare într-un proces verbal de constata-re și faptul relatat sau dedus din punerea cap la cap a mai multor infor-mații. Cu atît mai mult cu cît, uneori, informațiile nu conțin fapte, ci jude-căți care au căpătat prin colportare aparență de fapte. Între, de pildă, infor-mația că X schiopăta din pricina unei entorse și aceea că X era schiop e o mică diferență, nu? Cîteva exem-ple flagrante țin de fapte care s-au petrecut după '89, cînd, de bine de rău, informația a circulat mai nestin-gherită. Sînt scriitorii care s-au văzut catalogați drept teroriști, torționari ai Securității, agenți străini și cîte altele, nu mai vorbesc de acuze „mai mă-runte”, cum sînt cele de hoție, perversiune, alcoolism etc. Și asta nu la col-țuri de stradă, ci în presă. Bieții oa-meni nu mai știau pe unde să alerge pentru a publica dezmințiri. Unii din-tre cei care și-au văzut asemenea tîni-chele prinse de coadă nu s-au obosit să le dezlege, deoarece știau că n-au ce dezlega. Alții au obținut satisfacție prin intermediul unor hotărîri judecă-torești. Dar cum nu puteau face pu-blice aceste hotărîri, din cînd în cînd acuzațiile pe care le-au infirmat cu patalama de la tribunal se întorc asupra lor. Cîțiva colegi de breaslă, pe care i-am întrebat de ce nu încearcă să clarifice lucrurile, mi-au răspuns că lasă asta pe seama biografiilor lor. Ba chiar, un poet, om cu o condei as-cuțit și ca ziarist, mi-a depănat o în-treagă filosofie pe această temă. Dacă numele lui va conta, zicea, în istoria literaturii, nu-i vor strica vreo cîteva controverse asupra biografiei sale. Iar dacă nu, ce contează? Prin '90, din pricina puținătății informațiilor, mi s-a întîmplat să pun pe hîrtie naivități de

care azi mă jenez. Și asta mai ales în privința judecăților „de bine”. De unde certitudinea că mai știu eu cine merita elogi necondiționate sau că o anumită împrejurare urma să aducă, rapid, binele pe capul nostru? Proba-bil din pricină că în '90, libertatea cuvîntului și brusc dobîndita impresie că speranțe care păreau nebunești cu cîteva luni în urmă păreau să se fi îndeplinit mă făceau să cred în toate speranțele pe care mi le făcusem. In-teressant e că atunci Cassandrele entu-ziasmului general, persoane ce-i drept care se mai fripseseră cu o revoluție, precum dl. Brucan, au pus temelia vi-itoarei lor reputații de prezicătoare infailibile. Or, ulterior, în analizele sale pe termen scurt, dl. Brucan s-a înșelat cu brio, ceea ce nu înseamnă însă că d-sa nu are, uneori, intuiții re-marcabile, verificate ca atare. Fac to-tuși aceste intuiții din dl. Brucan o persoană care se poate lăuda că ține adevărul în mînă, adevăr din care ne oferă cîte o bucătică prin intermediul TVR ?

La fel de nesigur ca și adevărurile afirmate în avans e și adevărul per-sonal proiectat asupra trecutului, fără o verificare minuțioasă a surselor pe care ne bazuim. Chiar și atunci cînd eu însumi am o anumită experiență semnificativă, asta nu-mi dă dreptul decît să mă institui ca martor și să-mi arog numai condiția de martor, oricît de largă ar fi propria mea experiență. Pot spune, ca martor, că X a fost o persoană cu mari merite sau că Y s-a comportat incalificabil, dar nu pot fi, în același timp și martor și judecător. În justiție, cînd un judecător e banuit că ar fi fost afectat în chip direct de acțiunile persoanelor pe care trebuie să le judece, el e înlocuit din fruntea completului, deoarece ar putea da o sentință părtinitoare. Despre trecutul la care am fost martori nu ne rămîne decît să depunem mărturie și, dacă e posibil, e bine să ne abținem să dăm note altor martori, chiar dacă nu sîntem de acord cu ei.

Cristian Teodorescu

produs în timp ce conducătorul unui săptămînal plin de procese de același fel era în plină campanie prezidențială. Semnificația acestei duble posibilități a ziaristului cu procese de calomnie e de natură să nedumerească. Cum funcționează legea în România? Unii dintre noi își pot metamorfoza în merite acuzațiile pentru care n-au fost absolviți, iar alții intră în pușcărie din pricina unor acuzații asemănătoare? E mai mult decît trist că la noi legea funcționează selectiv. E demo-ralizant. ♦ Reapariția revistei *CALENDE* ne face să admirăm curajul editorilor care, după experiența inițială, nu s-au dat bătuti, ci au scos din nou această revistă. Nu atît de bătaioasă pe cît a fost revista în prima ei ediție după '90, *Calende* e în pri-mul ei număr din cea de-a doua serie o publicație deschisă dezbaterii și comen-tariului de literatură contemporană. Nu știm în ce tiraj a fost scoasă *Calende*, dar această revistă ar merita o soartă mai bună decît apariția la intervale acciden-tale. ♦ Un interviu cu totul jenant, din seria celor consacrate candidaților la pre-sedinție, a găzduit *EVENIMENTUL ZI-LEI*. Intervievatul, dl. Corneliu Vadim Tudor, a povestit tot ceea ce i-a trecut prin cap că i-ar putea ajuta, prin omisiune sau prin adaugire, la imaginea sa publică. Stranie ni s-a părut lipsa de curiozitate a interviuatorului, care nu l-a întrebat pe dl. C.V. Tudor ce părere are despre listele

negre publicate în revista sa, nici despre scrisoarea celor 300 de militari de carieră, apărută în aceeași revistă, nici despre antioccidentalismul apăsător și antisemi-tismul exprimate în *ROMÂNIA MARE*, în perioada cînd partidul d-lui C.V. Tudor lua parte la guvernare. Cît bine a făcut, cu alte cuvinte, d-sa României cîta vreme partidul pe care l-a condus și îl conduce a luat parte la guvernare. De altfel, o do-vadă grăitoare asupra interesului cu care dl. Vadim Tudor privește interesele țării căreia voia să-i fie președinte e că și-a sfătuit susținătorii să-l voteze pe mare-șalul Antonescu în turul doi al presiden-țialelor, cu alte cuvinte, să stea acasă. ♦ Chiar dacă Cronicarul poate părea demo-dat, el consideră că disputele particulare între doi scriitori trebuie să rămîna între cei doi, nu să devină obiect de spectacol public. Recent, un tînar scriitor s-a plîns în presă că un confrate i-a înapoiat cartea dată cu autograf, cu prilejul unei festi-vități în care tînarul scriitor se afla în cen-trul atenției. Motivul, o greșală de gra-fiere care putea fi interpretată drept o provocare de confratele mai vîrstnic. Asemenea lucruri rămîn îndeobște se-crete. În materie de orgoliu, stilul pîrțios nu ajută nimănui, dimpotrivă, are efecte dizolvante asupra respectului de care se bucură scriitorimea în rîndul opiniei pu-blice.

Cronicar

România
literară

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 650.62.86; 650.33.69; 659.35.42.
(foto). Fax: 650.33.69. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9,30-13.
Abonamente: 3 luni - 13.000 lei; 6 luni - 26.000 lei; 1 an - 52.000 lei; ISSN 1220-6318

Tipar: grupul drago print
TIPOGRAFIA FED, Calea Rahovei 147,
sector 5 - București; tel: 335.93.18; fax: 311.33.75

24 pag - 1.000 lei
La redacție: 800 lei